

Aleksandras Velička

SRI AUROBINDO *YOGOS* PASLAPTIS
TYLIOJO ŽINOJIMO REKONSTRAVIMAS

Žmonės nepažįsta savęs ir nėra išmokę atskirti skirtingų savo būtybės dalių; paprastai jie suplaka jas daiktan kaip protą, nes pažįsta ar jaučia šias dalis per mentalizuotą suvokimą ir supratimą; todėl jie nesupranta savo paties būklių ir veiksmų, arba, jei iš viso supranta, supranta tik iš paviršiaus. Viena jogos pamato dalių yra įsisąmoninti didžiulį mūsų prigimties sudėtingumą, imti matyti skirtingas jėgas, kurios ją judina, ir pasiekti, kad ją kontroliuotų vadovaujantysis žinojimas. (CWSA, 28: 79)

Sri Aurobindo

TURINYS

ĮVADAS

FRONTALINĖS SĄMONĖS STRUKTŪRA

Topografinis modelis

Sąmonės aspektai

Sąmonės laukas (aura)

Fizinė plotmė

Tikroji fizinė sąmonė (physical proper)

Vitalinis fizinės sąmonės aspektas (vital physical)

Mentalinis fizinės sąmonės aspektas (mental physical)

Vitalinė plotmė

Fizinis vitalinės sąmonės aspektas (physical vital)

Grynoji vitalinė sąmonė (vital proper)

Mentalinis vitalinės sąmonės aspektas (mental vital)

Mentalinė plotmė

Fizinis mentalinės sąmonės aspektas (physical mental)

Vitalinis mentalinės sąmonės aspektas (vital mental)

Grynasis protas (mental proper)

UŽBAIGA

SĄMONĖS ASPEKTŲ SINONIMŲ SUVESTINĖ LENTELĖ

TRUMPA SRI AUROBINDO POŽIŪRIŲ Į ANTSĄMONYBĘ EVO-

LIUCIJOS APYBRAIŽA

LITERATŪROS SĄRAŠAS

VERTĖJO PASTABOS

IVADAS

Vystydamas savo dvasinio patyrimo teoriją Sri Aurobindo (1872-1950) sukūrė *yoginę* antropologiją, kurios požiūriu žmogus ir socialinė realybė yra traktuojami atsižvelgiant į evoliucijos kontekstą. Žmogus ir pasaulis santykiauja kaip mikrokosmas ir makrokosmas. Planetarinio kosmoso evoliucija atvedė prie žmogaus atsiradimo. Bet protingas žmogus — tai ne kūrimo vainikas, o tik pereinamoji būtybė, nes evoliucija tęsiasi toliau — nuo proto į antprotį. Evoliucija individo lygiu su *yogos* pagalba (nes *yoga* — tai koncentruotos evoliucijos būdas) atves į evoliuciją rūšies lygiu, o tai neišvengiamai turės įtakos socialinės santvarkos principams. Kol kas stabilumo visuomenėje nebuvimas yra paaiškinamas tuo, kad nestabilus ir netobulas yra pats žmogus, savo noru ar nenoromis dalyvaujantis pasaulio evoliucijoje.

Tokia pačiais bendriausiais bruožais yra Sri Aurobindo antropologija. Kodėl kalbama apie jos rekonstravimą? Kodėl apskritai prasminga kalbėti apie jo pasaulėžiūros rekonstravimą? — Todėl, jog nors Sri Aurobindo ir yra išgarsintas, jis praktiškai nežinomas. Nežinomas kaip filosofas. Jį žino kaip politiką (kovotoją už Indijos laisvę nuo kolonijinės priklausomybės), poetą (epo *Savitré* ir kitų poetinių kūrinių autorių), pedagogą (dėstytoją vyriausybiniam koledžui Barodoje ir Bengalijos nacionalinio koledžo rektorių), filologą (atskleidusį slaptą *Rgvedos* prasmę), integraliosios *yogos* kūrėją ir netgi

avatāra, bet tik ne kaip filosofą. Jį lygina su Patañjaliu, Šankara, Platonu, Marxu, Bergsonu, Teilhard'u de Chardinu, Heidegeriu, Jungu, Whiteheadu, o jo mokymą vadina integraliąja sociologija, integraliuoju advaitizmu arba integraliąja vedanta, tačiau paradoksas vis vien išlieka: vieni tyrinėtojai jo tekstus laiko XX a. filosofinės minties viršūne, o kiti juose mato tik beformę intuityvių praregėjimų ir beprasmių koncepcijų sąvartą.

Pastaroji nuomonė susieta su tuo, kad Sri Aurobindo knygoje daug prieštaravimų, o jų mintį (arba skyriaus/knygos kompoziciją) sunku sugaudyti žodžių sraute. Pagrindinį tekstų korpusą jis parašė filosofinės apžvalgos žurnalui *Arya*, kuris ėjo nuo 1914 iki 1921 metų. Per šį laikotarpį dienos šviesą išvydo *Dieviškasis gyvenimas*, *Yogos sintezė*, *Esė apie Gītą*, *Vedų paslaptis*, *Žmonių vienybės idealas*, *Žmonijos istorijos ciklas*.

Sri Aurobindo vienu metu rašė iškart keletą knygų — po vieną jų skyrių kiekvienam *Aryos* numeriui. Todėl skaitant vieną kurį šio žurnalo numerį arba kelis jo numerius, pasirodžiusius vienas po kito, galima atsekti, kaip yra plėtojama kokia nors viena idėja, tarkim — antpročio (*supermind*), proto ar gyvybės idėja. Toks paralelinis vienos ir tos pačios minties dėstymas pradingsta, kai skirtingų veikalų skyriai sugula į atskiras knygas. Tam tikra prasme kiekvienas *Aryos* numeris sudaro lyg ir kompozicinę visumą, kurios pažeidimas sukelia

mozaikiškumą, taigi ir tam tikrą Sri Aurobindo idėjų suvokimo nepilnumą.

Sri Aurobindo tekstų prieštaringumas susietas ir su tuo, kad juose jungiasi ankstyvojo ir vėlyvojo kūrybos laikotarpio redakcijos (taigi ir skirtingos idėjos bei skirtingas terminologinis aparatas). Antai *Dieviškasis gyvenimas* buvo perdirbtas 1939-1940 m., o 1948-aisiais išėjo perredaguotas *Yogos sintezės* leidimas (pakeitimų buvo padaryta pirmoje ir antroje dalyje).

Sri Aurobindo pokalbių su mokiniais tekstai (jie juos užrašė iš atminties) taip pat kartais pagausina prieštaravimų.

Sri Aurobindo požiūris į filosofiją

Tarp integraliosios *yogos* sekėjų yra paplitusi nuomonė, kad Sri Aurobindo visų pirma esąs poetas, o filosofas — nebent paskutiniu atveju. Iš to darytina išvada, kad siekiant įgyti dvasinį potyrį reikia medituoti *Savitrés*¹ eilutes, o *Dieviškojo*

¹ Poetinė kūryba Sri Aurobindo buvo žodžio *yoga*. Jis sakė, kad naudojo *Savitrę* kaip pakilimo priemonę [28: 728] ir tikėjo, jog šis epas taps ne tik detaliu plotmių ir potyrių žemėlapiu, bet ir, būdamas *mantra* (ritminiu jo religinio potyrio įsikūnijimu), leis pažadinti atitinkamus virpesius tuose, kas ją skaitys [13: 130]. Tokiu būdu į *Savitrés* tekstą jis žvelgė kaip į *yoginio* patyrimo generatyvinį modelį.

gyvenimo filosofinių subtilybių gvildenimas — tuščias laiko švaistymas.

Ši nuomonė remiasi į paties Sri Aurobindo žodžius:

O dėl filosofijos! Leiskite jums pasakyti konfidencialiai, jog aš niekad, niekad, niekad nebuvo filosofas, — nors ir esu parašęs filosofinių veikalų, tačiau tai jau visiškai kita istorija. Bemaž niečnieko nenučiuočiau apie filosofiją prieš tai, kai užsiėmiau Joga ir atvykau į Pondišerį — buvau poetas ir politikas, o ne filosofas. Kaip man tas pavyko? Pirma, todėl, kad Richard'as pasiūlė man bendradarbiauti leidžiant filosofinę apžvalgą — o kadangi mano teorija tokia, kad joginas turi sugebėti imtis bet kokio dalyko, tai vargiai galėjau atsisakyti; o paskui jis turėjo vykti į karą, ir aš buvau paliktas vargą vargti su 64 puslapiais filosofijos per mėnesį, kuriuos teko rašyti pačiam vienam. Antra, todėl, kad man tereikėjo užrašyti intelekto terminais visa tai, ką pastebėdavau ir patirdavau kasdien užsiimdamas Joga, o filosofijos ten būta automatiškai. Tačiau tai dar nereiškia būti filosofu! [CWSA, 35: 70]

Į 26-ąją rinktinių raštų tomą yra įtraukti Sri Aurobindo laiškai, kuriuose jis nustato mokinių cituojamų posmų priklausymą tai ar kitai antsąmonybės plotmei, atsižvelgdamas į būdingą jų ritmą [9: 290-296].

Tačiau jis yra kalbėjęs ir kitaip:

Manyje nebuvo polėkio siekti dvasingumo, bet aš išsiugdžiau dvasingumą. Nesugebėjau suprasti metafizikos, bet pasidariau filosofu. Neišmaniau tapybos — išsiugdžiau jos išmanymą Joga. Perkeičiau savo prigimtį iš to, kas ji buvo, į tai, kas ji nebuvo. [CWSA, 35: 412]

Telieka pridurti, kad pirmas pasisakymas parašytas 1934 m., o antras —1935-aisais.

Sri Aurobindo požiūriu, „filosofija — tai bandymas paaiškinti žmogaus protui tai, kas iš tikrųjų yra anapus jo.“ (Philosophy is an attempt to explain to the human mind what is really behind it.) [30: 648]. Ji būtina, tačiau jos ribotumas susietas su tuo, kad pats mąstymas, nukreiptas į amžinybę, vyksta laiko ribose ir sąlygose, t. y. už dalyko, kurį jis siekia suvokti, ribų [13: 32].

Iš tikrųjų mentalinė kalba skaldo sąmonėje realybę į žodžius, o žodžiai rikiuojasi vienas po kito, t. y. chronologine seka. Adekvati mąstymo intencija pasirodo esanti ontologiškai sukaustyta laiko, nes būtent jame ji ir realizuojasi. Nelaikybės pažinimas laiko ribose tampa faktiniu mąstymo nusikreipimu į patį save, į savo realybės įsivaizdavimą. Metafizika, kaip minties nusikreipimas į pačią save, galiausiai darosi iliuzijų,

hipotetinių realybės modelių konstravimu. Tokio pobūdžio pažinimas gali būti adekvatus tik su sąlyga, kad mąstymu pažįstama realybė turi tokią pačią prigimtį kaip ir pats mąstymas. Sri Aurobindo mokyme šį sąlyga negali būti išlaikyta, nes jam realybė pranoksta mąstymo prigimtį — yra antprotiška. Būti filosofu — reiškia gebėti išreikšti laike amžinybę, o mąstyme — supramentalumą (antmonybę).

Sri Aurobindo filosofija iš principo aposterioriška: „Tikruoju filosofijos tikslu aš laikau patyrimą ir patyrimo suformulavimą“ (Experience and formulation of experience I consider as the true aim of philosophy.) [30: 105]. Patyrimu čia vadinama ne jutiminė, o dvasinė, *yoginė*, patyra. Aristotelis davė pradžią tradicijai traktuoti patirtį kaip kažką, kas yra žemiau už žinojimą (arba meną). Tas, kas įvaldo meną, yra išmincingesnis už turintį patirtį, nes pirmesnysis žino priežastį, o paskesnysis — ne. Turintysis patirtį žino „ką“, bet nežino „kodėl“. Taip tikrasis žinojimas yra priskiriamas antjutiminiam, o todėl dvasiniam (arba dieviškajam) protui.

Sri Aurobindo laikosi kito požiūrio (ir kito antropologinio modelio). Protas — esąs įrankis, o ne pažinimo subjektas. Protas gali vienodai pagrįsti skirtingus požiūrius, jis antinomiškas, taigi neveda į tikrojo pažinimo pilnatį. Tikrasis pažinimo subjektas — sąmonė. Jos savęs pažinimas ir pasaulio pažinimas yra realizuojamas dvasiniame patyrime (ne tik antjutiminėje, bet ir nepriklausomoje nuo vilnijimo proto substancijos paviršiuje). Joje mes pažįstame ir „ką“, ir „kodėl“. Dvasinis

patyrimas, kurioje yra išgyvenama tapatybė su esybės šaltiniu, perkelia mus už fenomenų ir sąvokų ribų į daiktų esmę. Protas praranda savo pažįstantįjį aktyvumą ir tampa įrankiu perduoti ir tvarkyti jau įgytą žinojimą. Jame žinojimas įgyja verbalinį pavidalą ir tokiu būdu tampa prieinamas mentaliniam kitų žmonių supratimui.

Sri Aurobindo filosofijoje mąstymas eina sąmonės „pėdsakais“, veikdamas tuo pat metu griežtai apibrėžtose ribose, bet nepraradamas savo kūrybinio impulso. Pati Būtis, jo požiūriu, nėra pažįstama mąstymu, nes *yoginiame* patyrimo ji prasideda ten, kur baigiasi mąstymas. Sri Aurobindo mano, jog „būti filosofu“ visiškai nereikia „būti mąstytoju“. Tyloje išnyksta sąmonės dialogiškumas, išnyksta vidinės kalbos subjektas, bet neišnyksta subjektas kaip toks, kuris toliau priima informaciją, bet jau nebeturinčią vaizdinės ir žodinės (verbalinės) formas.

Sri Aurobindo atmeta ne protą, o jo nekontroliuojamą aktyvumą. Protas būtinas tam, kad būtų galima skirti išgyvenimų šaltinius, kurti supratimo sistemas ir tikslinti esamus patirties žemėlapius: „... idant būtum tikras mistikas nepakanka atmesti protą ir pasikliauti minties ir veiksmo šaltiniais, kurių visiškai neišmanai“. Mat taip galima pavirsti „infraracionaliu mistiku“ [13: 947].

Patyrimo aprašymo kalba

Sri Aurobindo skyrė didelį dėmesį savo *yogos* terminologiniam aparatui (*the language of this yoga*) [8: 320, 943, 1021], nes jam rūpėjo dvasinio patyrimo perdavimo problema. Kadangi būtent todėl, kad (pasak jo) daugelis *yoginų* buvo prasti filosofai, negebėję suformuluoti savo potyrio proto terminais (*terms of the mind*), ir radosi įsivaizdavimas apie jo neišreiškiamumą [30: 502]. Bet patyrimo perteikimo problema nėra susijusi tik su tuo, kad nesama darbo su mintimi įgūdžių. *Samādhio* būklėje (kai *yogino* sąmonė pakyla virš proto plotmės) visiškai išsijungia tas sąmonės aspektas, kuris atsako už vidinių išgyvenimų verbalizaciją. Todėl, išėjęs iš transo, *yoginas* beveik nieko negali pasakyti apie savo potyrį. Išeitis, Sri Aurobindo nuomone, yra ta, kad į proto substanciją būtų pritrauktos ant sąmonybės jėgos. Tada transcendentinio potyrio išreiškimas, jos išdėstymas minties kalba, taps galimas [8: 183].

Sri Aurobindo filosofija yra minties kalbos ir antprotinio potyrio logikos derinys. Todėl, studijuojant šio indų guraus tekstus, reikia sugebėti atskirti, kada jis vartoja vieną ar kitą sąvoką sąmonės teritorijoje, o kada — intelekto teritorijoje. Pirmuoju atveju sąvoka (pavyzdžiui, „būtis“) nurodo į transcendentinės tikrovės išgyvenimą, o antruoju — yra kategorija ir paklūsta vienos ar kitos conceptualinės schemos dėsniams.²

² Sri Aurobindo rašo, jog esama idėjų, „kurios ateina be žodžių, kurie jas išreikštų, poreikio, minčių, kurios pasižymi tiesioginio matymo

Šią padėti galima apibūdinti kaip mistinės minties kalbos amfiboliją, kylančią intelektualiniu būdu įsisavinant dvasinį patyrimą. Į ją būtina atsižvelgti lyginant Sri Aurobindo pažiūras su kitų mąstytojų pažiūromis, nes net tada, kai filosofas mistikas ir filosofas intelektualas „kalba ta pačia kalba, jų kalba nurodo skirtingas suvokimo tvarkas. Tas pats žodis jų burnoje gali reikšti dviejų skirtingų sąmonės laipsnių dalykus. Šis išraiškos nevienareikšmiškumas sukelia daug nesupratimo ir nesutarimų, ir netgi paviršinis [formalus] sutarimas gali būti netvirtas tiltas ar plutelė viršum skirtumų prarajos.“ [8: 181 (CWSA, 28: 363)].

Sakralinės biografijos rekonstravimas

Sunkumai suvokti Sri Aurobindo filosofiją taip pat susiję su jo požiūrių ir tų terminologinių schemų, kuriomis jis naudojosi, evoliucija. Požiūrių evoliucija yra išvestinė nuo *yoginio* patyrimo plėtotės. Todėl Sri Aurobindo pasaulėžiūros rekonstravimas numato jo vidinės biografijos rekonstravimą. Tiesa, kartą, kai jo paprašė pakomentuoti biografinį straipsnį apie jį, jis pažymėjo, kad toks dalykas vargu ar apskritai esąs

sąmonėje prigimtimi, netgi kažkoku intymiu jausmu ar sąlyčiu, suformuluojančiu save į tikslią savo vokos išraišką (...); bet galima sakyti, kad vos tik mintys virsta žodžiais, jos jau priklauso intelekto karalystei, — kadangi žodžius nukala intelektas.“ [8: 177 (CWSA, 28, 358)].

būtinai ir naudingas, nes negali atvaizduoti jo tikrojo gyvenimo. „Bandymas neišvengiamai baigsis nesėkme, kadangi nei jūs, nei kas nors kitas visai ničnieko nežinote apie mano gyvenimą; jis nevyko paviršiuje, kur jį būtų matę žmonės.“ [9: 378 (SABCL, 26: 459)].

Tokį gyvenimo padalijimą į išorinį ir vidinį galima įtvirtinti pasitelkus jau klasikine tapusią profanybės ir sakralybės opoziciją, kurią pasiūlė Mircea Eliade. Tokiu būdu biografija tampa sudaryta iš dviejų plotmių ar dalių — profaninės biografijos ir sakralinės biografijos.

Profaninė biografija mes vadiname tą Sri Aurobindo gyvenimo dalį, kurią nulemia grynai žemiškos priežastys. Lyginant ją su vidinės raidos biografija, kuri yra susijusi su transcendentijos patyrimu, ši biografija neišvengiamai tampa pasaulietiška, daug kuo išvestine iš jos, simboline. Pati savaime ji suteikia vaizdinį apie labai talentingą ir visapusišką žmogų, puikų, Jawaharlalo Nehru ir daugelio kitų vertinimu, politiką, kuris dėl ne visiškai aiškių priežasčių palaipsniui atsitraukia nuo politinės veiklos ir pasineria į meditatyvinę kontempliaciją, atsisakęs savo kovos už Indijos nepriklausomybę.

Sakralinė biografija — tai Sri Aurobindo dvasinio patyrimo raidos istorija. Šį pavadinimą pateisina ir tai, jog dauguma Sri Aurobindo sekėjų indų laiko jį esant *avatāra*, o *avatāros* gyvenimas negali nebūti religinio garbinimo objektas. Pateiksime trumpą jos variantą, kad būtų galima susidaryti vaizdą, kokie įvykiai paveikė Sri Aurobindo pažiūrų tapsmą.

1904 metais (kitais duomenimis — 1905 m. rugpjūtį) Sri Aurobindo užsiėmė *yogos* praktika (*sādhana*). Pradėjo ją nuo kvėpavimo pratimų — *prāṇāyāmos*. Dėl nereguliarių užsiėmimų 1906 m. jis susirgo ir visiškai atsigavo tik kitų metų balandžio mėnesį. 1907 m. pabaigoje Sri Aurobindo sutinka priimti kompetentingo *yogino* paramą. Netrukus jis susipažįsta su Višnumi Bhaskaru Lėle (Viṣṇu Bhāskara Lele), *bhakti yogos* sekėju, priklausiusiu Teosofijos draugijai. Jiedu užsitarė, kad nebūtų trikdomi išorinių kontaktų, ir praleido kartu septynias dienas, gilioje meditacijoje sėdėdami vienas priešais kitą. Lele ėmėsi mokyti Sri Aurobindo, kaip pasiekti proto tylą, užsiimant atsiskyrimo nuo mentalinės veiklos praktika. Trečią dieną Sri Aurobindo išgyveno tyliojo (pasyviojo, beasmenio ir nesavybingojo — *nirguṇa*) Brahmano potyrį, arba *Nirvāṇa*. Visas pasaulis jam virto iliuzija — *Māya*.

1908 m. gegužę Sri Aurobindo yra suimamas ir nugabenamas į Alipuro kalėjimą. Tai, kad atsidūrė čia, jis pats aiškina tuo, kad nepaklausė vidinio balso (Śrī Kṛṣṇos įsakmaus poliepio), raginusio jį atsisakyti visų reikalų (tarp jų ir kovos už Indijos išlaisvinimą), kad būtų galima sueiti į glaudesnę sąlytį su Dievu. Nepaklūsęs, į atsiskyrimą jis patenka priverstinai. Sri Aurobindo buvo atneštas *Gītos* egzempliorius, ir įsigilinęs į šį šventraštį jis suprato tai, ko Kṛṣṇa reikalavo iš Arjunos — būtinybės atsisakyti savo trumparegiškos valios ir tapti tobulu Dievystės veikimo įrankiu. „Miegodamas neišmonėje aš nuėjau į meditacijos vietą, kurioje buvo daug šventų vyrų, tačiau

jų draugė man pasirodė nuobodi, o pati vieta priminė kalėjimą; kai pabudau, Dievas mane įmetė į kalėjimą ir pavertė jį meditacijos vieta ir Savo pasimatymų buveine.“ — vėliau rašė Sri Aurobindo. [15: 12 (CWSA 12:428)].

Kalėjimo vienutėje jam apsireiškė Rāmakrišnos mokinio Vivekānandos (1869-1902) dvasia ir dviejų trijų savaitių laikotarpiu sistemingai davė nurodymus, susietus su antsamonės intuityviosios plotmės energijų suvokimu. Visa apimanti pasaulio nerealybės sąmonė pasikeitė būkle, kurioje jo iliuziškumas tapo tik paviršutiniu fenomenu. Taip Sri Aurobindo išgyveno visuotinio Asmens potyrį — tas Asmuo jam apsireiškė kaip Krišna, o pats Krišna — kaip visos gyvosios būtybės ir visa, kas esti (*saguṇa brahmanas*). Pasak Sri Aurobindo, Krišna teikė jam savo žinojimą visą tą laiką, kurį jis kalėjo.³ Pasaulio įvykiai jam stojo kaip Dievystės žaidimas (*līlā*).

Pirmoji Sri Aurobindo realizacija gamtinį pasaulį (*prakṛteḥ*) pavertė iliuzija (*māyā*). Antroji — *Māyā* pavertė *Śakte*. Tokiu būdu praraja, skiriantį aktyvųjį ir pasyvųjį Brahmano aspektus, sumažėjo, bet ne išnyko. Sri Aurobindo vadino ją „spraga“ sąmonėje. Kai Sri Aurobindo pasiekė trečiąją realizaciją (maždaug 1912 m.) ši spraga išnyko: Brahmano aktyvioji ir pasyvioji pusės virto vienos aukščiausiosios realybės (*Parābrahmano*) aspektais, harmonija perėjo į vienybę.

³ 1912 m. Sri Aurobindo vienam savo mokinių rašė, kad Śrī Kṛṣṇa atskleidė jam tikrąją *Vedy* reikšmę [19: 212].

Vidinis balsas, kuris ragino Sri Aurobindo palikti visus reikalus, taip pat vadovavo jam, kai Sri Aurobindo priėmė sprendimą išvykti į Čandernagorą (Čondonnogorą), o paskui į Pondišerį (Pudučerį). Atvykęs į Pondišerį (1910 m.), Sri Aurobindo iš savo vidinio *guraus* gauna išsamią *sādhanos* plėtros programą, kurią jis pavadino *Septyniomis ketveriukėmis (Sapta catuṣṭaya)*. Ją sudaro septynios dalys, kurių kiekviena apima keturis elementus, arba *yogines* tobulybes (*siddhius*). Pirmas jų paminėjimas aptinkamas jo dienoraščiuose — 1912 m. sausio 16 d. įrašė. Dienoraščiuose Sri Aurobindo fiksuoja šios programos nuoseklaus įgyvendinimo etapus.

1926 m. lapkričio 24 d. į Sri Aurobindo kūną nužengė Krišnos sąmonė. A. B. Purani (Purāṇī) atkreipė dėmesį, kad juodbruvokas Sri Aurobindo veidas įgavo šviesiai rožinį atspalvį, o kūnas švelniai spindi. *Siddhės* diena tapo oficialia Sri Aurobindo *āśramo* įsikūrimo data. Programos, kurią davė Krišna, tikslas buvo panašus, ir todėl Sri Aurobindo pasitraukė į atsiskyrimą.

Nuo 1927 m. Sri Aurobindo liovėsi rašęs dienoraščius, kuriuose jis nuo 1909 m. fiksavo savo *sādhanos* stadijas, todėl apie tolesnius dvidešimt trejus jo *sādhanos* raidos metus praktiškai nieko nėra žinoma. 1935 m. Sri Aurobindo pareiškia: „*Yogos* vėlesnių pakopų, vedančių į menkai žinomas ar nepra-
mintas sritis, detalių ar metodo aš viešai neatskleidžiau ir šiuo metu neketinu to daryti.“ [9: 307; 8: 99 (SABCL, 22: 99)]. Būtent todėl *yogą* po 1927 m. reikia laikyti vėlyvąja.

Nuo 1922 iki 1926 m. Sri Aurobindo vakarais susitikdavo su atrinktų mokinių grupele ir aptardavo su jais tuos klausimus, kurie jiems rūpėjo. Per kitus dvylika metų jie, kaip ir kiti jo mokiniai, galėjo jį matyti tik tris kartus per metus, kai jis surengdavo *darśanā*, ir jį galėjo išvysti visi norintys. 1938 m. *darśanos* išvakarėse Sri Aurobindo paslydo vaikščiodamas po kambarį, pargriuvo ir patyrė rimtą traumą (lūžo dešinysis šlaunikaulis). Pats Sri Aurobindo aiškino, jog tai nutiko dėl pasąmonės jėgų priešinimosi. Simboliškai į tai nurodė ir tai, kad koją jis susižalojo lapkričio 24-ąją, t. y. tą pačią dieną, kai 1926 m. jis išgyveno Krišnos nužengimo į fizinę sąmonę potyrį.⁴

Praėjus dviem savaitėms po nelaimingo atsitikimo Sri Aurobindo atnaujino vakarinius pokalbius, ir jie tęsėsi iki 1940 m. pabaigos. Apie šių ir ankstesnių pokalbių turinį mes žinome iš užrašų, kuriuos vedė Purani ir Nirodbaranas. Po 1938-ųjų *darśanos* buvo imtos rengti keturiskart per metus.

Jeigu neminėti vakarinių susitikimų su mokiniiais, tai Sri Aurobindo praleido atsiskyręs vienumoje paskutinius dvidešimt ketverius savo gyvenimo metus.

Atsiskyrimo laikotarpiu Sri Aurobindo atsakė į daugybę laiškų, skirtų dvasinės praktikos problemoms. Didžiausią susidomėjimą keliantys jo laiškai buvo susisteminti ir paskelbti

⁴ 1930-1940 m. laikotarpiu Sri Aurobindo buvo ne kartą pareiškęs, jog pats asmeniškai jis tyra arti tikslo, bet kaskart „sukildavo purvas“ ir atitolindavo perkaitos momentą.

Laiškuose apie yogą. Po nelaimingo atsitiko jis liovėsi atsakinėti į laiškus ir užsiėmė pagrindinių *Aryos* straipsnių serijų redagavimu, kad būtų galima išleisti juos atskiromis knygomis.

Sri Aurobindo atsiskyrimas, jeigu žvelgti į jį išorinės, profaninės biografijos požiūriu, prieštarauja tam idealui, kurį Krišna išsakė *Bhagavatgītoje* (dalyvavimas pasaulio reikaluose kaip *karma yogos* metodas). Pačiam Sri Aurobindo savanoriškas užsisklendimas visai nebuvo pabėgimas iš pasaulio. Panašiai kaip ir kalint vienutėje jo visai neribojo kameros sienos, nes jo sąmonė gyveno begalybėje, lygiai kaip ir regimas atribojimas savo fizinės būtybės nuo išorinio pasaulio toli gražu nereiškė, Sri Aurobindo nuomone, visiško jo sąmonės nusišalinimo nuo pasaulio reikalų. Priešingai — tai jam leido koncentruotai veikti neregimąją, priežastinę įvykių, projektuojamų į fizinį lygmenį, pusę. Čia kalbama apie istorijos valdymą.

1947 m. rugpjūčio 15 d. Indija tapo nepriklausoma. Savo kreipimesi, skirtame šiam įvykiui, Sri Aurobindo kalba jog tai, kad nepriklausomybės diena ir jo gimtadienis sutapo, jam esąs laimus ženklas, turintis gilią prasmę: „Rugpjūčio 15-oji — mano paties gimtadienis, ir man, žinoma, labai malonu, kad ji įgijo tokią didžiulę reikšmę. Priėmiau šį sutapimą ne kaip paprastą atsitiktinumą, bet kaip Dieviškosios Jėgos, kuri vado-vauja mano žingsniams, sankciją ir antspaudą tam darbui, kuriuo pradėjau gyvenimą..." [SABCL, 26: 404].

1949 m. rugpjūtį Sri Aurobindo sekretorius užrašo: „Praktiškai visas susirašinėjimas liovėsi, tęsiasi tik darbas prie

Savitrés. Man atrodo, kad jis nusprendė palikti kūną, ir todėl skuba užbaigti savo epą.“ [9: 323].

Dar 1948 m. pasireiškė diabeto požymių, kuriuos Sri Aurobindo sugebėjo užgniaužti, o paskui — uremijos. 1950 m. viduryje šie požymiai paaštrėjo. Šįsyk jis nebepanoro pasinaudoti savo gydomąja jėga ir mokiniams, kurie klausė „Kodėl?“, atsakydavo: „Jūs nesuprasite...“

1950 m. gruodžio 5 d. įvyko Sri Aurobindo *Mahāsamādhis*.⁵

Dvasinio patyrimo rekonstravimas

Sakralinės biografijos rekonstravimas leidžia suprasti dalį Sri Aurobindo pasakymų, bet neduoda rakto į tą patyrimą, kuris už jos slypi. Todėl kyla būtinybė rekonstruoti mistinį potyrį. Labiausiai žinoma yra Satpremo rekonstrukcija, pateikta knygoje *Sri Aurobindo, arba sąmonės nuotykis*.

Jo pateikta Sri Aurobindo dvasinio kelio versija yra tokia. 1908 m. per tris dienas Sri Aurobindo pasiekia tyliojo *Brahmano* (*Nirvāṇos*) potyrį. Kalėjime jis realizuoja kosminę sąmonę ir pereina visas jos plotmes ligi pat antpročio, t. y. išėjęs į laisvę (1909 m. gegužę) Sri Aurobindo jau yra įgijęs globalinio proto (*overmind*) potyrį. Paties antpročio (*supermind*)

⁵ T. y. Sri Aurobindo paliko kūną. Budistinėje tradicijoje analogiškos situacijos atveju sakoma: „Jis pasitraukė į *Parinirvāṇa* (aukščiausiąją *Nirvāṇa*)“.

atradimas įvyksta Čandernagore (1910 m.), o visą tolesnį laiką, kol jis buvo kūne, Sri Aurobindo siekia nužengdinti antprotį į kūną, kad jame įvyktų perkaita.

Visų pirma, suklusti verčia tai, kaip Satpremas elgiasi su citatomis: „Čandernagore (1910 m.) Sri Aurobindo pasiekė paskutines fizinio sąmoningumo pakopas. Prieš jį buvo siena: „*Ne, esu užsiėmęs ne Empirejumi, nors ir norėčiau, jog taip būtų. Veikiu jau priešingu daiktų galu.*“ [28: 257]. Šiame fragmente Satpremas cituoja Sri Aurobindo laišką, parašytą 1936 m. gegužės 30 d. [9: 153].

Antra, fizinis sąmoningumas (*physical subconscient*, *subconscient physique*, *физическое подсознательное*) yra žemiausiais ne sąmonės srityje, bet tarpinėje sąmonėje, bet Sri Aurobindo tekstuose jį žymi terminas *subconscient physical*. Kaip bus parodyta vėliau, žodžių seka termine atlieka svarbiausią vaidmenį lokalizuojant ir aprašant vieno ar kito sąmonės aspekto prigimtį.

Trečia, iš Satpremo knygos, kuri pretenduoja į kanoninį Sri Aurobindo filosofo pažiūrų išdėstymą,⁶ išeina, kad 1910 m. ir 1950 m. antprotis — tai viena ir tas pat, kad darni patyrimo aprašymo terminologinė sistema susiklostė dar tada, kai Sri Aurobindo buvo laikomas kalėjime, o *Aryos* leidimuose jis

⁶ Net į pačios knygos pavadinimą yra įtraukta slapta citata: „sielos nuotykis“ (*the soul's adventure*) — tai Sri Aurobindo frazė [13: 158 (SABCL, 18: 158)].

savo žinojimą perteikdavo užbaigtu pavidalu; ir kad pajutęs, jog pasakė pakankamai, jis galiausiai atsidėjo sutelktai *sādhana*. Su tuo negalima sutikti, nes Sri Aurobindo pažiūros į antpročio prigimtį keitėsi ir dargi, beje, gana reikšmingai. Įkandin jų keitėsi ir žmogaus bei pasaulio aprašymo modeliai. Be to, rasdavosi iš principo nauji *yoginės* praktikos uždaviniai.

Visai kitokią prieigą siūlo kitas Sri Aurobindo sekėjas — Peteris Heehsas. Dėka jo pastangų žurnale *Archives and Research* buvo publikuojami anksčiau nežinomi Sri Aurobindo tekstų fragmentai ir nedideli veikalai, taip pat dienoraščiai, laiškai, dokumentai ir fotografijos. Didelę vertę turi juos lydinčys komentarai. Publikuodamas Sri Aurobindo dienoraščius, kuriuose jis fiksavo savo *yoginio* patyrimo raidą, Heehsas kelia sau uždavinį aiškinamuosiuose straipsniuose parodyti terminologinio aparato evoliuciją. Tačiau terminų evoliucijos sugretinimas su idėjomis, figūruojančiomis Sri Aurobindo knygoje, yra fragmentiškas, nes toks uždavinys neįeina į archyvaro pareigas. Vėlyvojo *yogos* laikotarpio jis taip pat nenagrinėja.

Metodologija

Sakralinės biografijos rekonstravimas kelia klausimą ir dėl to dvasinio patyrimo, kuris už jos slypi, rekonstravimo. Savo ruožtu šio patyrimo rekonstravimas neįmanomas be

pasaulėžiūros rekonstravimo, nes tekstuose nesama patyrimo kaip tokio, o yra jo aprašymas pagal išplėtotus vaizdinius.

Pasaulėžiūrą galima rekonstruoti įvairiais būdais. Pavyzdžiui, idėjų lygiu, subendrinant Sri Aurobindo pasisakymus tam tikrais klausimais. Bet idėjos irgi neegzistuoja pačios savaime: jos kyla iš gilesnių struktūrų — iš raktinių supratimo sistemų, kurios aktyvuojasi filosofo mąstyme vos tik jis imasi analizuoti vieną ar kitą problemą.

Šios supratimo sistemos sukuria kognityvinį foną, arba foninį žinojimą, kuris neakivaizdžiai būna už bet kokio pasisakymo. Jis egzistuoja pagal nutylėjimą. Nepasistengus prasiskverbti į šio Sri Aurobindo neišsakyto, tylaus, asmeninio žinojimo lygmenį, jo filosofiniai tekstai taip visada ir liks kriptosofija arba subyrėjusia prasmės mozaika.

Kad to neįvyktų, reikia kreiptis į hermeneutiką. Jos metodai leidžia visapusiškiausiai suprasti tiriamą tekstą. Pačius metodus galima padalyti į išorinius ir vidinius. Išoriniai metodai — tai autoriaus biografijos ir to laiko, kuriame jo gyventa, tyrinėjimas. Vidiniai — tyrinėtojo sąmonės panirimas į autoriaus patyrimą, o išimtiniu atveju — prasiskverbimas į jo sąmonę, esančią už teksto.

Išorinių metodų reikšmė nekelia jokių abejonių, lygiai kaip ir jų taikymo galimybė. Dėl vidinių metodų, tai negali nekilti klausimų. Ką daryti tuo atveju, jeigu prieš mus yra mistinio turinio tekstas, kuriame užfiksuota ne įprasta gyvenimiška patirtis, o transcendentybės išgyvenimo potyris? O jeigu tai

keletas tekstų, priklausančių skirtingoms tradicijoms, tai kaip mokslininko sąmonė persijunginės tarp sielos nakties, karštų ašarų ir *samādhio*? Atrodo, jog kelias į tokio pobūdžio tekstų supratimą mums užsklęstas, nes pats patyrimas, į kurį jie nurodo, yra arba unikalus, arba neprieinamas tyrinėtojo sąmonei. Bet kuriuo atveju neįmanoma įsisavinti visų mistinių potyrių, žinomų žmonijai.

Ir vis dėlto išeitis iš šios padėties, kaip mums atrodo, egzistuoja. Klausimas tik tas, *ką* mums reiškia žodis „patyrimas“? Ar tai mistinis potyris, ar jo supratimo ir aprašymo patirtis? Paskesne prasme patyrimą visiškai įmanoma tirti, nes jis pasireiškia per specialią leksiką, kurią autorius vartoja savo tekste.

Sri Aurobindo atveju galima įsitikinus kalbėti, kad jis kūrė ne tiesiog atskirus terminus, o ištisas patyrimo aprašymo ir supratimo sistemas. Tobulėdamos, vienos kategorijų sistemos išstumdavo kitas: „Dvasiniame gyvenime reikia būti visada pasirengus atmesti bet kokią sistemą ir visas konstrukcijas. Kurį laiką tam tikra forma yra pravarti, bet paskui tampa žalinga. Savo paties dvasiniame gyvenime man nuo keturiasdešimties metų teko tris ar keturis kartus visiškai nurašyti ir sulaužyti sistemą, kurią buvau susikūręs. [32:31].⁷

⁷ Žr. Trumpą Sri Aurobindo požiūrių į ant sąmonybę evoliucijos apybraižą.

Kiekvienas reikšmingas filosofas anksčiau ar vėliau susiduria su esamų supratimo įrankių ribotumu ir todėl imasi kurti savo paties kategorijų aparatą, išplečiantį jo kognityvinį suvokimą. Tokiu būdu už filosofinių tekstų paviršiaus slypi darbas su kategorijų sistemomis —kategorilogija. [...]

Savo darbe mes taip pat remiamės Michaelo Polanyi neakivaizdaus žinojimo koncepcija. Pratarmėje jo knygai *Asmeninis žinojimas* (*Personal Knowledge*, 1958 m.) filosofas Vladislavas Lektorskis, pažinimo teorijos specialistas, tiksliai suformulavo pagrindinę šios koncepcijos mintį: „Bet koks terminas, kaip tvirtina M. Polanyi, yra prikrautas neakivaizdaus, implicitinio žinojimo. Taigi siekiant adekvačiai suvokti termino prasmę būtina rekonstruoti teorinį jo vartosenos kontekstą.“ [10: 10].

Taigi siekiant rekonstruoti Sri Aurobindo *yoginę* antropologiją mums būtina įsisavinti jo filosofinį idiolektą. Tam savo ruožtu reikia susidaryti vaizdinį apie jo sukurtą leksiką, išskirti iš jos bazinius terminus⁸ ir apibrėžti terminizacijos

⁸ Bazinio termino kriterijus yra jo neišverčiamumas. Žodyninė reikšmė ir kontekstas nesuteikia aiškumo, nes tokio termino reikšmę lemia jo vieta ryšių su kitais baziniais terminais sistemoje.

Užbėgdami į priekį pasakysime, kad skirtingų sąmonės sričių aprašymui Sri Aurobindo vartoja daugiau kaip tris šimtus specialių terminų. Akivaizdu, jog sistemą kuriančiųjų terminų turi būti gerokai mažiau.

principus⁹ (šiam etape, žinoma, negalima išsiversti be interpretuojančių hipotezių, sudarančių prieš-supratimo struktūrą, konstravimo). Terminų ir ryšių tarp jų pobūdžio žinojimas leis rekonstruoti Sri Aurobindo subjektyvią semantinę erdvę, o reiškia ir tas supratimo sistemas, kuriomis jis operavo savo mąstyme.

Šaltiniai

Savo tyrime mes daugiausia naudojomes *Laiškais apie yogą*. Tai visų pirma lėmė tas, kad jie buvo rašomi ketvirtajame dešimtmetyje, t. y. jau po to, kai pasirodė visi pagrindiniai Sri Aurobindo veikalai. Būtent laiškuose Sri Aurobindo žmogaus prigimties supratimas atsispindi giliau ir sistemingiau, nes per juos jis vadovavo savo mokinių vidinei raidai, atsakydamas į pačius įvairiausius *yoginės* praktikos klausimus. Be specialios supratimo sistemos ir išsamaus patyrimo žemėlapiu tai būtų buvę neįmanoma.

Be šio šaltinio, mes remiamės suredagotu *Dieviškuoju gyvenimu*, nes jame implicitiškai figūruoja ta pati supratimo sistema kaip ir laiškuose. Pagal galimybę siekiama atsekti jos

⁹ Sri Aurobindo terminų glosarijai, leidžiami jo *āśramo* (žr. Bibliografiją), yra citatų sąvadai. Žodyno straipsniai pateikiami tik sanskrito terminijos atžvilgiu.

formavimosi ištakas ankstyvojo laikotarpio šaltiniuose. Iškart reikia pasakyti, jog tokių šaltinių visai nedaug, nes *Aryos* leidimo laikotarpiu ir iki trečiojo dešimtmečio vidurio Sri Aurobindo iš esmės domėjosi antsamonybės sritimi.

Pagrindinis dėmesys knygoje skiriamas nagrinėti vėlyvojo Sri Aurobindo *yogos* laikotarpio terminiją, susietą su frontoline (išorine) sąmone. Remiantis jos analize yra keliamas hipotezė, kuri paaiškina virtualios terminų pasirodymo priežastį ir siūlo būdą suprasti juos kaip bazinius, arba sistemą kuriančius.¹⁰

Tyrinėjimą papildo trumpa Sri Aurobindo požiūrių į antsamonybės prigimtį evoliucijos apybraiža, kuri leidžia skaitytojui prasiskverbti į indų mąstytojo terminologinę „laboratoriją“.

Taip pat pridedama lentelė, kurioje parodyta bazinių filosofinių terminų semantinių laukų koreliacija.

¹⁰ Subliminalinės (vidinės) sąmonės struktūra šiame darbe nenagrinėjama. Pasakysime tik, kad aprašydamas ją Sri Aurobindo naudoja tą patį modelį ir tą patį terminologinį aparatą, kaip ir frontalinės sąmonės atveju.

FRONTALINĖS SĄMONĖS STRUKTŪRA

Sri Aurobindo patyrimo supratimo ir aprašymo sistema implicitiškai esti visuose jo tekstuose, bet niekur glaustu, taip ir norisi tarti „dogmatišku“, pavidalu ji nėra pateikta. Ją reikia rekonstruoti, kad būtų galima iš vidaus suprasti visus išvestinius iš jos tekstus. Ir čia mes iškart patenkame į hermetinį ratą: bendrybės žinojimas numano konkretybės žinojimą ir atvirkščiai. Siekti išeiti už jo ribų nėra prasminga, nes mes taip galime atsidurti už pačios supratimo erdvės ribų. Reikia pakaitomis sutelkti dėmesį į bendrybę ir atskirybę, ir tada ratas virsta spirale, kuria supratimas kils į kokybiškai naują lygmenį.

Taigi, pirmą, pačiais bendriausiais bruožais aprašysime Sri Aurobindo filosofiją, o paskui pereisime prie jos terminologinio aparato ir rekonstrukcijos, o baigdami savo tyrinėjimą vėl imsime bendro pobūdžio teiginių.

Pagal Sri Aurobindo absoliutas — tai *Sat-Cit-Ānanda* (Būtis-Sąmonė-Palaima). Ji transcendentinė ir suprakosmiška, o todėl nepasireiškusi¹¹. *Nirguṇa* ir *Saguṇa Brahmanas* (absoliutas kaip grynoji Būtis ir absoliutas kaip Energija) — jos aspektai, padalyti kosmose, bet vieningi *Sat-Cit-Ānandoje*.

¹¹ Tokį absoliuto apibrėžimą Indijos tradicijoje galima vienodai laikyti ir katafatinio, ir apofatiniu, nes, viena vertus, yra nusakomos jo pagrindinės charakteristikos, o, kita vertus, žmogaus protas, pasak Sri Aurobindo, nėra pajėgus pasakyti apie absoliutą kažką dar daugiau.

Transfizinis kosmosas išreikštas. Ir išreikštas nelaikiškai¹². Jį sudaro vadinamosios tipinės¹³ sąmonės plotmės, kuriose gyvena būtybės, negebančios ar nesiekiančios evoliucionuoti. Kosminių (arba universaliųjų, visuotinių) plotmių seka tokia: pasąmonė, kurios kraštutinė pakopa yra nesąmoningumas; fizinė sąmonė, kurios stangiausia būklė yra materija; vitalinė sąmonė¹⁴; mentalinė sąmonė ir dvasinis protas (apimantis aukštesniojo proto, apšviestojo proto plotmes, intuicijos potmę ir globaliojo proto plotmę). Antprotis (supramentalumas, antmonė) yra jungiančioji grandis tarp išreikštojo kosmoso ir neišreikštosios *Sat-Cit-Ānandos*. Tiesą sakant supramentalumas ir yra *Sat-Cit-Ānanda* energijos, valios aspektu. Ji — transcendentinė pagal savo šaltinį ir kosminė pagal veikimo sritį.

Per jau esančią tipinių plotmių struktūrą vyksta supramentalinės (antmoninės) sąmonės involiucija, kuri užsibaigia

¹² Tokiu būdu Sri Aurobindo išvengia svarstymų tema „Kas buvo iki kūrimo ar išreikšties“, nes pati mintis apie pradžią amžino absoliuto veiksmų atžvilgiu yra vidujai prieštaringa. Kūrimas vyksta iš amžinybės (amžinosios dabartybės) sąlygų laiko sąlygose. Bet mūsų kalba yra sakoma laike, todėl jos logika laiko negalimu chronologinio nuoseklumo nebuvimą bet kokio proceso atžvilgiu.

¹³ Tipinė, tipinis — tai, kas normalu, pavyzdinga, labiausiai tikėtina tam tikrai konkrečiai sistemai.

¹⁴ Kitas pavadinimas — ‘gyvenimas’, emocijų ir geismų plotmė.

priėjusi nesąmoningumo etapą. Involiucija pasikeičia evoliucija, kuri turi atkleisti *Sat-Cit-Ānandos* pilnatvę kiekviename iš jos spektro plotmių. Tokiu būdu evoliucija — tai ne sugrįžimas į šaltinį, ne bėgimas iš beprasmių sukurtojo pasaulio, o Dieviškosios sąmonės pilnatvės atskleidimas išreikštojo kosmoso sąlygomis.

Skirtingai nuo tipinių plotmių gyventojų, žmogus apima visas ankstesnes evoliucijos stadijas, arba plotmes: materija, gyvybė ir protas individualizuojasi jo prigimtyje. Būtent todėl tipinių plotmių būtybės turi priimti žemiškąją gimimą (t. y. įsikūnyti žmoguje), jeigu nori įgyti išsivadavimą *Brahmane*.

Evoliucija nepasibaigė su žmogaus pasirodymu, ji tęsiasi. Žmogus (*manu*) — tai protas (*manas*), vadinasi, antžmogis — tai antprotis. Tačiau dėl dieviškojo gyvenimo pilnatvės jam reikia įgyti ne tik supramentalinę (antmoninę) sąmonę, bet ir supramentalinį kūną, kuris taps Dvasios įrankiu, indu ir šventykla (*shrine*).

Būtent šią užduotį ir kelia sau Sri Aurobindo integralioji *yoga*. Jis mano, kad ši *yoga* egzistuoja pačioje daiktų prigimtyje, nes pats *Brahmanas* integralus, vienija savyje daugelį sąmonės būklių. Siekdamas Dievystės realizacijos pilnatvės, Sri Aurobindo *yogos* sekėjas taip pat turi tapti integralus ir visa apimantis: „Būti ir būti pilnutinai“ (To be and to be fully) [13: 36, 1023-1024].

Sri Aurobindo vadina *yogą* ne tik integraliąja, pilnutine (*pūrṇa*), bet ir supramentaline. Sri Aurobindo *yogos*

ypatingumas yra tas, kad joje pagrindinis vaidmuo tenka ne kylančiajai, o nužengiančiajai iš viršaus Jėgai, kuri žmogaus mirtingąją prigimtį perkeičia į nemirtingąją prigimtį. Šis nužengimas vyksta dėl sąmonės koncentracijos ir jos siekimo pasiekti šios jėgos šaltinį: „Supramentalinė *yoga* yra vienu metu ir sielos kilimas Dievo link, ir Dievybės (*śaktės* – A. B.) nužengimas į įkūnytąją prigimtį“ (The supramental Yoga is at once an ascent of the soul towards God and a descent of the Godhead into the embodied nature) [20: 193].

TOPOGRAFINIS MODELIS

Sąmonės aspektai

Dėl mokymo apie pasaulio ir žmogaus evoliuciją ypatingą dėmesį Sri Aurobindo skiria *yoginei* antropologijai.

Atrodytų, jog aprašant žmogaus prigimtį galima apsiriboti materijos, gyvybės ir proto plotmių išvardijimu, bet Sri Aurobindo tekstuose susiduriame su labiau išplėtota terminologija: *body-consciousness, body-mind, dynamic Intelligence, dynamic Mind, externalising Mind, externalising intelligence, gross physical, higher intelligence, higher thinking mind, material consciousness, material physical, material-physical, mechanical mind, mechanical mental physical, mental physical, mental proper, mental vital, mental-vital, physical mental, physical mind, physical proper, physical vital, physical-*

vital, physico-vital, reason, thinking Mind, thinking mind proper, true thinking mind, vital-mental, vital Mind, vital physical, vital proper, vital-physical...

Pateikėme toli gražu nepilną sąrašą tų terminų, kurie priklauso sąmonės sričiai. Ji yra įsiterpusi tarp ant sąmonybės ir sąmonės sričių. Ant sąmonybės sritis prasideda iškart nuo viršugalvio ir kyla į viršų iki begalybės, o sąmonės — iškart nuo kojų pėdų [8: 1597].

Šiame sąraše galima išskirti terminus, kurie iš pirmo žvilgsnio atrodo panašūs į žodžių žaismą: *mental physical, physical mental, physical vital, vital physical*. Jeigu prileistume, kad tai nėra tiesiog žodžių žaismas, tai būtų galima sudaryti tokias poras: *physical mental* ir *mental physical*, *physical vital* (*physical-vital, physico-vital*) ir *vital physical* (*vital-physical*), *vital-mental* ir *mental vital* (*mental-vital*).

Prieš mus — įvairių sąmonės kokybių žmogaus prigimtyje derinys. Tačiau jeigu esama kokybių kombinacijų, tai turėtų būti ir kokybės grynu pavidalu. Ir iš tikrųjų atitinkama terminija sutinkama Sri Aurobindo tekstuose: grynasis mentalumas (*чистый разум, mental proper*), grynasis vitalumas (*чистый витал, vital proper*), tikroji fizinė sąmonė (*собственно физическое сознание, physical proper*).

Taigi dabar turime devynis terminus, su kuriais galime dirbti. Vis dėlto išlieka nemažai klausimų: kodėl jie radosi? kas lemia žodžių seką viename ar kitame termine? ar esama šios sekos kriterijaus, o jeigu esama, tai koks jis?

Sri Aurobindo tekstuose aptinkame vieną pastabą, kuri gali mums padėti žengti pirmą žingsnį rekonstruojant jo dvasinio potyrio supratimo ir aprašymo sistemą:

„Faktiškai egzistuoja dvi sistemos, vienu metu veikiančios būtybės ir jos dalių sąrangoje; viena koncentrinė — ją sudaro žiedų ar valkmenų serijos su sieline būtybe centre; kita vertikali — tai pakilimas ir nusileidimas, nelyginant laiptinė, ją sudaro viena ant kitos užklotos plotmių serijos su Antpročiu-Viršpročiu kaip esminiu perėjimo mazgu anapus žmogaus į Dievystę.“ (There are in fact two systems simultaneously active in the organisation of the being and its parts; — one is concentric, a series of rings or sheaths with the psychic at the centre; another is vertical, an ascension and descent, like a flight of steps, a series of superimposed planes with the Supermind-Overmind as the crucial nodus of the transition beyond the human into the Divine.) [8: 251].

Sąmonės plotmių hierarchiją mes jau paminėjome. Kas gi yra koncentrinė valkmenų sistema? Veikiausiai kalbama apie subtilųjį žmogaus kūną – aurą, „ribotą sąmoningosios būtybės lauką“ (limited field of conscious being) [13: 554].

Tačiau problema ta, kad pats žodis „aura“ Sri Aurobindo tekstuose beveik nėra sutinkamas. Kaip tai paaiškinti?

Tikriausiai tuo, kad Sri Aurobindo siekė laikytis kuo atokiau nuo teosofų, kurie plačiai vartojo šį terminą. Šios laikysenos priežasties reikia ieškoti integraliosios *yogos* kūrėjo biografijoje. Laikinas Sri Aurobindo mokytojas buvo Višnus Bhaskaras Lélė, priklausęs Teosofų draugijai. Jo vadovaujamas Sri Aurobindo trečią dieną (iš septynių, praleistų kartu užsiimant sutelkta meditacija) išgyveno *nirvāṇos* potyrį. Po to jų keliai išsiskyrė. Tačiau nepaisant to, taip pat labai kritiško požiūrio į teosofų judėjimą apskritai, Sri Aurobindo niekada nepasisakė prieš Teosofų draugiją.

Bet grįžkime prie valkmenų sistemos. Viename laiške Sri Aurobindo nurodo, kad sąmonę, supančią žmogaus kūną (*environmental consciousness*), teosofai vadina aura [8: 314].

Panašus teosofinės terminijos „vertimas“ į savo paties supratimo sistemos kalbą toli gražu nėra pavienis. Taip eterinė plotmė tapo subtiliosios fizinės sąmonės plotme, o astra linė plotmė – vitalinės (gyvybinės) sąmonės plotme.

Teosofinėje literatūroje valkmenų (arba žmogaus kūnų) pavadinimai sutampa su plotmių pavadinimais – stangusis materialusis valkmuo, eterinis, astralinis, mentalinis. Galima daryti prielaidą, jog Sri Aurobindo laikėsi tos pačios logikos.¹⁵ Ir iš tikrųjų analogiška terminija sutinkama jo tekstuose:

¹⁵ Pokalbiuose su Pavitra Sri Aurobindo demonstruoja J. Blavackajos, A. Besant, Ch. W. Leadbeaterio idėjų išmanymą [32: 29-32].

stangusis materialusis valkmuo (*corporeal sheath, body-sheath, gross physical sheath*); subtilusis fizinis valkmuo (*physical aura, subtle environmental physical atmosphere, surrounding physical, subtle physical ether, subtle physical sheath*); vitalinis (gyvybinis) valkmuo (*vital body, life-sheath, vital sheath*); mentalinis (protinis) valkmuo (*unseen mental environment, environmental mind, general mind atmosphere around us, surrounding intelligence, mind-sheath, mental sheath*).

Taigi žmogus jungia savyje tris sąmonės principus, kurie reprezentuojami plotmėmis ir atitinkančiais šias plotmes valkmenimis. Plėtmės ir valkmenys persikerta vienas su kitu. Tokiu būdu susidaro skirtingos sąmonės kokybių kombinacijos.

Fizinę, vitalinę ir mentalinę plotmes kerta subtilusis fizinis, vitalinis ir mentalinis kūnai, dėl ko yra gaunamos Sri Aurobindo terminijoje užfiksuotos sąmonės kokybių (jis jas vadino dalimis, o mes vadinsime aspektais) kombinacijos.

Pamėginus binarinius terminus sutvarkyti pasitelkiant lentelę, pasirodo, kad įmanomi du jos variantai.¹⁶ Pirmu atveju sistematizacijos kriterijus yra plotmė, o antru —valkmuo. Savo padėties nekeičia tik tie aspektai, kurie yra grynai ir susidaro dėl vienalytės plotmės ir valkmens susikirtimo. Pavyzdžiui, grynasis protas (III.3) — visuotinės mentalinės sąmonės

¹⁶ Sri Aurobindo terminija lentelėje pateikiama be vertimo iš glaus-tumo ir akivaizdumo sumetimų.

plotmės (III) ir mentalinio valkmens susikirtimo rezultatas (3).¹⁷

1-oji lentelė. Binariniai terminai – pirmas variantas

Planes of consciousness ¹⁸	Sheaths of environmental consciousness (aura) ¹⁹		
	1. Physical sheath ²⁰	2. Vital sheath ²¹	3. Mental sheath ²²
III. Universal mental consciousness ²³	III.1. mental physical	III.2. mental vital	III.3. mental proper
II. Universal vital consciousness ²⁴	II.1. vital physical	II.2. vital proper	II.3. vital- mental

¹⁷ Arabiškais skaitmenimis žymimi valkmenys, o romėniškais – visuotinės, arba kosminės, sąmonės plotmės.

¹⁸ Sąmonės plotmės.

¹⁹ Auros valkmenys.

²⁰ Fizinis valkmuo.

²¹ Vitalinis valkmuo.

²² Mentalinis valkmuo.

²³ Visuotinė mentalinė sąmonė.

²⁴ Visuotinė vitalinė sąmonė.

I. Universal physical consciousness [Matter] ²⁵	I.1. physical proper	I.2. physical vital	I.3. physical mental
--	----------------------	---------------------	----------------------

Binariniai terminai – antras variantas

Planes of consciousness	Sheaths of environmental consciousness (aura)		
	1. Physical sheath	2. Vital sheath	3. Mental sheath
III. Universal mental consciousness	III.1. physical mental	III.2. vital-mental	III.3. mental proper
II. Universal vital consciousness	II.1. physical vital	II.2. vital proper	II.3. mental vital
I. Universal physical consciousness [Matter]	I.1. physical proper	I.2. vital physical	I.3. mental physical

²⁵ Visuotinė fizinė sąmonė [tarp jų ir Materija].

Pateiksime visuotinės sąmonės plotmių ir individualios sąmonės (auros) aspektų lokalizaciją, kad apsistotumėme ties tuo variantu, kurio laikėsi pats Sri Aurobindo.

Mentalinė sąmonė, smelkianti fizinį kūną, užima erdvę nuo viršugalvio iki pečių. Nuo pečių iki srities kiek žemiau bambos tęsiasi vitalinė sąmonė. Fizinė sąmonė užima sritį nuo ribos su vitaline sąmone iki kojų padų.

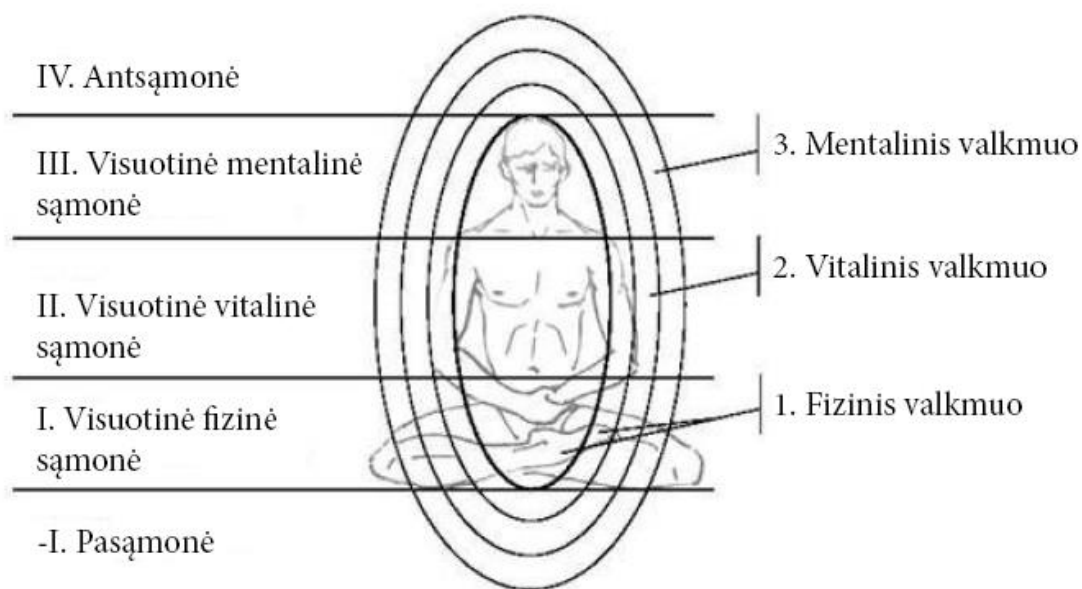
Pereiname prie aspektų lokalizacijos. Viename laiškų Sri Aurobindo pateikia tokią pastabą: „Kaklas, gerklė ir žemutinė veido dalis priklauso eksternalizuojančiajam protui (*belong to the externalising mind, the physical mental*)" [8: 373]. Vadinasi *physical mental* vieta yra visuotinės mentalinės, o ne fizinės sąmonės lygmenyje, ir teisingu turi būti laikomas antras variantas. Duomenys apie kitus sąmonės aspektus, pateikti žemiau, taip pat liudija antro varianto naudai. Dabar pats laikas apsispręsti dėl vertimo tų terminų, kurie pateikti lentelėse. Terminą *physical mental* galima išversti arba kaip ‘fizinį mentalumą’, arba kaip ‘fizinį protą’, bet kaip būti su *mental physical*?.. Viename iš Sri Aurobindo laiškų sutinkamas pasakymas *mental in the physical* [8: 326]. Galima daryti prielaidą, jog *mental physical* – tai *mental in the physical*. Remiantis mūsų iškelta laiškų Sri Aurobindo *yoginės* antropologijos hipoteze, *mental in the physical* gali reikšti protą fizinėje sąmonėje, t. y. –individualaus mentalinio valkmens ir fizinės sąmonės

visuotinės plotmės susikirtimą.²⁶ Tada terminas *mental physical*/būtų verčiamas kaip ‘mentalinis fizinės sąmonės aspektas’, o *physical mental* — kaip fizinis ‘mentalinės sąmonės aspektas’. Verčiama pagal pirmą žodį, kas visiškai atitinka terminų išdėstymo lentelėje antrą variantą, kuriame sistematizacijos kriterijus yra valkmuo.

Sąmonės laukas (aura)

Kaip jau buvo kalbėta, Sri Aurobindo tekstuose terminas aura praktiškai nėra sutinkamas. Subtiliųjų valkmenų visumą jis įvardija terminu *environmental consciousness* (*aplinkinė sąmonė*), kuri galima išversti kaip ‘sąmonės lauką, supantį [aplinkui] fizinį kūną’. Toks vertimas visiškai atskleidžia termino turinį, tačiau nepatogus vartoti, todėl galima pasitenkinti trumpesniu jo variantu — ‘aplinkinis [supamasis] sąmonės laukas’ arba tiesiog ‘sąmonės laukas’.

²⁶ Tolesnis laiško turinys patvirtina šios prielaidos teisingumą: „Kaip vitalinį Protą riboja vitalinė daiktų žvelgsena ir jausena (...), taip protą fizinėje [sąmonėje], arba mentalinį fizinės sąmonės aspektą (*mind in the physical or mental physical*), riboja fizinė daiktų žvelgsena ir patyrimas...“ (As the vital Mind is limited by the vital view and feeling of things (...), so the mind in the physical or mental physical is limited by the physical view and experience of things...) [8: 326].

1 pav. Sąmonės laukas (aura)

Pagal Sri Aurobindo sąmonės laukas — tai kažkokia subtili atmosfera, kuri visada supa žmogų, netgi tada kai jis to nesuvokia. Skirtingai nuo pasąmonės srities, šiame lauke niekas nesikaupia ir ilgam neužsibūna: jis labai permainingas — tai virpesių laukas, per kurį į žmogų patenka skirtingos jėgos, išeinančios iš visuotinės Prigimties arba iš kitų būtybių. Šios jėgos ateina iš išorės mentalinių ir vitalinių bangų pavidalu. Lauke jos įgyja asmeninę formą, o paskui prasiskverbia į žmogaus sąmonę, užsklęstą fiziniame kūne, ir tas priima jas kaip savo²⁷ [8: 313, 314, 356, 359, 1534, 1535, 1602, 1712].

²⁷ Žinoma, tai nereiškia, kad absoliučiai visos mūsų mintys, emocijos ir troškimai mums nepriklauso. Dalis bangų gimsta mūsų lauke ir išeina už jo ribų. „Jėgos visada eina iš mūsų“, — sako Sri Aurobindo (Forces are always going out from us) [8: 1141].

Sąmonė (siela), mano Sri Aurobindo, kūne yra ta pačia prasme kaip ir protas ar gyvybė. Iš tikrųjų jinai esti subtiliajame kūne, kuris smelkia savimi stangųjį kūną arba užkloja jį. Dėl to kyla pojūtis, jog sąmonė ribojasi fiziniu kūnu arba yra tapati jam [8: 294, 368].

Termino „aura“ semantinis laukas	
Sinonimai	
fizinį kūną supantis sąmonės laukas, sąmonės laukas	environmental consciousness
apgobiantis iš visų pusių sąmonės laukas	enveloping consciousness
subtilioji sąmonės atmosfera	atmosphere of consciousness, environmental conscious atmosphere
supančioji subtilioji atmosfera	surrounding atmosphere
supantysis sąmonės laukas	surrounding consciousness
subtilusis kūnas	subtle body, <i>sūkṣma śarīra</i>
virpesių laukas	field of vibration
psichikos substancija	psychic body

Dėstymo seka

Kiekviena sąmonės plotmė — tai evoliucijos etapas, praeitis arba būsimas. Ir kiekvienoje plotmėje sąmonė išsivelka į atitinkamą valkmę. Žmogaus prigimtyje esama trijų plotmių — materijos (I), gyvybės (II) ir proto (III), todėl jis yra įvilktas į fizinį valkmę (1, stangųjį ar subtilųjį), taip pat vitalinį (2) ir mentalinį (3). Plotmių ir valkmų susikirtimas sukuria sąmonės aspektus — fizinės, vitalinės ir mentalinės plotmės aspektus. Tokia seka ir vyks tolesnis dėstymas, o jo algoritmas bus toks:

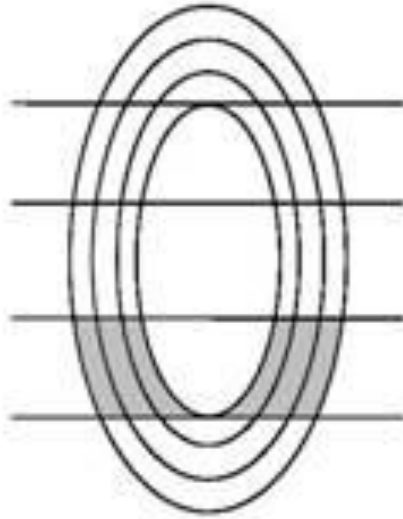
- plotmės ir lauko sektoriaus grafinė lokalizacija,
- atitinkamo sąmonės aspekto rekonstrukcija ir komentaras,
- bazinio termino, nurodančio šį aspektą, semantinis laukas.

FIZINĖ PLOTMĖ

Pradėsime aprašymą nuo pirmosios plotmės — fizinės sąmonės plotmės. Ją kertant lauko valkmenims (subtiliajam fiziniam, vitaliniam ir mentaliniam) susidaro:

- tikroji fizinė sąmonė (I.1, *physical proper*),
- vitalinis fizinės sąmonės aspektas (I.2, *vital physical*) ir

- mentalinis fizinės sąmonės aspektas (I.3, *mental physical*).

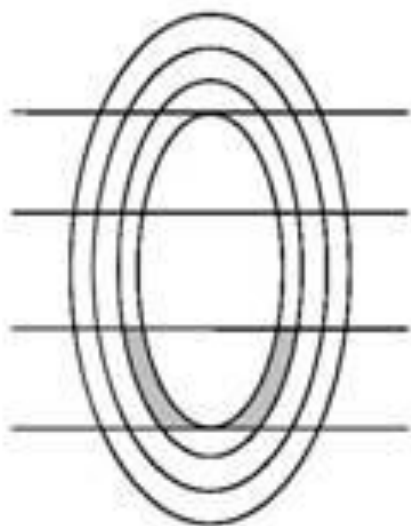
2 pav. Sąmonės fizinė plotmė

Tikroji fizinė sąmonė (*physical proper*)

Materialioji sąmonė, Sri Aurobindo požiūriu, — tai pats stangiausiasis fiziškumo lygmuo²⁸ [8: 351]. Vietos, kur jis išsidėstęs, nurodyti prasmės nėra, nes ji akivaizdi. Materialioji

²⁸ ‘Fizinė sąmonė’ — bendresnė sąvoka nei ‘materialioji sąmonė’, nes apima vitalinius ir mentalinius fizinės sąmonės aspektus, taip pat ir sąmonės mentalinės bei vitalinės plotmės fizinį aspektą. Kartais terminą ‘materialus’ Sri Aurobindo vartoja tam, kad parodytų, jog grynojoje fizinėje sąmonėje esama dar stangesnių sluoksnių ir gradacijų. Šie sluoksniai betarpiškai šliejasi prie pasąmonės srities.

sąmonė — tai pats kūnas, tiksliau— kūno sąmonė, „tamsinga sąmonė, savybinga galūnėms, ląstelėms, audiniams, organams“ (the obscure consciousness proper to the limbs, cells, tissues, glands, organs) [8: 348 (CWSA 28: 203)].

3 pav. Lauko sektorius I.1.

Kūno sąmonė turi savo paties inertišką valią, savo paties įpročius, paskatas, instinktus. Ji veikia nepriklausomai nuo mūsų mentalinės valios arba net priešingai jai [3: 211-212; 8: 347; 18: 388]. Taip, nepaisant šios sąmonės pavaldumo protui „ji gali nepaklusti ar atsisakyti klausytis. Daugelyje dalykų, sveikatos ir ligos klausimais, pavyzdžiui, visais automatinio funkcionavimo atvejais, kūnas veikia savarankiškai ir nėra proto tarnas. Pasijutęs nuvargintas, jis gali imtis pasyvios rezistencijos prieš proto valią. Kūnas gali aptemdyti protą *tamasu*, inercija, vangumu, pasąmoningumo smalkėmis tam,

kad protas negalėtų veikti“. (it can disobey or fail to obey as well. In many things, in matters of health and illness for instance, in all automatic functionings, the body acts on its own and is not a servant of the mind. If it is fatigued, it can offer a passive resistance to the mind's will. It can cloud the mind with *tamas*, inertia, dullness, fumes of the subconscious so that the mind cannot act.) [8: 323 (CWSA 28: 176)].

Kūno sąmonei būdingas *tamasas*: lėtumas, inercija, tingumas, neišmonė, atbukimo ir ribotumo būklė. Materialioji sąmonė veikia mechaniškai, iš inercijos paklusdama žemesniosios vitalinės prigimties įpročiams ar jėgoms. Įjunkusi į rutiną ji nuolat kartoja vienus bei tuos pačius iracionalius ir neapšviestus judesius, tvirtindama tik tas taisykles, kurios egzistavo visada, ir užsispyrusiai nenori keistis ir priimti Jėgą ir Šviesą iš aukščiau [8: 351, 1429, 1430].

Žmogaus prigimtis jungia savyje pačius skirtingiausius sąmonės aspektus, įgytus vykstant evoliucijos procesui. Kovoje, kuri kyla tarp jų, galima išskirti jų būdingus judesius ir nustatyti, kurie iš jų priklauso fizinei sąmonei. Tokios savianalizės pavyzdį Sri Aurobindo pateikia viename iš vakarinių pokalbių (1926 08 13): „Paprastai gyvybė pernelyg kišasi su savo troškimais į klausimus dėl maisto ir sako: „Aš noriu to“ ir „Man patinka šitas“, „Man patinka tas“. Protas irgi kišasi su savo idėjomis: „Naudinga vartoti šitą maistą“ ir „Jame esama to, todėl jis naudingas.“ Tačiau jeigu fizinė sąmonė yra paliekama pati sau, ji žino, ko jai reikia. Kūnas neturi troškimų, jis turi

poreikius ir žino, ko jam reikia.“ (Generally, the vital interferes too much with its desire in the question of food and says, “I want that,” and “I like this,” “I like that”. And the mind also with the ideas, “It is good to take this food,” and “This contains this, therefore it is good.” But the physical consciousness if left free, knows what it needs. Body has no desires, it has needs and it knows what it needs.) [30: 431].

Komentaras

Jau 1916 m. Sri Aurobindo rašė, jog kūnas turi savo paties sąmonę. Ji inertiška, tačiau turi ir kažkokią valią, kuri skiriasi nuo kilusios būtybės valios ir gali jai rimtai priešintis [3: 212; 38: 388].

Savo dienoraščiuose (1926 m. gruodis - 1927 m. vasaris) Sri Aurobindo užsimena, jog išlieka materialiosios sąmonės fizinio aspekto (*physical material*), t. y. fizinio kūno, priklausomybės nuo maisto problema [2: 136].

Terminus ‘physical material’ ir ‘material-physical’ galima traktuoti kaip sinonimus, nors tai, kad jie skirtingai rašomi, rodo jų priklausymą skirtingoms klasifikacijoms.²⁹

Pirmas nurodo į vieną iš aspektų fizinio valkmens, kuriame Sri Aurobindo išskiria: mentalinės sąmonės fizinį

²⁹ 2-ojoje lentelėje pateikiama vertikali ir horizontali terminų klasifikacija.

aspektą (III.1, *physical mental*), fizinį vitalinės sąmonės aspektą (II.1, *physical vital*) ir fizinį materialiosios sąmonės aspektą (I.1, *physical material*) [8: 476].

Antras priklauso sąmonės fizinei plotmei, kuri apima: mentalinį fizinės sąmonės aspektą (I.3, *mental physical*), vitalinį fizinės sąmonės aspektą (I.2, *vital-physical*) ir materialųjį fizinės sąmonės aspektą (I.1, *material-physical*) [8: 1445].

2-oji lentelė
Vertikali ir horizontali terminų klasifikacija

Sąmonės plotmės	Lauko valkmėnys		
	1. Fizinis	2. Vitalinis	3. Mentalinis
III. Visuotinė mentalinė sąmonė	III.1. physical mental		
II. Visuotinė vitalinė sąmonė	II.1. physical vital		
I. Visuotinė fizinė sąmonė	I.1. physical material	I.2. vital physical	I.3. mental physical
	material-physical		

Termino 'tikroji fizinė sąmonė' semantinis laukas	
Sinonimai	
(tikroji) fizinė sąmonė	physical consciousness (proper)
grynoji fizinė sąmonė	purely physical
kūno fizinė sąmonė	physical body- consciousness
stangioji fizinė sąmonė	gross physical
stangioji fizinė būtybė	gross physical being
kūno sąmonė, kūninė sąmonė	body-consciousness
kūninė prigimtis, kūno prigimtis	body-nature
Žemutinio sluoksnio aspekto sinonimai	
fizinis materialiosios sąmonės aspek- tas	physical material
materialioji sąmonė	material consciousness
materialusis fizinės sąmonės aspektas	material-physical
stangusis materialusis fizinės sąmo- nės aspektas	gross material physical
Pasistemė	
fizinė nervų sistema	physical nerve-system

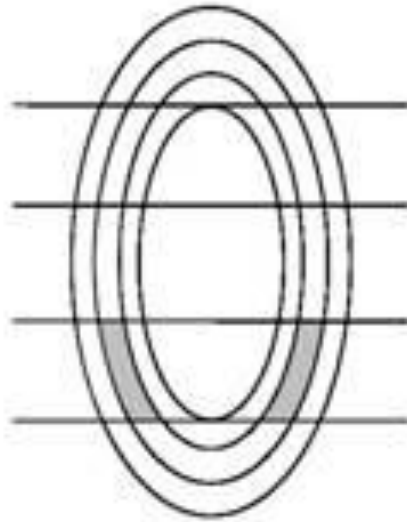
Tokiu būdu Sri Aurobindo pasirenka tą ar kitą binarinį terminą ('physical material' arba 'material-physical')

priklausomai nuo to, ką būtent jis vardija — plotmių arba valkmenų aspektus.

Kartais sąmonės fizinę plotmę (I) Sri Aurobindo vadina materiališku (t. y. stangiosios ir subtiliosios materijos plotme). Taip dienoraščiuose (1927 m. sausio 23 d. įrašas) jis kalba apie fizinės *ānandos* (palaimos) veržlų išaugimą materialiosios sąmonės mentaliniame ir vitaliniame aspektuose (*mental material & vital material*), taip pat apie jautrumą materialiosios sąmonės fiziniame аспекte (*physical material*) [27: 146].

Vitalinis fizinės sąmonės aspektas (*vital physical*)

Sri Aurobindo pateikia tokį fizinės sąmonės vitalinio aspekto apibrėžimą: „[jis] yra mūsų fizinės prigimties nervinių reakcijų nešėjas; menkesnių pajautimų, troškimų, visokiausių reakcijų į išorinio fizinio ir stangiojo materialiojo gyvenimo poveikius laukas ir įrankis.“ (The vital physical on the other hand is the vehicle of the nervous responses of our physical nature; it is the field and instrument of the smaller sensations, desires, reactions of all kinds to the impacts of the outer physical and gross material life.) [8: 348 (CWSA 28: 202-203)].

4 pav. Lauko sektorius I.2.

Šio aspekto pagrindinės užduotys: paleisti veikti skirtingus kūno organus, taip pat reguliuoti fizinės būtybės funkcijas. Tai jis teikia kūnui sveikatą ir jėgą (...it is that which makes the different organs act. And the functions of the physical being are regulated by it. It is that which gives health and strength to the body.) [32:430].

Jo veiksmai visiškai iracionalūs — net tada, kai jis teisingas, jis negali paaiškinti, kodėl; kadangi jis veikia automatiškai, paklusdamas įprastiems instinktams, impulsams, pojūčiams ir jausmams. Protas gali rasti paaiškinimų jo poelgiams, bet jeigu jis paprašys jį patį paaiškinti savo veiksmų priežastį, tai išgirs tokius atsakymus: „Aš noriu“, „Man patinka“, „Man

nepatinka“, „Man taip norisi“ (the vital physical can only answer “I want”, “I like”, “I dislike”, “ I feel like that”) [8: 1446].³⁰

Subtilioji nervų sistema

Vitalinis fizinės sąmonės aspektas — tai žmogaus nervų sistema, tiksliau — jo subtilioji nervų sistema [8: 344, 704]. Pagal Sri Aurobindo nervai išeina už materialiojo kūno ribų, sujungdami subtilųjį ir stangųjį kūną [8: 352; 18: 337]. Todėl kartu su stangiaja, fizine nervų sistema, sudaryta iš materialijų nervų ir rezginių, žmogus turi ir subtiliąją nervų sistemą. Ji sudaryta iš daugybės kanalų-*nāḍḍiū*, o jos centrai yra *cakros* [7: 555; 8: 1147; 15: 158; 18: 535, 537].³¹

Sri Aurobindo vitalinį fizinės sąmonės aspektą taip pat vadiną gyvybine jėga (жизненной силой), kuri yra glaudžiai susijusi su kūno reakcijomis, troškimais, poreikiais ir pojūčiais. Tai vitalinė energija, nugrimzdusi į materiją ir sąlygojama jos (the vital energy precipitated into matter and conditioned by

³⁰ Čia kalbama apie šio sąmonės aspekto subasmenį (субличность), kurio judesiai yra išreiškiami per verbališkai mąstantį protą (III.1). Apie jį žr. žemiau.

³¹ Sri Aurobindo verčią terminą *nāḍī* kaip ‘nervai’ [15: 241; 18: 535, 537]. A. Syrkinas, sekdamas Maxu Mülleriu, *nāḍī* verčia kaip ‘arterijas’.

it) [8: 327, 345-348, 704 (CWSA 28, 202,)].³² Būtent ji valdo nervų ir kūninės sąmonės reakcijas, nevalingas emocionalias reakcijas (*reflex emotions*) ir pojūčius, būdama daugumos paviršinių, beveik nepastebimų judėjimų, būdingų mūsų kasdieniam gyvenimui, priežastis [8: 344, 348].

Seksualumas

Vitalinis fizinės sąmonės aspektas yra glaudžiai susijęs su fiziniu vitalinės sąmonės aspektu³³. Susijungęs su juo, šis aspektas pagimdo geidulingumą, pavydą, pyktį ir įniršį [8: 344, 348]. Iš čia toks pasakymas, pasitaikantis Sri Aurobindo veikaluose, kaip „vitalinio fizinės sąmonės aspekto seksualinės emocijos“ (vital physical sex-emotion) [8: 1524 (CWSA, 31: 490)].

Bet kokiame seksualiniame skatulyje esama vitalinio elemento, bet grynas vitalinis judėjimas nėra suinteresuotas fiziniu kontaktu ar lytiniu aktu. Jį domina emocijų, valdžios, pavaldumo, nesutarimų, susitaikymo, pasikeitimo energija ir t. t. žaismas. Būtent vitalinis fizinės sąmonės aspektas suteikia didelę reikšmę prisilytėjimui, glamonėms,³⁴ lytiniam aktui.

³² Taip tikras alkis ir troškulys (o ne noras pavalgyti arba atsigerti) priklauso vitaliniam fizinės sąmonės aspektui [8: 1408].

³³ Žemesniuojų vitalumu (II.1). Apie jį žr. žemiau.

³⁴ Giminaičių glamonės (motinos ir sūnaus, brolio ir sesers) irgi siejasi su šiuo aspektu, bet į juos neįsimaišo žemesnysis vitalumas [8: 1522].

Tokiu būdu žemesnysis vitalumas pagimdo geidimą, o geismingumas atsiranda dėl žemesniojo vitalumo ir subtiliosios nervų sistemos sąveikos. Tada fizinės sąmonės vitalinis aspektas ima žvelgti į jutiminį suvokimą per malonumo prizmę [8: 1523, 1537].

Persiduodamas iš žemutinio vitalumo į subtiliąją nervų sistemą, seksualinis troškimas gali net tik padidinti jautimumą, bet ir sukelti šilumos pojūtį.³⁵ Pats šis troškimas (*vital-physical desire*) egzistuoja tik dėl savęs paties ir nėra sukeltas realių kūno poreikių. Todėl fizinis pasitenkinimas negali jo sustiprinti [8: 1408].

Subtilioji nervų sistema (*nervous being*) yra veikiamą vitalinių jėgų (ypač žemesniojo vitalumo jėgų). Kai jos yra atmetamos arba išstumiamos, ši nervų sistema tampa vangė ir negyvybiška, ir todėl ji nori jas susigrąžinti — nes yra įpratusi gyvenimo malonumą ir jėgą gauti iš vitalinių judėjimų (*vital movements*), o ne iš dvasinės ar dieviškosios Jėgos viršuje [8: 1304 (CWSA 31: 139)].

Aptariant *brahmacaryos* (lytinės energijos išsaugojimo) praktiką Sri Aurobindo ne kartą teko atsakyti į klausimą, ar susilaikymas nėra žalingas psichinei ir fizinei sveikatai.

Ir iš tikrųjų, jeigu seksas — tai natūralus vitalinio fizinės sąmonės aspekto poreikis (toks kaip maistas ar miegas), tai

³⁵ Veikiausiai todėl vidinio karščio (*gtum-mo*) praktika Tibeto budizme numato seksualinės energijos išsaugojimą.

visiškas jo uždraudimas gali turėti rimtų pasekmių. Tačiau sutrikimų nervų sistemos darbe įvyksta tik tuo atveju, mano Sri Aurobindo, jeigu žmogus leidžia sau įnikti į seksualinius impulsus, bet slopina jų išorinę raišką. Tokiu atveju visiškai pateisinamas medicinos teorijos požiūris, nepritariantis lytiniam susilaikymui (It is a fact that sex suppressed in outward action but indulged in other ways may lead to disorders of the system and brain troubles.) [8: 1511 (CWSA, 31: 503)].

Subtilusis (įsivaizduojamasis, panaudojantis vizualizaciją) lytinio geismo patenkinimo variantas yra dar pavojingesnis, jeigu žmogus laiko jį *sādhānos* dalimi. Tai tiesus kelias į dvasinį puolimą ir pritraukimą į subtiliąją atmosferą jėgų, kurios trukdo nužengti supramentalinei Šviesai. Vietoj jos nužengia priešiškos vitalinės jėgos ir būtybės, atsiliepdamos į atitinkamus vitalinius virpesius sąmonės lauke. Jeigu žmogus deda tikras dvasines pastangas įvaldyti susilaikymo meną, tai jokių pavojų ir jokios žalos jo sveikatai nekyla [8: 1508, 1511 (CWSA, 31: 503)].

Seksualinį impulsą galima nugalėti tiktai atsiejus jį nuo žemesniojo vitalumo. Tada jis reikšis tik nesąlyginių refleksų (mechaninio pobūdžio grynai fizinių judėjimų (*purely physical movement of the mechanical kind*) lygiu. Atjungtas nuo vitalinio fizinės sąmonės aspekto, taip pat išlaisvinus nuo jo fizinės sąmonės centrą³⁶, seksualinis impulsas išnyksta visiškai

³⁶ T. y. *mūlādhāros cakrą* (žemiausiąjį iš energetinių centrų).

(It can be disconnected from the lower vital and then it becomes a purely physical movement of a mechanical kind which has no great force except for the more animal natures. If the physical centre also is freed, then the sex-impulse ceases.) [8: 1520, 1536 (CWSA, 31: 518-519)].

Augalinis pradas

Jeigu fizinis vitalinės sąmonės aspektas, arba žemesnysis vitalumas (II.1), yra gyvulinė žmogaus dalis [8: 1294], tai vitalinis fizinės sąmonės aspektas yra mūsų augalinis pradas. Augaluose, mano Sri Aurobindo, iš esmės reprezentuojamas būtent šis aspektas [8: 17, 292, 294].

Nervų sistemos sąmonės (*nervous consciousness*) iracionalumą žmogus paveldėjo iš augalų ir primityvių gyvūnų [7: 310; 13: 173].

Tai vitalinė sąmonė, veikianti kūno ląstelėse. Būtent jos nevalingos (*automatic*) reakcijos skatina mus atlikti kryptingus veiksmus ir paklusti simpatijoms bei antipatijoms, kurių priežasčių nenuvokia mūsų protas. „Augalo siekis ieškoti šviesos ir kovoti už savo būvį, jo malonumas ir skausmas, jo sapnas ir būdravimas, jo visas tas nepaprastas gyvenimas, kurio“ buvimą, anot Sri Aurobindo, „vienas indų mokslininkas atskleidė griežtai moksliniais metodais, — visa tai sąmonės, tačiau ne mentalinės, judėjimai“ (The seekings and shrinkings of the plant, its pleasure and pain, its sleep and its wakefulness and

all that strange life whose truth an Indian scientist has brought to light by rigidly scientific methods, are all movements of consciousness, but, as far as we can see, not of mentality.) [13: 87].

Pakankamo miego ir maitinimosi būtinybė

Pernelyg didelis jėgų įtempimas, pernelyg ilgai trunkantis arba nepaliamojamas darbas išsekina nervų sistemą, vitalinę fizinės sąmonės aspektą. Todėl miego tikslas, mano Sri Aurobindo, — tai kūno poilsis ir šio aspekto jėgų atsinaujinimas [8: 704, 1480].

Kūnas ir nervų sistema yra *sādhano*s pagrindas. Miego trūkumas silpnina kūną ir subtiliosios nervų sistemos valkmenį. O subtiliosios nervų sistemos pusiausvyros sutrikdymas gali sukelti neurasteniją ir įvairios rūšies manijas [8: 1477, 1760, 1767].

Užtektinai neišmiegoti — didelė klaida. Normalaus miego trukmė turėtų būti septynios-aštuonios valandos, išskyrus vyresnį amžių, kai ji gali patrumpėti. Jeigu žmogaus nervų sistema labai stipri, tai jis gali miego laiką sutrumpinti iki šešių valandų, o kartais net ir iki penkių, bet taip būna retai, ir to nereikia siekti be būtinybės [8: 1477].

Pakankamai nesimaitinant ir neprimiegant neįmanoma užsiimti jokia *yoga*. Dėl pasninko ir neišsimiegojimo nervai pasiligoja ir yra sužadunami, smegenys nusilpsta ir imama

kliedėti bei fantazuoti. Jeigu tinkamai valgai ir miegi — tai ją gali daryti geriausiai (Yoga can't be done without sufficient food and sleep... Fasting and sleeplessness make the nerves morbid and excited and weaken the brain and lead to delusions and fantasies.) [8: 1470 (CWSA, 31: 437)].

Maitinimosi sumažinimas gali padėti apvalyti vitalinę fizinės sąmonės aspektą [8: 1537]. Tačiau „ilgai trunkantis pasninkas gali suaudrinti nervų sistemą (*nervous being*), o tai dažnai sukelia ryškių įsivaizdavimų ir haliucinacijų, kurie palaikomi tikrais potyriais; tokį pasninką dažnai siekia išsiūlyti vitalinės Esybės, kadangi jis įstumia sąmonę į nesubalansuotą būklę, kuri yra palanki jų kėslams. Todėl čia [*āśrame*] jam nepritariama. Taisyklę, kurios reikia laikytis, nustatė *Gītā*, kuri sako, jog „*yoga* yra skirta ne tam, kas valgo pernelyg daug, ar visai nevalgo“; saikingo maitinimosi visai pakanka kūno sveikatai ir tvirtumui palaikyti.“ [8: 77 (CWSA, 28: 575-576)].

Termino „vitalinis fizinės sąmonės aspektas“ semantinis laukas	
Sinonimai	
vitalumas, paniręs (погруженный) į fizinę sąmonę	vital in the physical
vitalumas kūne	vital in the body
kūninis vitalumas	bodily vital
kūninė gyvybė	bodily life

vitalinis tikrosios fizinės sąmonės aspektas	vital-physical proper
subtilioji nervų sistema	subtle nervous system, nervous being, nervous (vital physical) being, the vital-physical part of the being
subtiliosios nervų sistemos valkmuo (<i>prāṇakoṣa</i>)	nervous body (<i>prāṇakoṣha</i>), nervous envelope, nervous aura
Aspekto žemesniojo sluoksnio sinonimai	
stangiausioji vitalinio fizinės sąmonės aspekto dalis	the crude vital-physical
vitalinis materialiosios sąmonės aspektas	vital-material (vital material)

Reikia išmokti palaikyti tam tikrą pusiausvyrą ir harmoniją tarp skirtingų sąmonės aspektų. Maitintis reikia tik tam, kad būtų patenkinti kūno poreikiai. Jei kūnas gauna mažiau negu jam reikia, atsiranda alkis. Jeigu jis gauna daugiau negu jam reikia, tai maitinimosi procesas tampa pataikavimui žemesniajam vitalumui [8: 1467].

Komentaras

Maždaug 1927 m. sausio 6 d. Sri Aurobindo savo dienoraštyje rašo, kad alkio jausmas atsiranda iš vitalumo kūne (*from the vital in the body*). Būtent šis kūninis vitalumas (*bodily*

vital) jau galėjo ir troško susilaikyti nuo maisto, tačiau pačios materialiausios dalys (*the most material parts*) tam nebuvo pasirengusios [27: 130].

Akivaizdu, jog čia kalbama apie fizinės sąmonės vitalumo aspektą. Jo vaizdinys klostėsi dar ankstyvuojų *yog*os laikotarpiu. Tada jo aktyvumas buvo aprašomas kaip *Prāṇos*, arba gyvybinės energijos, kuri teikia jėgą nervų sistemai, veikimas [16: 83].

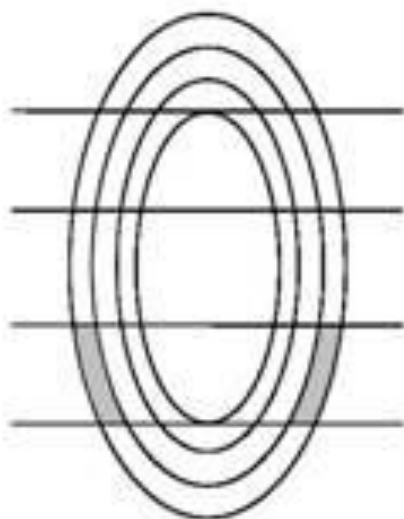
Prāṇa sujungia protą su kūnu. Panašiai kaip arklys, jį yra įkinkyta į kūno vežimą ir paklūsta protui vadelėtojų, kad įgyvendintų jo ketinimus [15: 158]. Gyvybinė energija teka *nāḍīmis*, arba *yogin*o subtiliosios nervų sistemos kanalais (*the nadis or nerve-channels of his system*). Pirmutinis *Prāṇāyanos* tikslas – [subtiliosios] nervų sistemos apvalymas [18: 534, 535]. Po tokio apvalymo *Prāṇāyanos* pratimai suaktyvina *prāṇakoṣa* (vitalinį valkmę) [18: 34], dėl ko *yogin*as įgyja įvairių antgamtinių gebėjimų.

Mentalinis fizinės sąmonės aspektas (mental physical)

Mentalinį fizinės sąmonės aspektą riboja fizinė žvelgsena ir fizinis patyrimas: jis įvelka į mentalinę formą (*mentalizuoja, mentalises*)³⁷ išgyvenimus, įgytus per sąlytį su išoriniu

³⁷ Pasakymas „įvelka į mentalinę formą“ reiškia, kad mentalinis fizinės sąmonės aspektas sukelia mentalines reakcijas į fizinį pasaulį (*thoughts that are reflexes to the touch of external things*) [6: 23].

pasauliu, tačiau toliau nežengia [8: 326]. Iš esmės šis aspektas atsako už sąmoningą suvokimą ir orientavimąsi fizinėje plotmėje. Jį domina tik tai, *kas* vyksta aplink, o ne tai, *kodėl* tai vyksta.

5 pav. Lauko sektorius I.3.

Tais pačiais pasakymais Sri Aurobindo aprašo ir fizinį protą. Ši mentalinės sąmonės dalis yra susijusi išimtinai su fiziniais reiškiniais; ji nemato nieko, išskyrus objektus ir išorinio pasaulio įvykius, o jos išvados remiasi tik į jutiminio suvokimo duomenis. Fizinis protas taip pat turi įprotį stebėti viską, kas dedasi aplink, nepriklausomai nuo to, ar tai naudinga ar ne [8: 327, 328].

Galima prileisti, jog šis aspektas atsako už mentalinius refleksus — tokius pat automatiškus kaip ir subtiliosios nervų sistemos vitaliniai refleksai (I.2).

Automatiškai mąstantis protas

Mentalinio fizinės sąmonės aspekto žemesnioji forma (arba poplotmis) yra automatiškai mąstantis protas (*mechanical mind*), kuris, paliktas pats sau, „tik kartoja įprastines idėjas ir registruoja fizinės sąmonės natūralias reakcijas į sąlyčius su išoriniu gyvenimu ir daiktais“ (... only repeat customary ideas and record the natural reflexes of the physical consciousness to the contacts of outward life and things.) [8: 327 (SACW, 28, 178)].

Jis būtent „kartoja idėjas ir fiksuoja reakcijas“, o ne „įvelka į mentalinę formą“ jutiminio suvokimo duomenis, kaip tai daro mentalinio fizinės sąmonės aspekto aukščiausias lygmuo. Automatinis protas pats nieko nekuria— jis tik „kartoja praeities įprastines mintis ir judėjimus ar daugių daugiausia, [be jokio supratimo, kas vyksta aplinkui], prideda prie jų tokių tolesnių mechaniškų reakcijų į daiktus ir refleksų, kokių esama gyvenimo eigoje“ (... goes on repeating the past customary thoughts and movements or at the most adds to them such further mechanical reactions to things and reflexes as are in the round of life.) [8: 328 (SACW, 28, 183)].

Tai savotiška mašina (*sort of engine*): kad ir kokios mintys ar judėjimai patenka į mechanišką protą, jis įtraukia juos į savo ratu vykstantį judėjimą ir kartoja iki begalybės, kad ir kas tai būtų. Automatinis protas veikia iš inercijos, todėl jį sunku sustabdyti [8: 329, 1221 (SACW, 28, 207)].

Su automatiniu protu siejasi įkylūs prisiminimai ir praeiti potroškiai. Dėl savo prisirišimo prie judėjimų, suformuotų praeityje, automatinis protas lengvai pamiršta ir neigia visa, kas nauja [8: 340, 1221]. Kaip bus parodyta toliau, visa, kas nauja, neigia ir fizinis mentalinės sąmonės aspektas (III.1). Tačiau automatinis protas, skirtingai nuo jo, negali būti skeptikas, nes nepajėgia plėtoti savų minčių. Todėl jis tiesiog neigia ir pamiršta.

Terminą „autmatinis protas“ Sri Aurobindo vartoja ne tik tam, kad pažymėtų mentalinio fizinės sąmonės aspekto žemąjį lygmenį, bet ir tam, kad pažymėtų patį šį aspektą siaurąja prasme: „Mentalinio fizinės sąmonės aspekto prigimtis ir yra vis kartoti niekam nepanaudojant tą judėjimą, kuris įvyko. Būtent tai mes vadiname mechanišku protu (*автоматическим разумом*) — jis yra stiprus vaikystėje, nes mąstomasis protas dar nėra išsivystęs, o jo interesų ratas, be to, yra siauras. Paslui jis tampa mentalinės veiklos nepaviršine srove (*undercurrent*).“ (That is the nature of the mental physical to go on repeating without use the movement that has happened. It is what we call the mechanical mind — it is strong in childhood because the thinking mind is not developed and has besides a narrow range of interests. Afterwards it becomes an undercurrent in the mental activities.) [8: 329 (SACW, 28, 207)].

Fizinis protas visada yra kupinas įprastinių, nuolat besikartojančių minčių, jis visad užsiėmęs išoriniais įvykiais ir objektais. Pati fizinė prigimtis egzistuoja dėka nuolatinio

kartojimosi, todėl gebėjimas atkakliai kartoti, mano Sri Aurobindo, — tai vienas iš būdingų fizinio proto bruožų. Skirtingai nuo materialiosios sąmonės (I.1), jis toli gražu nėra inertiškas. Jeigu jis kažko nekartoja, tai patenka į apatijos būklę [8: 351, 1268, 1434].

Komentaras

Ar galima terminus „mentalinis fizinės sąmonės aspektas“ ir „fizinis protas“ traktuoti kaip sinonimus? — Galima, tačiau tik iš dalies. Dalykas tas, jog fiziniu protu Sri Aurobindo vadina ne tik aprašomą lauko dalį, bet ir sektorių, kuris susidarė susikirtus mentalinei plotmei su fiziniu valkmenimi (III.1).

Vienas ir tas pats terminas funkcionuoja skirtingomis reikšmėmis, ką, beje, pripažįsta ir pats Sri Aurobindo: „Žodis „fizinis protas“ yra gana dviprasmiškas, nes jis gali reikšti ir šį eksternalizuojantį (*объективирующий*) protą, ir protą fizinėje sąmonėje (*mental in the physical*) paimtą kartu. (The word “physical mind” is rather ambiguous, because it can mean this externalising mind and the mental in the physical taken together.) [8: 326 (SACW, 28, 177)].

Iš čia — tas jo pateikiamas skirtumas tarp fizinio proto, besišliejančio prie sąmonės srities (I.3), ir tos jo dalies, kuri yra parengta užsiimti mentaliniu darbu su išorinio pasaulio objektais (III.1, išsamiau apie ją žr. žemiau) [8: 1445].

Tokiu būdu terminą „fizinis protas“ Sri Aurobindo iš tikrųjų vartoja ir pažymėti eksternalizuojantį protą (III.1), ir protą, panirusį į fizinę sąmonę (I.3). Paskutiniu atveju šis terminas savo prasme sutampa su terminu „mentalinis fizinės sąmonės aspektas“ — tiek plačiąja, tiek siaurąja prasme.³⁸

Dienoraščiuose terminas „mentalinis fizinės sąmonės aspektas“ (*mental-physical*) pirmą kartą sutinkamas 1918 m. gegužės 14 d. įrašė [26: 33]. 1920 m. balandžio 2-5 d. įrašė pasirodo pasakymas „mentalizuotas fizinis *tamasas*“ (*the mentalised physical tamas*) [27: 24]. Ir vienu, ir kitu atveju čia galima išvelgti būsimos terminų sistemos kontūrus.

Dėl termino „fizinis protas“, tai *Aryos* laikotarpiu Sri Aurobindo būtent taip vadino *manasą*. *Manasas* — tai jutimų protas (*sense mind, sense-mind*): regėjimo, klausos, skonio, uoslės ir lytėjimo protas. Jis leidžia įkūnytajai sąmonei sueiti į sąlytį su aplinkiniu pasauliu per tą ar kitą suvokimo kanalą. Kaip šeštasis jutimas *manasas* turi būti pajėgus veikti dviem režimais — išoriniu ir vidiniu. Pirmuoju atveju jis siekia suvokti tik objektų pasaulį ir apsiriboja tuo, kad patraukia subjekto dėmesį į išorinius poveikius, gautus per nervų sistemą ir jutimų organus. Antruoju — orientuojasi į subjektyvią tikrovę ir betarpiškai suvokia vidinius procesus per tam tikrą susitapatinimą su jais (by a sort of identity with them) [13: 62; 18: 650,

³⁸ Pasitaiko laiškų, kuriuose Sri Aurobindo automatinį protą vadina fizinio proto dalimi, taip pat pačiu fiziniu protu [8: 329, 734].

651]. Todėl mes galime žiūrėti ir nematyti, klausytis ir negirdėti — mūsų dėmesį patraukė kažkas išoriniame pasaulyje arba jis visiškai persijungė į vidinį pasaulį, kuriame mes suvokiame mintis, emocijas ir troškimus, susitapatindami su jais.

Termino „mentalinio fizinės sąmonės aspekto“ semantinis laukas	
Aspekto sinonimai	
gyvulinis, fizinis arba jutiminis (<i>перцептивная</i>) mentalumas	animal, physical or sense mentality
<i>manasas</i>	manas
protas, paniręs į fizinę sąmonę	mental in the physical, mind in the physical
išorėn nukreiptas jutimų protas	outward sense-mind
fizinis protas	physical mind
fizinis jutimų protas	physical sense-mind
jutiminis protas	sensational thought- mind, sensational men- tality
jutimų protas	sense mind (sense- mind)
nervų sistemos protas	nervous mind, nervous mentality
suvokiantysis jutiminis protas	receptive sensational mind

Žemieji sluoksniai	
mentalinis materialinės sąmonės aspektas	mental material
mechaninis (automatiškai veikiantis, mašinalus) mentalinis fizinės sąmonės aspektas	mechanical mental physical
mechaninis (автоматически действующий) fizinis protas	mechanical physical mind
mechaninis (automatinis, mašinalus) protas	mechanical mind

Vėlyvuoju savo *yog*os laikotarpiu Sri Aurobindo mano, jog nors didžioji dalis fizinio proto veiksmų atitinka *manaso* veiksmus, pastarasis apima daug to, ką galima susieti su vitaliniu protu (II.3) ir subtiliąja nervų sistema (I.2) [8: 331]. Vis dėlto jis ir toliau vartoja terminus „jutimų protas“ ir „fizinis protas“ kaip sinonimus [13: 648, 717].

Kyla klausimas: kokį būtent fizinį protą Sri Aurobindo turi omenyje? Veikiausiai fizinės sąmonės mentalinį aspektą, nes *manaso* ir šio aspekto funkcijos praktiškai sutampa. Pagrindinė *manaso* funkcija — suvokti objektus ir mentališkai į juos reaguoti (*react mentally*) [8: 331], o mentalinio fizinės sąmonės aspekto — registruoti ir įvilkti į mentalinę formą (*mentalises*) natūralias fizinės sąmonės reakcijas į išorinio pasaulio poveikius [8: 326-327].

Ką gi Sri Aurobindo turi omenyje? Galbūt tai. Suvokiantysis jutimų protas, pasak jo, yra nervų sistemos afektų mentalinis pagrindas (nervous mental basis of the affections); jis atsiliepia į išorinio pasaulio objektų poveikį, sukeldamas mentalino pasitenkinimo arba susierzinimo reakcijas, kurios sudaro simpatijos ir antipatijos poliarinių emocijų pagrindą. Visas širdies emocijas lydi nervų sistemos proto akompanimentas. Taip baimė ar pyktis, Sri Aurobindo požiūriu, neretai yra nervų sistemos reakcija, išversta į emocijų kalbą [18: 649, 661].

VITALINĖ PLOTMĖ

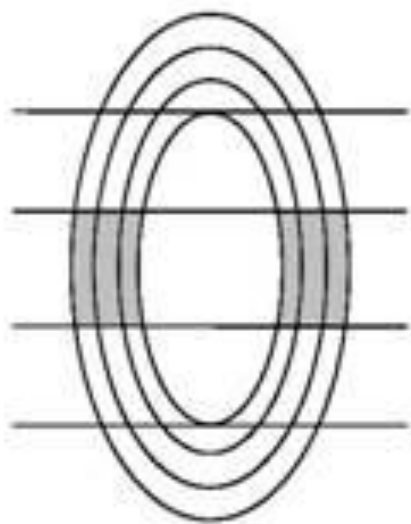
Pereiname prie antrosios plotmės — vitalinės — aprašymo. Ją kertant lauko valkmenims susidaro:

- fizinis vitalinės sąmonės aspektas (II.1, *physical vital*),
- grynasis vitalumas (II.2, *vital proper*) ir
- mentalinis vitalinės sąmonės aspektas (II.3, *mental vital*).

Fizinis vitalinės sąmonės aspektas (*physical vital*)

Fizinis vitalinės sąmonės aspektas yra kupinas potroškių ir siekia malonumų (arba laimės, kaip ją supranta) fizinėje plotmėje. Malonumų ieškojimas, pabrėžia Sri Aurobindo, tai

savybė ne visos vitalinės sąmonės, o būtent fizinio vitalinės sąmonės aspekto — žmogaus gyvulinės dalies [8: 1294, 1295].

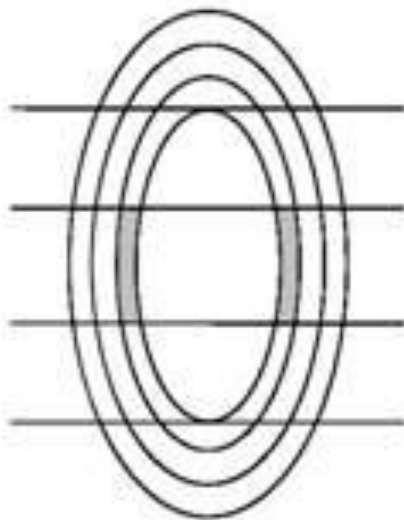
6 pav. Sąmonės vitalinė plotmė

Fizinis vitalinės sąmonės aspektas (*physical vital*)

Fizinis vitalinės sąmonės aspektas yra kupinas potroškių ir siekia malonumų (arba laimės, kaip ją supranta) fizinėje plotmėje. Malonumų ieškojimas, pabrėžia Sri Aurobindo, tai savybė ne visos vitalinės sąmonės, o būtent fizinio vitalinės sąmonės aspekto — žmogaus gyvulinės dalies [8: 1294, 1295].

Savo veikla jis glaudžiai susijęs su vitaliniu fizinės sąmonės aspektu (I.2), subtiliąja nervų sistema, kurią Sri Aurobindo

vadina nervine būtybe (*nervous being*) – t. y. būtybe, išausta iš nervų [8: 344, 348 (SACW, 28, 202, 208)].³⁹

7 pav. Lauko sektorius II.1.

Terminų koreliacija

Sugretinus du tolesnius fragmentus, galima padaryti išvadą, jog fizinio vitalinės sąmonės aspekto sinonimas yra žemesnysis vitalumas (*lower vital*).

- „Žemesnysis vitalumas, skirtingai nuo aukštesniojo, yra susijęs tik su menkais goduliais, menkais troškimais, menkomis aistromis ir t. t., kurios sudaro eilinio jutiminio žmogaus kasdienę gyvenimo medžiagą, – o vitalinis fizinės

³⁹ Būdvardis „nervinis“ šiuo atveju yra vartojamas anatominiu požiūriu.

sąmonės aspektas (*vital physical proper*) yra subtilioji nervinė sistema (*nervous being*), suteikianti vitalinius refleksus [vitaliniu būdu reaguojanti į išorinio pasaulio daiktų sąlytį] daiktų sąlyčiui su fizine sąmone.“ (The lower vital as distinguished from the higher is concerned only with the small greeds, small desires, small passions etc. which make up the daily stuff of life for the ordinary sensational man — while the vital physical proper is the nervous being giving vital reflexes to contacts of things with the physical consciousness.) [8: 327 (SACW, 28, 178)].

- „Fizinis vitalinės sąmonės aspektas (*physical vital*) yra menkų troškimų, godulių ir t. t. būtybė, o vitalinis fizinės sąmonės aspektas (*vital physical*) — tai subtilioji nervų sistema (*nervous being*); jiedu yra glaudžiai susiję tarpusavyje.“ (The physical vital is the being of small desires and greeds etc. —the vital physical is the nervous being; they are closely connected together.) [8: 344 (SACW, 28, 208)].

Iš Sri Aurobindo veikalų mums yra žinomi tik du atvejai, kai vitalinis fizinės sąmonės aspektas yra priešpriešinamas kitoms žmogaus prigimties dalims. Vienu atveju tai fizinis vitalinės sąmonės aspektas, o kitu — žemesnysis vitalumas, be to, pastarųjų charakteristikos praktiškai sutampa. Neatsitiktinai viename laiškų Sri Aurobindo tiesiai nurodo, kad fizinis vitalinės sąmonės aspektas ir esąs žemesnysis vitalumas [8: 1341].

Žemesnysis vitalumas ir pragmatiškai mąstantysis protas

Žemesnysis vitalumas yra ta sąmonės dalis, kuri niekada nesiklauso pragmatiškai mąstančiojo proto (III.2) balso. Jo veiksmus sukelia ne protingos priežastys, o įprotis, todėl ji paklus įprastam impulsui, net jeigu tai vėl ir vėl atves prie skausmingų būklių [8: 1217, 1327, 1328]. Dėmesį į šį fenomeną atkreipė dar Arjuna, kai kreipėsi į Šrī Kṛṣṇą su klausimu: „Kodėl žmogus daro pikta, nors to nenori, tarsi būtų verčiamas daryti tai jėga?“, o Ovidijus nusakė jį aforistiškai: *video meliora proboque, Deteriora sequor* („Regiu, kas geriau, pripažįstu, O kas blogiau — renkuos“, *Metamorfozės*, VII, 20-21) [8: 304 (CWSA, 28: 121)].

Žemesnysis vitalumas ir mentalinis fizinės sąmonės aspektas

Kaip ir mentalinis fizinės sąmonės aspektas (I.3), žemesnysis vitalumas yra susitelkęs į pačius menkiausius, labiausiai trumpalaikius kasdieninio gyvenimo įvykius. Tačiau jį domina ne tiek jie patys savaime, kiek juos lydintis emocinis fonas. Taip, pavyzdžiui, juos jaudina santykių tarp žmonių peripetijos [8: 80].

Žemesniajam vitalumui apskritai būdinga orientacija į tai, kas išoriška, nes jame yra dalis, kuri visada siekia išorinių permainų ir kuriai visada reikia kažko nauja [8: 715].

Žemesnysis vitalumas ir subtilioji nervinė sistema

Žemesnysis vitalumas palaipsniui pereina į vitalinį fizinės sąmonės aspektą, kuris palaiko visus fizinius pojūčius, tarp jų ir bado, aistros ir pasimėgavimo jausmą. Kūno poreikiai — tikras *fizinis* alkis ir troškulys (o ne *noras* užkąsti arba paskalauti gerklę) — yra susijęs ne su žemesniuoju vitalumu, o su vitaliniu *fizinės* sąmonės aspektu [8: 339, 1408].⁴⁰

Žemesnysis vitalumas būtent „palaiko“ tą ar kitą pojūtį (t. y. prisideda, prisijungia prie jo). Kaip tik šis aspektas suteikia seksualiniam impulsui nesutramdomą jėgą. Jis taip pat atsako už norą patikti priešingos lyties asmenims ir būti geros fizinės formos [8: 1520, 1536].

Žemesniojo vitalumo ir subtiliosios nervinės sistemos sąveika grindžia mechanizmą, dėl kurio sukykla pyktis — afektas, galintis persiduoti į fizinį lygmenį ir sukelti tankesnę širdies plakimą arba veido paraudimą [8: 343, 344, 1412].⁴¹

⁴⁰ Tokiu būdu žemesnysis vitalumas sukelia sensorinį alkį (norą kiek pavalgyti ar pagerti), o vitalinis fizinės sąmonės aspektas reaguoja į tikrus kūno poreikius.

⁴¹ Šie sąmonės aspektai yra taip glaudžiai susiję, jog kartais terminus „subtilioji nervinė sistema“ (*nervous envelope, nervous being*) ir „fizinis vitalinės sąmonės aspektas“ Sri Aurobindo vartoja kaip sinonimus [8: 1034, 1578].

Bendra šių aspektų veikla sukelia ypatingo pobūdžio malonumą ir įprotį liežuvauti, apkalbinėti, ieškoti kituose trūkumų [8: 827, 1408, 1412].

Žemesniojo vitalumo judėjimai

Įprastiniai kasdieniniai troškimai (tokie kaip noras pavalyti ar numalšinti troškulį), seksualinis troškimas, ydingos mintys, menkas savanaudiškumas, gobšumas, godumas, reakcijos „patinka — nepatinka“, bevališkumas, nepaaiškinimas liūdesys, apatija, migloti būgštavimai, menkos ambicijos, pasitenkinimas savimi, puikybė, pavydas ir pagieža, noras būti giriamam ir pyktis dėl kaltinimų ir priekaištų, veidmainystė, nenuoširdumas ir melagingumas — visi šie judėjimai priklauso žemesniojo vitalumo sričiai.

Būtent fizinis vitalinės sąmonės aspektas susierzina dėl niekniekių ir lengvai netenka pusiausvyros. Jam apskritai būdinga greita nuotaikų kaita: jis kaip mat pralinks mėja ir lygiai taip pat bematant puola į depresiją [8: 334, 339, 356, 366, 1069, 1308, 1324, 1351, 1446].

Tačiau termino „žemesnysis vitalumas“, pažymi Sri Aurobindo, nereikia suprasti menkinamąja prasme — jis tik fiksuoja šio sąmonės aspekto padėtį plotmių hierarchijoje. Nors ši prigimties dalis paprastai yra labai tamsinga ir kupina visokiausių vitalinių iškraipymų, egzistuoja ir kita jos pusė, kuri yra nepakeičiamas tarpininkas tarp vidinės esybės (*inner*

being) ir išorinio gyvenimo [8: 339 (CWSA, 28: 188)]. Tačiau ir įprastame išoriniame gyvenime fizinė vitalinės esybės dalis yra būtina siekiant realizuoti vitalinius impulsus fizinėje plotmėje. Jeigu ji nėra pasirengusi, tai vitalumo energija ir jos paskata veikti negalės pasireikšti [8: 80].

Vitalinės sąmonės materialusis aspektas

Pati stangiausioji fizinio vitalinės sąmonės aspekto dalis yra atitinkamas materialusis aspektas. Sri Aurobindo pamini jį viename savo laiškų: „Kalbėdami apie vitalinės sąmonės materialųjį aspektą (*material vital*), omenyje turime vitalumą, kuris yra taip įsitraukęs į materiją, kad jį susaisto materijos judėjimai ir stangusis fizinis pobūdis. Jo veikla yra palaikyti kūną bei teikti jam energiją, išlaikyti jame gebėjimą gyventi, augti, judėti ir t. t., taip pat jautrumą išoriniams poveikiams.“ (By material vital, we mean the vital so involved in matter as to be bound by its movements and gross physical character. The action is to support and energise the body and keep in it the capacity of life, growth, movement etc., also of sensitiveness to outer impacts.) [8: 345(CWSA, 28: 196)].

Pateiktame fragmente matyti glaudus šio aspekto ryšys su subtiliąja nervine sistema kaip augaliniu žmogaus pradū.

Išorinis veidas ir žemesnysis vitalumas

Paveldėti bruožai (būdingi tautai, kastai, šeimai) palieka labai didelę žymę fiziniame vitalinės sąmonės aspekte (*physical vital*) ir pačioje fizinėje sąmonėje (I.1, *physical material*)... dėl išsilavinimo ir auklėjimo jie paryškėja [8: 476 (CWSA, 28: 521)].

Komentaras

Pirmąsyk terminas „fizinis vitalinės sąmonės aspektas“ (*physical-vital*) yra sutinkamas Sri Aurobindo dienoraščių 1918 m. gegužės 14 d. įrašė [26: 31].

Termino „fizinis vitalinės sąmonės aspektas“ semantinis laukas	
Aspekto sinonimai	
žemesnysis vitalumas	lower vital
žemesnioji vitalumo prigimtis	lower vital nature
žemiausioji (t. y. fizinė) žmogaus vitalinės plotmės dalis	lowest part of the vital proper
aspekto žemesnieji sluoksniai	
materialusis vitalumas (vitalumas, paniręs į Materiją)	material vital

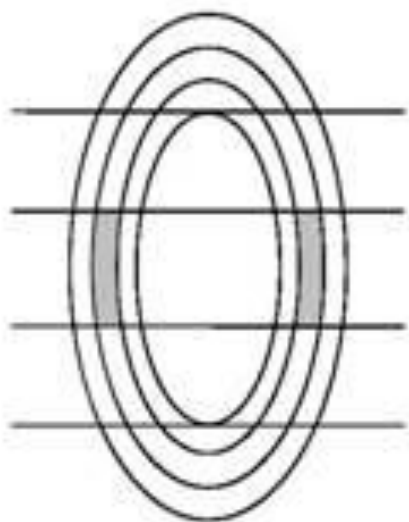
pati materialiausioji vitalumo (žmogaus vitalinės plotmės) dalis	the most material vital
--	-------------------------

Grynoji vitalinė sąmonė (*vital proper*)

Apie šią sąmonės dalį Sri Aurobindo rašo taip: „Egzistuoja taip pat gryna Troškimo jėga žmoguje, kuri yra pagrindinė vitalumo atrama ir turi pakankamai galios nublokšti protą, tariant *Gītos* žodžiais, „tarsi laivą audringuose vandenyse“, *nāvam ivābhasi*.“ (There is also the sheer force of Desire in man which is the vital's principal support and strong enough to sweep off the reason as the Gita says, “like a boat in stormy waters”, *nāvam ivābhasi*.) [8: 323 (CWSA, 28: 175)].

Vitalumas — tai „troškimų, impulsų, jėgos poveržių, emocijų, pajautų, išsipildžiusio gyvenimo siekių, turėjimo ir mėgavimosi dalykas; tokia yra jo funkcija ir tokia prigimtis; — tai ta mūsų dalis, kuri siekia gyvenimo ir jo judėjimų dėl jų paties ir nenori išleisti jų iš rankų net tada, kai jie kartu su malonumu atneša ir kančias ar net labiau kančias nei malonumą; jis net yra pajėgus mėgautis ašaromis ir kančiomis kaip gyvenimo dramos dalimi.“ [8: 323 (CWSA, 28: 175)].

Grynasis vitalumas — tai gyvybinė jėga, valdanti judėjimų tų polėkių, aistrų ir troškimų, kurie minimaliu laipsniu jau yra sąlygoti fizinės sąmonės. Taip būtent ji pagimdo siekį valdyti [8: 345].

8 pav. Lauko sektorius II.2.

Centrinio vitalumo judėjimai

Centrinis vitalumas (*central vital*) yra buveinė tokių stiprių vitalinių reakcijų ir geismų kaip savimeilė, puikybė, narsa, baimė, šlovės pomėgis [8: 334, 343 (CWSA, 28, 187)].

Būtent centrinį, arba vidurinį, vitalumą omenyje turi Sri Aurobindo, kai kalba apie stiprų vitalumą: „Stiprus vitalumas — tai gyvybinių jėgų kupinas vitalumas, toks, kuris turi ambicijų, drąsos, trykšta didele energija, jėga veikti ar kurti, reiškiasi ekspansyviai ir su polėkiu, nesvarbu, ar dosniai duodamas, ar siekdamas turėti, vadovauti ir valdyti, o ką užsimoja, tą įvykdo ir paverčia tikrove, — esama ir daugelio kitų vitališkos stiprybės formų. Dėl šio savo galių pojūčio tokiam vitalumui dažnai yra sunku atsiduoti — bet jei jis įstengia tai padaryti, tai tampa nuostabus Dieviškojo Darbo įrankis.“ (A strong vital is one that is full of life-force, has ambition, courage,

great energy, a force for action or for creation, a large expansive movement whether for generosity in giving or for possession and lead and domination, a power to fulfil and materialise — many other forms of vital strength there are also. It is often difficult for such a vital to surrender itself because of this sense of its own powers — but if it can do so, it becomes an admirable instrument for the Divine Work.) [8: 343 (CWSA, 28: 196)].

Vidurinis vitalumas ir žemesnysis vitalumas

Kuo centrinio vitalumo judėjimai skiriasi nuo fizinio vitalinės sąmonės aspekto (žemesniojo vitalumo) judėjimų?

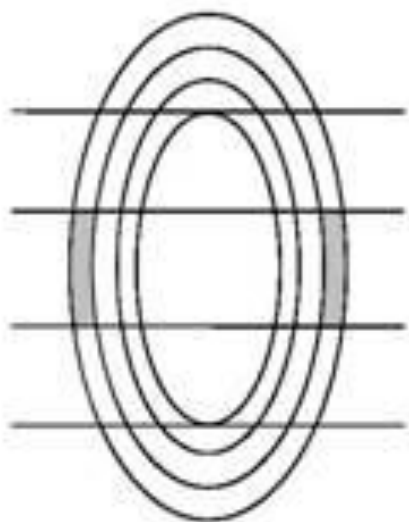
Jeigu fizinis vitalinės sąmonės aspektas (II.1) siekia laimės, tai aukštesnis vitalumas yra pasirengęs paaukoti ją dėl savo aistrų, dėl siekio valdyti, dėl ambicijų, šlovės ir panašių motyvų. Žmogus gali kuo puikiausiai suvokti, jog savo aistrų ir siekių patenkinimas jam veikiau atneš kančias, kankinimus ir net mirtį ar kad jis taip niekad ir nepasieks šlovės šiame gyvenime, tačiau jis vis vien sieks laikytis savo impulso ir plūksis dėl pomirtinės šlovės. Grynojo vitalumo nesaisto laimės paieškos. Jo veiksmų priežastis — pergalės siekimas [8: 1295].

Termino „grynoji vitalinė sąmonė“ semantinis laukas	
Aspekto sinonimai	
centrinis vitalumas	central vital
vidurinis vitalumas	middle vital
dinaminis vitalumas	dynamic vital

Mentalinis vitalinės sąmonės aspektas (*mental vital*)

„Mentalinis vitalinės sąmonės aspektas“ ir „vitalinis protas“ — tai sinonimai. Abudu terminus Sri Aurobindo vartoja ir plačiąja, ir siaurąja prasme. Plačiąja prasme jie reiškia lauko sektorių, susidariusi susikirtus mentaliniam valkmeniui ir sąmonės vitalinei plotmei, o siaurąja — poplotmius, kurias Sri Aurobindo išskiria šiame sektoriuje. Abudu poplotmiai glaudžiai tarpusavyje susiję. Vienas jų projektuojamas į širdies lygmenį [8: 334 (CWSA, 28: 187)], o kitas užima sritį tarp širdies ir gerklės pagrindo [8: 334, 342, 1019 (CWSA, 28: 187, 189)].⁴² Pradėsime nuo paskesniojo, aukštesniojo, lygmens.

⁴² Sri Aurobindo kalba apie sritį tarp *anāhatos* ir *visuddhos* — širdies ir gerklės centrų.

9 pav. II.3. lauko sektorius

Aukštesnysis vitalinis protas

Mentalinis vitalinės sąmonės aspektas suteikia mentalinę išraišką emocijoms, norams, aistroms, pojūčiams ir kitiems vitalinės esybės (вита́льное существо) judėjimams [8: 334]. Tą patį, tik labiau išplėtotai, Sri Aurobindo rašo apie vitalinį protą: „Grynasis vitalinis protas (*vital mind proper*) yra savotiškas tarpininkas tarp vitalinių emocijų, troškimų, impulsų ir t. t. ir grynojo mentalumo (mentalinės plotmės). Jis išreiškia troškimus, jausmus, emocijas, aistras, ambicijas, posesyvias bei aktyvias vitalumo tendencijas ir suteikia jiems mentalines formas [8: 326 (CWSA, 28: 177-178)].

Būdamas troškimo įrankiu šis gyvybės protas (*разум жизни, life-mind*) nesitenkina tuo, kas esama, jis — prekiautojas galimybėmis; jis jaučia aistrą naujumui ir visada siekia

išplėsti patyrimo ribas tam, kad patenkintų troškimus, kad mėgautųsi, kad platesniu mastu įtvirtintų save ir išaukštintų savo galios ir pelno teritoriją. Jis trokšta aktualybių, mėgaujasi jomis ir savinasi jas, tačiau jis taip pat medžioja nerealizuotas galimybes, su užsidegimu mojas paversti jas tikrove, siekia mėgautis kaip nuosavybe ir jomis. Vitalinis protas visada padidina troškimą ir potraukį, kuria nepasitenkinimą, nerimastavimą, siekimą kažko daugiau nei gyvenimas, regis, gali duoti: jis smarkiai išplečia fizinės aktualybės lauką, aktualizuodamas mūsų nerealizuotas galimybes, tačiau nenurimsta ir nuolat reikalauja vis daugiau ir daugiau, jis ieško naujų pasaulių, kuriuos galėtų užkariauti, nepaliaujamai veržiasi viršyti aplinkybių ribas, siekti savęs viršijimo [13: 414].

Vitalinis protas nėra pajėgus mąstyti laisvai ir nepriklausomai nuo vitalinių jėgų žaidimo, todėl savo mintis jis formuoja pagal jų reikalavimus [8: 323, 336, 341].

Per mentalinės formos vitalinės sąmonės judėjimams suteikimo procesą šis protas:

- svajoja apie tai, kas neįgyvendinama, įsivaizduodamas visa, kas gali būti padaryta,
- planuoja ateitį, mąstydamas *ką* ir *kaip* padaryti atsižvelgiant į gyvenimo reikalavimus — troškimus ir emocijas, valią veikti (*will to action*), valią valdyti (*will to power*), valios turėti (*will to possession*),
- formuoja būsimuosius įvykius subtiliajame lygmenyje [8: 323, 334-336, 341].

Stiprus vitalinis protas

Paskutinė funkcija yra realizuojama tik tuo atveju, jeigu žmogus yra apdovanotas energingumu ir atitinkamai turi stiprų vitalinį protą. Tada šis sąmonės aspektas ne tik kuria ateities planus (*formations for the future*), kuriuos valia gali pamėginti įgyvendinti esant palankioms aplinkybėms, bet ir pati stengiasi, kad šios aplinkybės, būtinose sprendžiant įvairius gyvenimiškus klausimus, taptų palankios [8: 335 (CWSA, 28: 179)].

Konkrečiai ši vitalinio proto funkcija pasireiškia vidinio dialogo⁴³ su kitais žmonėmis pavidalu. „Tai būdas, – rašo Sri Aurobindo, – koku jis subtiliojoje plotmėje daro poveikį dalykams, kuriais jis yra suinteresuotas, ypač jeigu fizinis veiksmas buvo sustabdytas ar suvaržytas [išorinių aplinkybių]“ [8: 338 (CWSA, 28: 192)].

Kaip norimų įvykių formavimo priemonė vitalinis protas žmogui yra naudingas, tačiau dažnai jis veikia kaip pakliūva, o jo pernelyg didelis aktyvumas, niekieno nedrausminamas ir netaupantis jėgų, neleidžia jam susitelkti į tai, ką iš tikrųjų reikia padaryti [8: 336].

⁴³ Vidinis kalbėjimas ar vidinis dialogas greičiausiai kyla dėl objektyvuojančiojo (*объективирующего*) fizinio proto (III.1, apie jį žr. toliau) ir vitalinio proto sąveikos. Pirmasis atsako už verbalinį mąstymą, o antrasis — už vaizdinę dalį.

Stiprus vitalinis protas pasiekia savo tikslų dėl gebėjimo mobilizuoti visą vitalinės plotmės energiją. Tačiau dažnai kitų vitalinės sąmonės aspektų energiją jis gauna per prievartą, o ne harmoningai suderindamas skirtingus vitalinės esybės (*существо*) judėjimus [13: 899].

Silpnas vitalinis protas

Jeigu vitaliniam protui nepakanka energijos, tai įvykių ir aplinkybių formavimo procesas tampa vaizduotės žaidimu. Tada žmogus pasineria į svajas, kurios rikiuojasi pagal jo fantazijų (interesų, pamėgtų temų ir troškimų) ypatumus.

Neturėdamas realios galimybės paveikti įvykių pasaulį, vitalinis protas nesiliauja veikęs ir kaip kompensaciją kuria įsivaizduojamą pasaulį, kur viskas klostosi kuo sklandžiausiai. Čia pasireiškia viena iš būdingų žmogaus vitalinio proto (*human vital mind*) ypatybių — noras pasiekti kažką didinga ar tapti kažkuo didingu išsyk. Jis visiškai neturi saiko jausmo, t. y. gebėjimo suderinti norus su galimybėmis, todėl visiškai gali prieštarauti pats sau ir vienu metu norėti priešingų ir nesuderinamų vienas su kitu dalykų. Jo visai netrikdo, kad jis stato oro pilis, nes jis gauna malonumą iš savo paties impulsų.

Jeigu žmogus pasiduoda nevaldomai vitalinio proto veiklai, jo vidinis dialogas prisipildo begalinių istorijų apie neįtikėtinus nuotykius, didžius žygdarbius ir laimėjimus, kurių herojus yra jis pats [8: 89, 323, 326, 335, 337, 338].

Žemesnysis vitalinis protas

Žemesnysis vitalinis protas yra dar gilesnis mentalumo panirimo į vitalinę sąmonę (*a lower stage of the mental in the vital*) lygmuo, kuriame vitalinės sąmonės judėjimai tiesiog išreiškia pačius save, tačiau jau be jokio pavaldumo intelekto poveikiui (There is a still lower stage of the mental in the vital which merely expresses the vital stuff without subjecting it to any play of intelligence.) [8: 326, 336 (CWSA, 28: 178)].

Todėl Sri Aurobindo rašo, kad vitalinis protas — tai dinaminės (o ne samprotaujančios (rationalising) valios⁴⁴ protas — veikimo ir troškimo protas, užsiėmęs jėga, pasiekimu, pasitenkinimu ir turėjimu, mėgavimusi ir kančia, davimu ir ėmimu, augimu, ekspansija, sėkme ir žlugimu, gera klotimi ir nelabà klotimi [8: 336 (CWSA, 28: 191)].

Žemesnįjį vitalinį protą Sri Aurobindo vadina emociniu vitalu (*emotional vital*), nes jame yra susitelkę įvairūs jausmai — tokie kaip meilė, džiaugsmas, liūdesys, neapykanta ir t. t. Jis gali apgailestauti ir gailėtis, kai supranta, jog padarė klaidą. Jam taip pat būdingas sentimentalumas [8: 334, 782, 1349].

Žemesnysis mentalinio vitalinės sąmonės aspekto lygmuo taip pat yra pajėgus daryti poveikį protui. Aistros, impulsai ir

⁴⁴ Samprotaujančioji ir skiriamoji valia — operacinis pragmatiškai mąstančiojo proto apibrėžimas.

troškimai pakyla iš jo į *buddhę* (III), tuo pačiu aptemdydami arba iškreipdami jo veiklą [8: 326].

Komentaras

Viename iš laiškų aptardamas aukštesniosios vitalinės sąmonės prigimties klausimą, Sri Aurobindo prisimena savo patirtį dirbant su skirtingais terminų klasifikacijos variantais: „Emocinio ir aukštesniojo vitalumo atvejis yra keblokas. Vienoje iš klasifikacijų, kurioje protas yra suprantamas kaip kažkas daugiau už mąstantįjį, suvokiantįjį ir valinį intelektą (supratimą, *intelligence*), emocinį vitalumą (*emotional*) galima traktuoti kaip proto dalį, arba tą vitalinės plotmės dalį, kuri kerta mentalinį valkmenį (*the vital in the mental*). Kitoje klasifikacijoje tai veikiau labiausiai mentalizuota (sumentalinta) vitalinės prigimties dalis.

Pirmuoju atveju terminas „aukštesnysis vitalumas“ yra taikomas tam plačiajam sąmoningos gyvybinės jėgos (*conscious life-force*) judėjimui, kuris yra susijęs su kūrimu, su galia, jėga ir užkariavimu, su davimu, atsidavimu ir rinkimu iš pasaulio tolesnei veiklai vykdyti ir galiai eikvoti, su metimusi į platesnius gyvenimo judėjimus, atsižvelgimu į didžiuosius Gamtos tikslus. Antruoju klasifikacijos atveju emocinė būtybė (*emotional being*) yra vitalinės prigimties viršūnėje, ir abidvi kartu sudaro aukštesnįjį vitalumą.“ [8: 338 (CWSA, 28: 191)].

Akivaizdu, jog paminėtos dvi klasifikacijos atitinka du binarinių terminų lentelės variantus, pateiktus skyrelyje „Topografinis modelis“. Kalbama čia apie vieną ir tą patį lauko sektorių arba sąmonės aspektą (II.3), bet žymėti jis žymimas skirtingai — „vital mental“ ir „mental vital“. Priminsime, jog terminų lentelės pirmame variante jų sisteminimo kriterijus yra plotmė, o antrame — valkmuo. Iš čia ir akcentas interpretuojant tai, kuri binarinio aspekto sudedamoji dalis — vitalinė ar mentalinė — yra pagrindinė.

Taigi pirmoje klasifikacijoje Sri Aurobindo išvardija visus tris mentalinės plotmės aspektus (suvokiantįjį, valinį, mąstantįjį; žr. žemiau), tačiau pažymi, kad jeigu žvelgiame į protą plačia prasme (t. y. ne tik kaip į plotmę, bet ir kaip į valkmenį), tai emocinis vitalumas pasirodys esąs proto dalis, o tiksliau — ta *vitalinės plotmės dalimi*, kuri kerta mentalinį valkmenį (*the vital in the mental [sheath]*). Antroje klasifikacijoje emocinis, arba aukštesnysis, vitalumas yra traktuojamas kaip dalis *mentalinio valkmens*, kertančio žmogaus prigimties vitalinę plotmę (*the most mentalised part of the vital nature*).

Anksčiau paminėjome *žmogiškąjį* vitalinį protą, ir tai padarėme neatsitiktinai. Sri Aurobindo tvirtina, kad gyvūnai taip pat turi šį sąmonės aspektą. Jų protą, sugebantį tik įtemp- tai jausti, stangiai mąstyti ir planuoti, jis vadina vitaliniu troškimų protu (*vital mind of desire*) [6: 175; 25: 428; 8: 292, 294]. Dėl tokios jo prigimties gyvūnai daugiausia siekia išreikšti emocijas, patenkinti savo troškimus ir kūno poreikius. Jie —

vitaliniai kūriniai, todėl jų proto prigimtis taip pat esanti vitalinė [8: 498].

Vitalinis gyvūnų protas primena žmogaus žemesnįjį vitalinį protą. Apie tai tiesiai kalba ir Sri Aurobindo. Jis mano, kad įprastinis žmogaus protas — tai ir yra gyvybės protas (*life-mind*), vitalinis protas, kuris mokėsi mąstyti dėl savo paties tikslų ir savo paties būdu, o ne dėl to, kad įgytų žinojimą, kaip tikrasis protas. Vykstant evoliucijos procesui Gamta kilo iš gyvūno vitalinio proto į žmogaus mąstantįjį protą [6: 176]. Dėl paties termino „vitalinis protas“, tai jis jau pasirodė *Aryos* laikotarpiu.

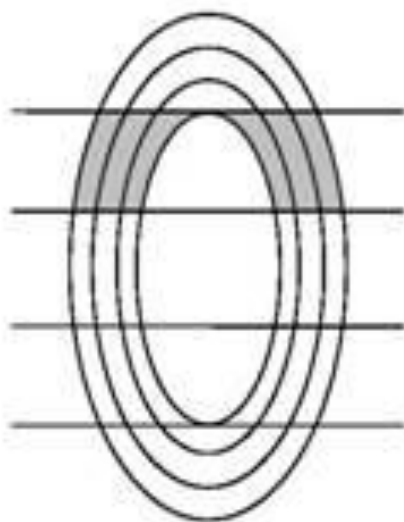
Termino „mentalinis vitalinės sąmonės aspektas“ semantinis laukas	
Aspekto sinonimai	
aukštesnysis vitalumas	higher vital
labiausiai mentalizuota vitalinės prigimties dalis	the most mentalised part of the vital nature
vitalumo protas	mind of the vital
protas gyvybėje	mind in life
protas, pasireiškęs gyvybėje	mind manifested in life
gyvybės protas	life-mind

vitalinis protas (protas, paniręs į vitalinę sąmonę)	vital Mind (mind involved in vital)
vitalinis troškimų protas	vital mind of desire, vital desire-mind
vitalinis protas	vital mentality
stiprus vitalinis protas	vigorous vital mind
mąstantysis troškimų protas	thinking desire mind
emocinis protas	emotional mind
emocinis vitalumas	emotional vital
įprastinis žmogaus protas	ordinary mind in man
energingas paviršutiniškai mąstantysis protas	superficially active thinking mind
[vitalinio] impulso dinaminis protas	dynamic mind of impulse
Aspekto žemiausio sluoksnio sinonimai	
žemesnysis vitalinis protas	lower vital mind

MENTALINĖ PLOTMĖ

Trečia plotmė — mentalinė. Ją kertant lauko valkmenims susidaro:

- fizinis mentalinės sąmonės aspektas (III.1, *physical mental*),
- vitalinis mentalinės sąmonės aspektas (III.2, *vital-mental*) ir
- grynasis protas (III.3, *mental proper*).

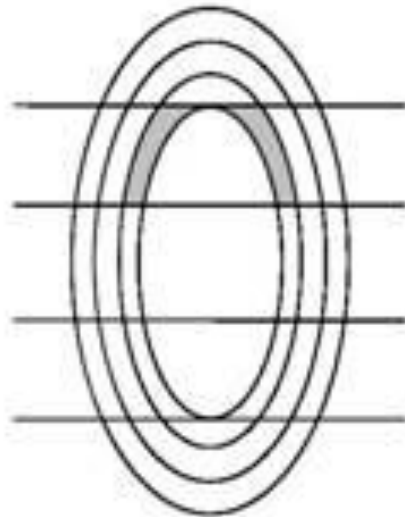
10 pav. Sąmonės mentalinė plotmė

Mentalinės sąmonės fizinį aspektą Sri Aurobindo vadina eksternalizuojančiuoju protu (*externalising mind*)⁴⁵, o tą savo ruožtu — fiziniu [8: 373, 374].

⁴⁵ Paž. „iškeliantis, atskleidžiantis protas“ [объективирующий], t. y. išvedantis vidinį judėjimą į išorę, į paviršių.

Mentalinės sąmonės fizinis aspektas (*physical mental*)

Fizinis protas yra susijęs išimtinai su fiziniais reiškiniiais. Jis priklauso nuo jausmų proto (*sense-mind*) ir nemato nieko, išskyrus išorinius objektus ir veiksmus. Savo išvadas jis daro remdamasis jutiminio suvokimo duomenimis ir nežinos jokios kitos Tiesos tol, kol nebus apšviestas iš aukščiau [8: 327, 1266].

11 pav. Sektoriaus laukas III.1.

Fizinio proto funkcijos

Fizinis protas atsako už verbalinį mąstymą. Per jį kalboje yra išreiškiami tie sąmonės aspektai, kurie tuo momentu valdo žmogaus mąstymą.⁴⁶

⁴⁶ Aptardamas šią fizinio proto funkciją Sri Aurobindo paliečia *yoginio* patyrio aprašymo intelekto kalba problemą. Jo požiūriu, jeigu

1. Tokiu būdu fizinis protas įvelka į žodžius tas idėjas, kurias plėtoja grynasis (III.3) ir dinaminis protas (III.2), todėl fiziniame prote gali būti išreiškiamas ir protingas mąstymas, ir protinga veiksmų seka. Jo įrankis yra kalbos aparatas, o pats šis sąmonės aspektas yra projektuojamas į žemutinę veido dalį (burną) ir gerklę [8: 326, 330, 373, 374, 376, 1285].

2. Dėka fizinio proto žmogus sugeba ne tik tvarkyti (tuo ar kitu būdu) išorinio pasaulio objektus, bet ir kurti naujus, įgyvendindamas dinaminio ir grynojo mąstančiojo proto idėjas.

Fizinis protas pritaiko šias idėjas prie fizinės tikrovės sąlygų. Todėl jis nori, kad viskas lengvai sektųsi. Kai šis mentalinės sąmonės aspektas atsiveria Dievystės poveikiui, veiksmų atlikimas darosi tobulas (atsiranda išmanumas dirbant) [8: 326, 328, 705, 1266].

Realybės standartas

Sri Aurobindo požiūriu, fizinis protas yra linkęs aukštyn kojom apversti tikrąją daiktų tvarką. Paviršutinės Gamtos jėgas ir reiškinius jis laiko esant fundamentaliais pradais,

žmogaus sąmonė pakyla virš proto, tai bandymas išreikšti potyriį, gautą per *samādhī* (aukščiausiąjį transą), tampa itin keblus. Jeigu įvyksta pačios Tikrovės Jėgos ar Esamybės nužengimas į proto substanciją, tai tokiu atveju *yoginio* potyrio išreiškimas (jo išdėstymas minties kalba) turėtų būti įmanomas [8: 183].

nesuprasdamas, kad jie kyla iš gilesnių (arba subtilesnių) procesų. Išorinį fizinių objektų pasaulį jis laiko esant vienintele realia tikrove, o visa, kas yra suprafiziška, nematerialu, neakivaizdu – kažkuo, kas sviru, apgaulinga, iliuziška. Nes savo paties realumu fizinis protas įsitikina tik dėka fizinio kūno, kuriame gyvena. Tokiame moksle kaip fizika, mano Sri Aurobindo, šis mentalumas vyrauja: nors fizika gerokai peržengia mūsų jutiminio suvokimo ribų, jos „realybės standartas“ (*standard of reality*) tebėra tas pats [8: 1267; 13: 413, 1023].

Skepsio fenomenas

Kadangi fizinis protas yra susitelkęs į fizinio pasaulio įvykius ir objektus, jis „skeptiškai vertina suprafizinių dalykų, kurių jis nėra tiesiogiai patyręs ir kurių visiškai negali suprasti, egzistavimą; tačiau netgi išgyvenęs dvasinių potyrių, jis lengvai juos pamiršta, neišlaiko jų sukulto įspūdžio ir rezultato ir sunkiai jais patiki.“ [8: 347-348 (CWSA, 28: 202)].

Būtent fizinis protas mano, kad Dievas ir transcendentinė tikrovė — tai iliuzija arba geriausiu atveju abstrakčios idėjos, kurių negali išreikšti kitaip kaip tik simboliais ir metaforomis. Fiziniam protui, nepalytėtam vidinio sąmonės prabudimo, nepadarys jokio įspūdžio net kosminės sąmonės arba amžinojo tyliojo *Ātmano* (*Self*, Patybės) potyris. Susidūręs su panašiais išgyvenimais, fizinis protas nė kiek nepasikeičia. Jis lieka toks pats pasitikintis savimi, pasipūtęs ir kupinas dogmatiškos

neišmonės. Jis gali tarti: „Įdomu, žinoma, netgi įstabu, bet ar ne pernelyg subjektyvu? O jeigu taip, tai čia haliucinacijos!“ [8: 626, 1445-1446; 10: 354; 13: 35].

Bet kokiam fizinės sąmonės aspektui yra būdinga kartotė, todėl jei fizinis protas ir pripažįsta reinkarnacijos idėją, tai ją traktuoja tik kaip vieno ir to paties asmens pakartojimą skirtinguose kūnuose: pereidamas iš gyvenimo į gyvenimą asmuo iš principo nesikeičia – jo būdas, nusiteikimai, polinkiai lieka tie patys [13: 816].

Paties fizinio mentalinės sąmonės aspekto asmenybė (*physical-mental personality*) – tai skeptikas, agnostikas ir ekstravertas. Jeigu žmoguje vyrauja fizinio proto asmuo, tai jis didelę reikšmę teikia savo išoriniam gyvenimui ir laikosi itin utilitarinių pažiūrų, o visas kitas ignoruoja [8: 53, 624, 717-718; 13: 717].

Skepsio fenomeną Sri Aurobindo aiškina taip. Jeigu mūsų individualus protas gali pažinti save betarpiškai, tai apie kitų žmonių vidinį gyvenimą jis suvis nieko nenutuokia ir gali spręsti apie jį tik pagal analogiją su savo paties vidiniu gyvenimu arba pagal tuos ženklus, kurie, jo nuomone, į jį nurodo. Todėl kiekvienas individas yra realus tik pačiam sau, o kitų žmonių nematomasis gyvenimas jam yra prieinamas tik per proto, gyvybės ir jausmų prizmę. Šis ribotumas yra susijęs su žmogaus fiziniu protu; jis išugdo žmoguje įprotį visiškai pasikliauti tik savo paties patyrimu bei savo paties vaizdiniais ir

abejoti tuo, kas jų neatitinka. Iš čia — neigimas visa, kas nauja, iš fizinio proto pusės [13: 620, 649].

Kaip ir fizinio vitalinės sąmonės aspekto atveju, Sri Aurobindo siūlo atmesti ne patį fizinį protą (būtiną mūsų prigimties dalį), o jo pagrindines kliaudas— ribotumą ir abejonę [8: 1269], sykiu pažymėdamas, kad ateityje fizinio proto skepticizmas gali būti pravartus siekiant atmesti klaidingas mistinio patyrimo formas [8: 53].

Komentaras

Terminas „fizinis mentalumas“ (*physical mentality*) sutinkamas dienoraščio įrašuose, kurių datos yra 1919 m. liepos 10 ir 16 d. [26: 84, 107], o maždaug po dviejų mėnesių (rugsėjo 3-24 d.) pasirodo pasakymas „silpnumas fiziniame mentalinės sąmonės aspekte“ (*physical-mental laxity*) [26: 163]. Priminime, jog terminas „mentalinis fizinės sąmonės aspektas“ (*mental-physical*) dienoraščiuose yra minimas jau 1918 m. Vėliau abu terminai įėjo į Sri Aurobindo kuriamą potyrio supratimo ir aprašymo sistemą.

Mūsų indų mąstytojas daro subtilų skirtumą tarp mentalinio fizinės sąmonės aspekto (I.3) ir mentalumo fizinio aspekto (III.1). Jiedu abu yra orientuoti į fizinio pasaulio objektus (todėl Sri Aurobindo juos ir vadina fiziniu protu), tačiau tuo pat metu mentalinis fizinės sąmonės aspektas interiorizuoja (*mentalises*) jutiminiuosius duomenis, gautus per sąlytį su išoriniu

pasauliu, o eksternalizuojantysis protas apdoroja šiuos duomenis, remdamasis idėjomis, gautomis iš pragmatiškojo ir grynojo proto plotmių [8: 326-327, 344, 1445, 1446]. Taigi žmogus turi ir interiorizuojantįjį fizinį protą, ir eksternalizuojantįjį.

Esama dar vieno svarbaus skirtumo: jeigu interiorizuojantysis protas yra *ribojamas* fizinio požiūrio į pasaulį ir fizinio patyrimo [8: 326], tai eksternalizuojantysis — yra ribojamas ne tik išorinio suvokimo duomenų, bet ir *skeptiškai vertina* visus suprafizinio pobūdžio išgyvenimus ir reiškinius, interpretuodamas juos kaip vaizduotės žaismą [8: 347-348, 1076, 1445].

Paminėtas anksčiau termino „fizinis protas“ dviprasmiškumas gali būti susietas su tuo, kad fizinės sąmonės mentalinis aspektas (I.3) ir mentalinės sąmonės fizinis aspektas (III.1) yra sudaryti iš tų pačių sandų. Tik pirmuoju atveju vyrauja sąmonės fizinės plotmės prigimtis, o antruoju — mentalinės. Tačiau faktiškai, nurodo Sri Aurobindo, šių aspektų veikla paprastai yra sumišusi [8: 326-327]

Šioje nuorodoje galima įžvelgti Sri Aurobindo prisiminimą apie savo paties suvokimo patirtį. Dalykas tas, kad ankstyvuojų *yogos* laikotarpiu jis neskyrė šių aspektų ir siejo su veiklą su žemesniuojų *buddhės* lygmeniu. Šis požiūris pateikiamas „Jogos sintezės“ skyriuose, kurie pasirodė *Aryos* 1919 m. balandžio-birželio ir 1920 m. spalio numeriuose. Kad būtų galima susidaryti šio sąmonės lygmens vaizdinį, pateiksime suvestinį jo aprašymą.

Žmogaus prigimtyje egzistuoja elementarus mąstantysis protas (*elementary thinking mind*), kuris neperžengia jausmų proto (*sense-mind*), atminties, širdies ir nervų sistemos sąmonės (*sensational mentality*) duomenų ribų. Jis kartoja viską įkandin jų, iki begalybės judėdamas įprastų minčių ir troškimų ratu arba sekdamas gyvybės sugestijomis — bet kokioje naujoje kryptyje, kuri atsiveria jo suvokimui ir supratimui.

Funkcionaliu požiūriu žemesnysis *buddhės* lygmuo — tai ir yra paprasčiausias perceptyvnis supratimas (*perceptive understanding*). Jis nuolat lydi mus kasdieniniuose, įprastiniuose reikaluose.⁴⁷

Įprastai mąstantysis protas (*habitual thought mind*) sujungia jausmų protą su supratimu (*рассудком, reason*). Dėl to savo idėjas jis grindžia ne tik jutiminio suvokimo duomenimis arba paviršutinėmis nervinės ir emocinės būtybės reakcijomis — jis ima supratimo idėjas ir paverčia jas apyvartoje cirkuliuojančia nuomonės moneta, įprastiniu minties standartu arba veikimo kanonu, nes pats nėra pajėgus suformuluoti grynąją mintį. Operuodamas viskuo, kas įprasta, savo mąstyme jis remiasi įprastais požiūriais, suformuotais išsilavinimo, išorinio gyvenimo ir aplinkos. Dėl savo inertiškumo ir negebėjimo

⁴⁷ Dienoraščiuose (1919 m. liepos 6 d. įrašas) Sri Aurobindo vartoja terminą „kasdienis įprastasis supratimas“ (*current habitual understanding*) [26: 78].

savarankiškai mąstyti, jis nesugeba nei rimtai pasikeisti, nei priimti kažką, kas iš principo nauja.

Šis įprastinis protas apima du judėjimus: vienas jų — automatiškai sugrįžtančios minties, visada besikartojančios tame pačiame fizinio, vitalinio ir mentalinio išgyvenimo ir patyros rate, nuolatinė žemutinė tekmė, o kitas — aktyviau operuojantis visa nauja patirtimi, su kuria susiduria protas, ir sutraukiantis šią patirtį į įprastinio mąstymo formules. Vidutinio žmogaus protiniai gebėjimai apsiriboja šiuo įprastiniu protu ir yra itin netobulai realizuojami jo uždarame judėjime.

Atsitraukę nuo jo į šalį ir stengdamiesi pasiekti, kad supratimas išliktų neužimtas, stebintis ir tylus, mes pamatome, jog šis protas ima suktis ratu, kartodamas visas savo nusistovėjusias nuomones ir reakcijas į išorinio pasaulio suvokimą.

Tačiau kai šis žemesnysis supratimo lygmuo pradeda netekti paramos iš supratimo pusės, jis pradeda silpti, darosi nebe toks pasitikintis savimi ir savo įpročiais ir galiausiai nutyla. Elementariai mąstančiojo proto pasikartojančių minčių nutildymas yra viena iš pačių reikšmingiausių *yogos* praktikų [4: 535, 657; 5: 135; 18: 651-652, 670, 842].

Pateiktame *buddhės* žemesniojo lygmens aprašyme galima išvelgti fizinio mentalinės sąmonės aspekto charakteristikas (darbas su supratimo idėjomis; šabloninis, įprastinis mąstymas; keblumai suvokti tai, kas nauja) ir fizinės sąmonės mentalinio aspekto būdingus bruožus (apsiribojimas fiziniu

požiūriu į pasaulį ir jutimų duomenimis; ciklinis ir užsisklendęs mąstymas, kremtantis vis tuos pačius dalykus).

Termino „fizinis mentalinės sąmonės aspektas“ semantinis laukas	
Aspekto sinonimai	
fizinis protas	physical mind, physical mentality
tikrasis fizinis protas	true physical mind
sąmoningas fizinis protas	conscious physical mind
eksternalizuojantysis (fizinis) protas	externalising (physical) mind
eksternalizuojantysis protas	externalising Mind
eksternalizuojantysis mentalumas	externalising mental
Išreiškiantysis protas	expressing mind
išreiškiantysis, arba eksternalizuojantysis, protas	expressive or externalising mind, expressive externalising mind
priimantysis ir eksternalizuojantysis intelektas	receiving and externalising intelligence
formuojantysis proto aspektas	formative part of the mind
suvokiantysis (t. y. dirbantis su jutiminio suvokimo duomenimis) intelektas	perceiving intelligence

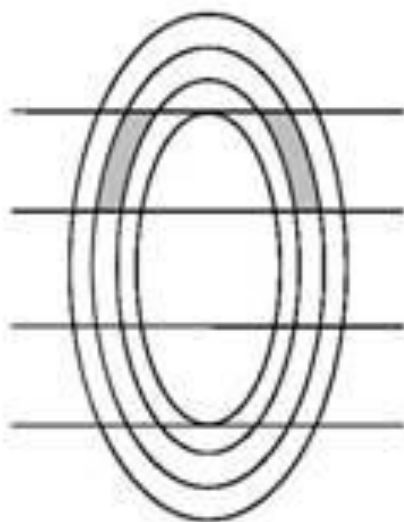
žemesnioji intelekto poplotmis	the lowest sub-plane of the intelligence
žemiausiasis supratimas	lower reason
materialistiškai mąstantysis supratimas	materialistic reason
protas, sąlygojamas materialiojo kūno poveikio	materialised mind

Vitalinis mentalinės sąmonės aspektas (*vital mental*)

Šį lauko sektorių Sri Aurobindo vadina dinaminiu protu. Tai valios protas, sprendimų protas, siekiantis įgyvendinti grynojo proto idėjas (III.3). Jis operuoja idėjomis ir vertinimais, taip pat atsako į klausimą „Kaip tai padaryti?“. Dinaminis protas, kaip ir vitalinis, yra užsiėmęs planavimu ir organizavimu, tačiau veikia visiškai kitaip, nes dėl tikslo pasiekimo pragmatiškai surikiuoja optimaliausią veiksmų seką [8: 80; 26: 326].

Supratimas ir vitalinis protas

Panaudodamas mintį kaip priemonę išreikšti vitalines paskatas ir gyvybinę jėgą, vitalinis protas imasi samprotauti tik tam, kad pateisintų šių jėgų reikalavimus ir primestų juos supratimui.

12 pav. Sektoriaus laukas III.2.

Supratimas ir vitalinis protas

Panaudodamas mintį kaip priemonę išreikšti vitalines paskatas ir gyvybinę jėgą, vitalinis protas imasi samprotauti tik tam, kad pateisintų šių jėgų reikalavimus ir primestų juos supratimui.

Užvaldęs jį, vitalinis protas:

- paverčia pragmatiškai mąstantį protą savo padėjėju ir net advokatu, surandančiu visokiausius jo impulsų ir emocijų pateisinimus,
- pripildo supratimą ambicingų svajonių, pajungia jį savo valiai ir paskatina veikti [22: 323, 326, 341, 1106, 1329, 1387].⁴⁸

⁴⁸ Panašiu būdu mentalinę plotmę veikia ir fizinis vitalinės sąmonės aspektas (žemesnysis vitalumas): jo energija „nukrypsta į smegenis ir

Viename iš pokalbių su mokiniais Sri Aurobindo nusako tokio poveikio mechanizmą. Pasak jo, Mussolini'o pareiškimas „Ir Italijai turi rasti vietas po saule“, — yra tipiškai vitalinė, o ne mentalinė mintis, nes ji kyla iš jo vitalinės ašybės (*vital ego*) ir remiasi į patriotizmo jausmą. Užvaldžiusi protą, ji gali pareikalauti, kad jis rastų jai pateisinimą. „Jis gali tarti savo *buddhei*: „Ką gi, pasakiau tokį ir tokį dalyką. Dabar pasistenk nustatyti priežastį, kodėl taip pasakiau, taip pat, kodėl tai yra teisinga.“ [30:428].

Pragmatiškai mąstantysis protas gali pakilti aukščiau vitalinių judėjimų (svajonių ir emocijų), tačiau daugumos žmonių atveju jis yra visiškai pavaldus vitalinio proto poveikiui ir todėl jo sprendimai ir vertinimai nėra laisvi [22: 336, 1387].

Komentarai

Aryos laikotarpiu Sri Aurobindo pragmatinį protą laikė esant viduriniu *buddhės* lygmeniu ir nusakė jį taip.

Virš elementaraus mąstančiojo proto — pirmojo *buddhės* lygmens — yra dinaminis, pragmatiškai mąstantysis intelektas (*dynamic, pragmatic intellectuality*), kurio tikrasis

arba sukelia jose sumišimą, pašalindama mentalinę savikontrolę, arba padaro protą savo vergu, o supratimą panaudoja pateisinti savo aistroms“ [22: 376].

motyvas yra veiksmas ir valia ir kuriam mintis ir žinojimas yra reikalingi tik dėl to, kas sumanyta, įgyvendinimo.

Šis pragmatiškai mąstantis protas (*pragmatic idea mind*) pasikelia virš gyvybės ir veikia kaip tarpininkas tarp gyvybės tiesos ir idėjos jėgos. Jis ima duomenis iš gyvybės, sistemina juos ir rengia veiksmų planą. Šiame mentaliniame lygmenyje mintis domina sielą tik (arba daugiausia) kaip veiksmo ir patirties įgijimo priemonė.

Jeigu aukščiausias *buddhės* lygmuo (žr. žemiau) veikiau bando suvokti Tiesą, neįterpdamas į ją nieko asmeniškai, tai vidurinis jos lygmuo — pragmatiškasis supratimas (*pragmatic reason*)⁴⁹ — bando pats sukurti tiesą. Jinai jam rodosi esanti tik naudingas įrankis organizuojant išorinį ir vidinį gyvenimą, taip pat valdant jį.

Tokiu būdu supratimas plėtoja intelektualinę gyvenimo sampratą, sudarytą iš ištiso naudingų tiesų ir taisyklių sąvado. Jis taip pat formuoja estetinių ir etinių standartų komplektą, mūsų nuomonės struktūrą, minties ir ketinimo normas. Šis *buddhės* lygmuo yra pagrindinis visuose protiškai išsivysčiusiuose žmonėse.

Pragmatinio proto netobulumas yra tas, kad jis priklauso nuo pirmojo *buddhės* lygmens — suvokiančiojo supratimo (*current understanding*) — kaip savo pagrindo, ir todėl visas

⁴⁹ Sri Aurobindo dienoraščiuose šis terminas irgi yra vartojamas [26: 78].

savo pastangas nukreipia į tapsmo pasaulį, įvykių pasaulį. Jis negali būti atrama ir suteikti nekintamą prasmės lygį. Būdamas veikiau valios protas nei žinojimo protas, jis gyvena momentinėje tiesoje, o ne kokioje nors amžinoje ir nekintamoje Tiesoje. Todėl jis pats savaime yra Laiko žaislas ir Gyvenimo vergas.

Tačiau išvalytas nuo įprastinio supratimo (*customary understanding*) poveikio, jis tampa didžiu kūrėju, o sujungtas su aukščiausiu *buddhės* lygmeniu – patikimu kanalu ir drąsiu padėjėju realizuojant Tiesą gyvenime. Ieškodamas tylos *yoginas* turi atsitraukti nuo šio proto, susitelkusio į Gyvenimą, ir transformuoti jį padedant dvasios Valiai [4: 535-536, 657-658; 5: 136; 88: 652, 670-671, 842-843].

Kaip matyti iš nusakymo, 1920-1930 m. Sri Aurobindo požiūris į supratimo prigimtį beveik nepasikeitė. Galbūt todėl laiškuose mokiniams nėra pateikta išsami šio sąmonės aspekto analizė.

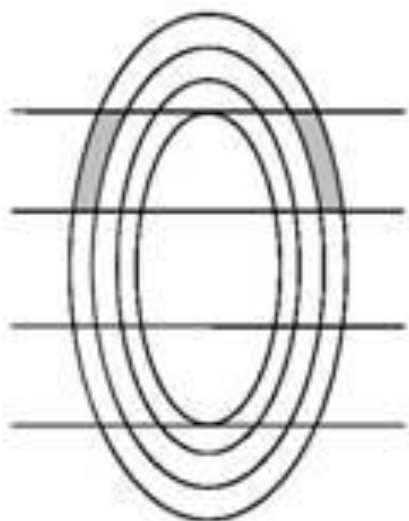
Tiesa, reikia pažymėti, kad jeigu „Jogos sintezėje“ Sri Aurobindo žodžius *reason*, *intellect*, *intelligence*, *mind* dažnai vartoja kaip galinčius pakeisti vienas kitą terminus, tai „Jogos laiškuose“ terminas *reason* paprastai yra susijęs būtent su pragmatiškai mąstančiuoju protu.

Termino „vitalinio mentalinės sąmonės aspekto“ semantinis laukas	
Aspekto sinonimai	
atskiriantysis, atpažįstantysis intelektas	discerning intellect
skiriantysis protas	discriminating reason
samprotaujantysis (рассуждающий) intelektas	reasoning intelligence
pragmatiškai mąstantysis protas, supratimas	thinking mind (reason)
dinaminis intelektas	dynamic Intelligence
dinaminis protas	dynamic Mind
dinaminis proto aspektas	dynamic part of the mind
vitalinis, arba dinaminis, mentalumo aspektas	vital dynamic part of the mental
logiškai mąstantysis intelektas	logical intelligence
valinis protas	willing mind
valinis intelektas	willing intelligence

Grynasis protas (*mental proper*)

Grynasis protas užsiima idėjomis pačiomis savaime. Jo funkcija yra galvoti (kurti ir plėtoti idėjas), svarstyti, suvokti, tyrinėti, aiškintis ir vertinti. Jis siekia atsakyti į klausimą „Kas

yra tiesa?“. Kaip ir centrinis vitalumas (*bigger vital*), šis protas nėra susijęs su laimės paieškomis. Jį domina tik grynasis žinojimas, todėl jis ieško Tiesos ir kelio į pergalę [8: 326, 334, 1285, 1295].

13 pav. Sektoriaus laukas III.3.

Grynasis mentalinis protas ir vitalinis protas

Tikras mąstantysis protas yra pajėgus mąstyti laisvai ir nepriklausomai nuo vitalinių judėjimų. Jis gali stebėti juos ir spręsti apie juos taip pat laisvai, kaip ir išorinio pasaulio objektų atžvilgiu. Tuo jis skiriasi nuo pragmatiškai mąstančiojo proto, kuriam daugumos žmonių atveju poveikį daro vitalinis protas ir kuris todėl nėra laisvas priimdamas sprendimus [8: 336].

Mąstymo principas

Grynojo proto silpnybė Sri Aurobindo laiko jo mąstymo analitinį pobūdį. Šio mąstymo pagrindas yra elementarus dalijamasis (разделения) principas (primitive divisional principle), kuris visur lydi žmogaus mentalinį žinojimą. Net kai jis mano, jog savo pažinime pasiekė absoliučią vienybę, ši vienybė yra dirbtinė, nes jos pagrindas yra tik vienas iš Tiesos aspektų. Taip, pavyzdžiui, mokslininkas siekia pagrįsti žinojimo vienybę, išstudijavęs vieną ar kitą fizinio pasaulio aspektą (energiją, materiją, elektrą arba eterį), o mājāvādinas mano, kad pasiekė absoliučią Advaitą⁵⁰, padalijęs Būtį pusiau ir viršutinę pusę pavadinęs Brahmanu, o apatinę — *Māya*.

Protas operuoja idealiais vaizdiniais ir konstrukcijomis (*representations and constructions*), dalydamas ir kombinuodamas savo sukurtus mąstymo elementus (*constructed data*); jis gali sukurti universalią teoriją ir laikyti ją tobulu žinojimu, bet vos tik atsigręžęs į pačią realybę, grindžiančią išreikštąjį pasaulį, jis yra vėl priverstas imtis abstrakčių teorijų, nes nėra pasiekęs jos tikrojo matymo, nėra išgyvenęs jos tikrojo potyrio ir neturi tikrojo sąlyčio su ja, — viso to, ko taip siekia mistikai [8: 244, 245].

⁵⁰ Pažodžiui terminas *a-dvaita* reiškia 'nedvejybė'.

Komentaras

Vedų paslapyje Sri Aurobindo pamini tris proto plotmes aptardamas vedų *ṛṣi* dvasinę patyrą, kurioje kiekvieną sąmonės gebėjimą ar aspektą atitinka atitinkama dievybė. Taip „Soma išlaisvina dieviškąją šviesą iš perceptyvinio mentalumo (*sense mentality*), Indra — iš dinaminio mentalumo (*dynamic mentality*), Sūrya — iš grynojo reflektvyviojo mentalumo (*pure reflective mentality*)“ [16: 194].

Paskutinįjį gebėjimą Sri Aurobindo *Aryos* laikotarpiu laikė aukščiausiuoju *buddhės* lygmeniu.

Šis grynasis teoretiškai mąstantysis (ideatyvusis) protas (*pure ideative mind*) egzistuoja idėjų pasaulyje nepriklausomai nuo jų praktinės vertės veiksmui ir patyrai. Jis nagrinėja jutimų ir negilių vidinių išgyvenimų duomenis, tačiau tik tam, kad atrastų tiesą, kurią jie liudija, o paskui redukuotų ją iki žinojimo lygmens. Jis yra visiškai paniręs į pažinimo procesą — veržiasi į tai, kad išgyventų džiaugsmą, kuri teikia naujos idėjos atradimas, tiesos ieškojimas⁵¹, savęs paties bei pasaulio ir visa to, kas gali būti anapus jo ir pasaulio ribų, pažinimas. Tik labai nedaug kas gali panaudoti šį aukščiausiąjį *buddhės* lygmenį.

⁵¹ Sri Aurobindo dienoraščiuose yra sutinkamas terminas „tiesos ieškantysis (tiesasiekis) supratimas“ (truth-seeking reason) [26: 78].

Aukščiausias *buddhės* lygmuo — tai visų pirma žinojimo protas ir tik antroje vietoje — valios protas. Siekdama tik žinojimo, ji dažnai nesugeba reikšti kitos valios, išskyrus valią pažinti. Todėl veikime, gyvenimo sferoje ji priklauso nuo pragmatiškai mąstančiojo proto ir jaučia savo silpnumą praktinio ir įprasto mąstymo pasaulyje; kaip tik dėl to žmogus yra linkęs išduoti jam atsivėrusios Tiesos grynumą. Pusiausvyros tarp žinojimo ir valios nebuvimas yra viena iš pagrindinių žmogaus proto kliausių.

Bet ir žinojimo srityje *buddhė* nėra tobula, nes pati [visa dalijančioji] proto prigimtis trukdo jai sujungti tas tiesas, kurias ji įvaldo. Ji gali tik koreliuoti jas vieną su kita, kad paskui išvelgtų prieštaravimus tarp jų arba sukurtų šių tiesų aspektų darbines kombinacijas. Ji linksta konstruoti abstrakčias ir sąlygines tiesos sistemas. Tačiau aukščiausiosios tiesos ir grynosios idėjos jai taip ir lieka abstrakcijos, nes ji iš dalies gyvena fenomenų [jutiminio suvokimo] pasaulyje, iš dalies intelektualinių konstrukcijų pasaulyje, o todėl turi naudoti abstrakcijos metodą, kad įgytų išsivaizdavimą apie aukštesnes tikrovės plotmes.

Buddhė ieško tam tikros universalios realybės, ir šiame kelyje neįmanoma išvengti abstrahavimo. Bet galų gale ji pasiekia supratimą, jog Tiesos aspektų yra be galo daug ir kad nė viena iš jos plėtojamų tiesos konstrukcijų arba kombinacijų neatitinka visos realybės pilnaties, nes Dvasia yra begalinė ir visos tiesos egzistuoja Dvasioje, ir niekas prote negali perteikti

visos Dvasios tiesos [4: 535-536, 658; 5: 136; 18: 652, 671-672, 843-844].

Kai mąstantysis protas (minčių protas, *thought-mind*) atsižada savo paties pažintinės veiklos, jis visiškai realizuoja savo paties tikrąją funkciją — „stebėti, suprasti ir nešališkai besimėgaujant vertinti žinojimą, atsiverti žinioms ir apšvietoms [iš aukščiau], liejančioms savo žaismę ant visko, ką jis stebi, ir ant visko, kas dar paslėpta nuo jo, bet turi būti laipsniškai atskleista“ (to observe, understand, judge with a dispassionate delight in knowledge and open itself to messages and illuminations playing upon all that it observes and upon all that is yet hidden from it but must progressively be revealed) [2: 717; 18: 351].

Pagrindinis *Laiškų apie yogą* grynojo proto skirtumas nuo *Yogos sintezės* aukščiausiojo *buddhės* lygmens yra tas, kad Sri Aurobindo liaujasi žvelgęs į ją per indų tradicijos (*sāṃkhyos* ir *vedāntos*) prizmę ir nebepriskiria jai valios funkcijos. Dabar ji yra siejama su dinaminiu, arba pragmatiniu, protu, o grynasis mąstymas — su grynuoju mąstymu.

Tiesa, *Dieviškajame gyvenime* Sri Aurobindo vėl atsigręžia į tradiciją ir sukuria dar vieną (sintetinį) proto modelį, sujungiantį *sāṃkhyos* sistemą su jo paties supratimo sistema. Taip, anot jo, esama trijų intelekto tipų.

Tāmasinio intelekto (*tamasic intelligence*) buveinė yra fiziniame prote. Jis inertiškas bet kokių idėjų atžvilgiu, išskyrus

tų, kurias jis inertiškai priima iš pripažinto šaltinio ar autoriteto. Jis nenori išplėsti savo supratimo ribų, todėl yra labai konservatyvus. Jis užsispyrusiai kabinasi į susiklosčiusią (įprastą ir praktiniu požiūriu pateisinamą) žinojimo struktūrą ir taip pat užsispyrusiai ją reprodukuoja. Jis atstumia visa, kas nauja, nes tai gali sutrikdyti jo inertišką būklę.

Rājasinio intelekto (rajasic intelligence) pagrindinė buveinė yra vitaliniame prote. Jo esama dviejų rūšių: vienas jų aistringai siekia įtvirtinti savo mentalinį individualumą ir savo egocentrinę pasaulėžiūrą, agresyviai reaguodamas į viską, kas prieštarauja jo paties intelektualiniams pomėgiams ir polinkiams. Antras — su entuziazmu atsiveria viskam, kas nauja. Aistringas, atkaklus, pernelyg nenustygstantis ir nepastovus, jis vadovaujasi savo mąstyme ne tiek tiesa ir šviesa, kiek noru pasigalynėti intelektualinėmis jėgomis ir avantiūromis.

Sāttvinis intelektas (sattwic intelligence) — tai grynojo žinojimo ieškotojas. Jis priima viską, ką tik gali įsisavinti. Jis kruopščiai analizuoja, tikrina, pasveria ir susistemina (arba harmoningai sutvarko) visus tuos duomenis, kurie jam atrodo esantys tikri. Ir vis dėlto jo šviesa ribota, todėl jis negali išplėsti savo ribų tiek, kad priimtų vienodai visą tiesą ir visą žinojimą. Tam trukdo jo mentalinė ašybė: net apšviesta, ji nulemia jo stebėjimus, sprendimus, samprotavimus, mentalinius pasirinkimus ir preferencijas [13: 620].

Akivaizdu, jog *tāmasinis* intelektas sujungia dvi fizinio proto rūšis — interiorizuojančiąją (I.3) ir eksternalizuojančiąją

(III.1). *Rājasinis* intelektas, kaip nurodo ir pats Sri Aurobindo, veikia per dvi vitalinio proto rūšis — mentalinį vitalinės sąmonės aspektą (II.3) ir vitalinį mentalinės sąmonės aspektą (III.2). Pastarajam aspektui (dinaminiam protui) šioje klasifikacijoje yra suteikiama naujų charakteristikų. *Sāttvinis* intelektas yra susijęs su grimuoju protu, todėl jame nėra atsekama vidinė diferenciacija.

Termino „grynoji mentalinė sąmonė“ semantinis laukas	
Aspekto sinonimai	
<i>buddhé</i>	buddhi
aukščiausias intelektas	higher intelligence
aukščiausias protas	higher mind
mąstantysis protas	thinking mind, thought-mind
aukščiausias mąstantysis protas	higher thinking mind
mentalinis protas	mental mind
tikrasis protas	mind proper
tikrasis mąstantysis protas	thinking mind proper
grynasis subtilusis protas	mind proper and subtle
grynasis intelektas	pure intelligence
laisvai mąstantysis intelektas	free intelligence
mąstantysis intelektas	thinking intelligence

mąstantysis ir skiriamasis proto aspektas	reflective and discriminate part of the mind
tikrasis žinojimo protas	true mind of knowledge
tikrasis mąstantysis protas	true thinking mind

Europinės tradicijos požiūriu, protas — tai gebėjimas suprasti ir įprasminti, gebėjimas mąstyti visuotinybę, tai, kas universalu, o šio gebėjimo kontekste — taip pat tikslingą visų daiktų ir reiškinių ryšį. Protą skiria siekimas ieškoti nesąlyginių pagrindų, neribojamų baigtine patirtimi, — siekimas suvokti absoliutybę, begalybę, nekintamybę, dieviškumą. Šiame kelyje jis peržengia susiklosčiusių sistemų ribas: kritiškai vertina ir analizuoja turimus duomenis, plėtoja naujas idėjas, kuria naują žinojimą. Jis atskleidžia priešybių, kurias supratimas mąsto poliariškai, vienybę. Tačiau jį domina ne tik priežasties ir pasekmės ryšiai (kaip pragmatiškai mąstantįjį protą), bet ir aukščiausiosios vertybės, aukščiausieji moraliniai pagrindai. Ir vis dėlto protas niekada nepasiekia savo tikslo — sukurti visuotinį pasaulėvaizdį, – nes patenka į neišsprendžiamas prieštaras (antinomijas), remdamasis patirties (jutiminio vokimo) duomenimis. Šios prieštaros ir nurodo jo ontologines sienas bei jo taikymo gnoseologines ribas.

Anot Sri Aurobindo, grynasis mąstantysis protas iš tikrųjų yra žmogaus prigimties viršūnė šiame jo vystymosi raidos etape. Tačiau evoliucija tęsiasi, todėl grynasis protas gali semtis

informacijos ne tik iš jutiminio suvokimo sferos — *yoginės* praktikos metu jam atsiveria antsąmoningos patyros sritis.

Būtent tame pagrindinį savo *yogos* uždavinį matė Sri Aurobindo — pakilti anapus proto ribų (į kitą evoliucijos pakopą) ir vienu laiku su tuo perkeisti jau esančias mūsų prigimties plotmes (pritraukiant į apačią naują sąmonės principą). Kada tai įvyko su fizine plotme: joje atsirado vitalinis aspektas (I.2), o vitalinėje plotmėje atitinkamai — fizinis (II.1). Tas pats pasikartojo su mentaline sąmone, tačiau jau dviejų žemiau esančių plotmių atžvilgiu: jose atsirado mentaliniai sąmonės aspektai (I.3 ir II.3), o mentalinėje plotmėje — fizinis (III.1) ir vitalinis (III.2). Tas pats evoliucijos algoritmas, kaip mąsto Sri Aurobindo, turi realizuotis, kai žmogaus sąmonė įveiks mentalinės plotmės ribas.

UŽBAIGA

Tokiu būdu darbas su Sri Aurobindo terminologiniu aparatu leido, kaip mums atrodo, rekonstruoti ištisą jo požiūrį į žmogaus prigimtį sistemą ir aprašyti kylančia (evoliucine) seka frontalinės sąmonės aspektus.

Sri Aurobindo *yoginės* antropologijos rekonstrukcijos raktinė idėja buvo ta, kad žmogaus laukas (aura) turi tik tuos valkmenis, kurie atitinka praeitus evoliucijos etapus. Tokių valkmenų yra trys (stangusis ir subtilusis fizinis valkmuo, vitalinis valkumo ir mentalinis valkmuo). Jie kerta tris

visuotinės sąmonės plotmes, projektuojamas į žmogaus fizinį kūną (visuotinė fizinės sąmonės plotmė, visuotinė vitalinės sąmonės plotmė ir visuotinė mentalinės sąmonės plotmė). Dėl jų susikirtimo susidaro sąmonės kokybių kombinacijos, kurias Sri Aurobindo žymi pasitelkdamas binarinius terminus.⁵² Šių terminų ypatybė yra jų neišverčiamumas įprastinėmis priemonėmis.

Neišverčiami Sri Aurobindo filosofinio idiolekto terminai yra jo raktinės supratimo sistemos atomai. Būtent jie lemia jų reikšmę. Tik šios sistemos kontekste jos elementai praranda savo numenines (suprantamas tik autoriui) charakteristikas. Jeigu jų bazinė terminija yra išaiškinama neteisingai, tai išverstuose tekstuose nelieka karkaso ir jie virsta subyrėjusia mozaika.

Binarinių terminų sistema — tai savotiška *causa exemplaris*, generatyvinis modelis, giluminė struktūra, kurios žinojimas leidžia suprasti visus Sri Aurobindo tekstus (nors dar, žinoma, reikia atsižvelgti į jo požiūrių evoliuciją). Be to, ši sistema per bazinių terminų semantinius laukus sutvarko

⁵² Tikėtina, jog binarinių terminų sistema visiškai susiklostė iki 1926 metų, nes būtent 1926-aisiais (13 rugpjūčio) Sri Aurobindo pirmą kartą pateikė jos elementų išaiškinimą savo mokiniams [30: 426]. Tačiau jis nutylėjo, kokius terminizacijos principus jis naudoja ir koku modeliu remiasi.

dešimtis sinonimų, kuriuos vartoja Sri Aurobindo. Žinant ją, galima iškart suprasti, apie kokią sąmonės aspektą yra kalbama.

Tokiu būdu Sri Aurobindo filosofinės mąstysenos raktinė (giluminė) struktūra pasireiškia tuo, kad jis operuoja bazine binarine terminija, o išvestinė (paviršinė) — gausių bazinių terminų sinonimų operavimu. Tuo atveju giluminė struktūra atlieka foninio režimo funkciją, būdama tuo pačiu neakivaizdžiu tyliuoju žinojimu (*tacit knowledge*), apie kurį rašė M. Polanyi.

Sri Aurobindo *yoginės* antropologijos rekonstrukcija leidžia giliau suvokti filosofinio mąstymo prigimtį. Tokiu būdu į filosofavimą galima žvelgti kaip į mąstymą savo supratimo sistemoje, o į šią sistemą — kaip į tam tikrą schemą, sudarytą iš vienas nuo kito priklausomų ir vienas kitą generuojančių elementų-terminų. Pastarieji priklauso kalbai, tačiau jų vartoseną iš esmės lemia schema, o ne kalbos logika. Terminų reikšmė pareina nuo jo vietos supratimo sistemoje, o ne nuo konteksto arba sakinio. Terminai priklauso idiolektui, sukurtam kaip kalbos ir nekalbinės loginės schemas (šiuo atveju — topografinio modelio) sintezė.

Savo mąstyme Sri Aurobindo operuoja raktine, arba aksiomatine, terminija. Bet koks terminas tampa aksiomatiniu jau todėl, kad tos sistemos, kuriai priklauso, rėmuose, fiksuoja tam tikrą akivaizdumą.⁵³ Šios aksiomos, arba mąstymo

⁵³ Sri Aurobindo pateikia savotišką sąmonės aspektų periodinę sistemą, o po to užpildo jos langelius psichikos pasireiškimais. Jis

atomai⁵⁴, yra pastovios duotybės. Iš atomų susidaro sudėtingesnės sistemos, o iš aksiomų — teoremos. Susidūrimas su prieštaromis nurodo šios supratimo sistemos ribas, nes kiekvienas terminas ir atitinkamai kiekviena sistema pasižymi savo aprašomuoju potencialu. Terminologinio, taigi ir aksiominio, aparato peržvalga leidžia suprasti tas duotybes, kurias sąlygoja mąstymas.⁵⁵⁵⁷ Terminas-atomas liaujasi buvęs nedalomu, kai filosofas įžvelgia jame naujus prasmės niuansus. Taip vyksta intelektualinio horizonto išplėtimas. Nauja prasmė yra pritvirtinama prie naujos sąvokos arba visos terminų sistemos.

Kad būtų išvengta redukuojančio apibendrinimo pavojaus, remiantis vienu ar kitu principu (nes sistemos logika negali visiškai sutapti su patyrimo logika), taip pat kad nebūtų griauamas anksčiau suformuotas supratimas, Sri Aurobindo naudoja komplementarumo principą, prijungiantį prie jau esamų supratimo sistemų naujas sistemas, kurios ankstesniųjų

naudoja tradicinį savianalizės metodą: nuo pasekmės prie priežasties, nuo funkcijos — prie substancijos. Tuo pat metu jis priskiria kiekvienai substancijai apibrėžtą pavadinimą, hierarchiškai susietą su kitais. Taip yra formuojamas ištisas tinklas kategorijų, dalis kurių yra pagrindinės, o dalis — išvestinės.

⁵⁴ Dar Platonas savo idėjas vadino atomais.

⁵⁵ Tai, mūsų nuomone, ir yra viena svarbiausių filosofijos užduočių — atkleisti slaptas mąstymo duotybes.

atžvilgiu yra korekcijos koeficientas. Tokiu būdu tam, kad adekvačiai perteiktų patyrimą, jis operuoja keliomis komplementarinėmis supratimo sistemomis, nė vienos kurių jis nelaiko išsamia.

Sri Aurobindo tekstuose esama tokių supratimo sistemų: 1) lauko valkmenų, 2) plotmių hierarchijos, 3) sąmonės aspektų, 4) *cakrų*, kaip šių aspektų centrų, 5) žmogaus lauko ir planetos lauko izomorfizmo, 6) sąmonės involiucijos ir planetarinio kosmoso evoliucijos, 7) žemės istorijos kaip projekcijos (arba vektoriaus) jėgų, padedančių arba trukdančių evoliucijai (šios jėgos pasireiškia kiek planetarinio kosmoso, tiek ir žmogaus prigimties lygiu).

Tokiu būdu Sri Aurobindo pasaulėžiūrą sudaro komplementarinės supratimo sistemos (arba posistemiai). Indų mąstytojas kuria terminų sistemas ir užmeta jas ant realybės, o gautą reljefą vadina pasaulėvaizdžiu. Arba, nelyginant žvejys iš A. Eddingtono patarlės, įmeta į realybės vandenyną kategorijų tinklą ir ištraukia šiuo tinklu naujas prasmių sistemas.

SAṂONĒS ASPEKTŲ SINONIMŲ SUVESTINĖ LENTELĖ

anglų kalba

Planes of consciousness	Sheaths of environmental consciousness (aura)		
	1. Physical sheath	2. Vital sheath	3. Mental sheath
<i>III. Universal mental consciousness</i>	<i>Mind, mental proper, buddhi / mental being</i>		
	III.1. physical mental	III.2. vital-mental	III.3. mental proper
	conscious physical mind, expressing mind, expressive externalising mind, external physical mind, externalising (physical) mind, externalising mental, externalising Mind, formative part	discerning intellect, discriminating reason, dynamic Intelligence, dynamic Mind, dynamic part of the mind, logical intelligence, reason, reasoning intelligence, thinking mind	buddhi, free intelligence, higher intelligence, higher mind, higher thinking mind, mental mind, mind proper and subtle, mind proper, pure intelligence, reflective and discriminate part of the mind, thinking intelligence,

	of the mind, lower reason, the lowest sub-plane of the intelli- gence, materialised mind, materialistic reason, outward phys- ical mind, perceiving in- telligence, physical men- tality, physical mind, receiving and externalising intelligence, true physical mind	(reason), willing mind, vital dy- namic part of the mental, willing intel- ligence	thinking mind proper, thinking Mind, thought-mind, true mind of knowledge, true thinking mind
Planes of consciousness	Sheaths of environmental consciousness (aura)		
	1. Physical sheath	2. Vital sheath	3. Mental sheath
	<i>Vital proper / vital being</i>		

	II.1. physical vital	II.2. vital proper	II.3. mental vital
	lower vital	higher vital	
	lower vital nature, lowest part of the vital proper, material vital, the most material vital	central vital (centralised vital consciousness), dynamic vital, middle vital	dynamic mind of impulse, emotional mind, emotional vital, higher vital, life-mind, mind in life, mind manifested in life, mind of the vital, ordinary mind in man, superficially active thinking mind, the most mentalised part of the vital nature, thinking desire mind, vital mentality, vital Mind (mind involved in vital), vital mind of desire
<i>II. Universal vital consciousness</i>			

			(vital desire- mind)
Planes of consciousness	Sheaths of environmental consciousness (aura)		
	1. Physical sheath	2. Vital sheath	3. Mental sheath
<i>I. Universal physical consciousness</i>	<i>Physical consciousness / physical being (physical consciousness being)</i>		
	I.1. physical proper	I.2. vital physical	I.3. mental physical
	body-con- sciousness, body-nature, gross material physical, gross physical being, gross physical, material con- sciousness, material-phys- ical, physical body- consciousness, physical con- sciousness (proper), physical	bodily life, bodily vital, nervous enve- lope (nervous being, nervous body, nervous or vi- tal-physical sheath, the vital-physi- cal part of the being), <i>prānakosha</i> , subtle nervous system, the crude vital- physical, vital in the	animal, physi- cal or sense mentality, manas, mechanical mental physi- cal, mechanical mind, mechanical physical mind, mental in the physical (mind in the physical), mental mate- rial, nervous

	material, physical nerve-system, the most phys- ical conscious- ness, purely physi- cal	body, vital in the physical, vital-material, vital-physical proper	mentality (nervous mind), outward sense- mind, physical mind, physical sense- mind, receptive sen- sational mind, sensational mentality (sensational thought-mind), sense mind (sense-mind)
--	--	---	--

Sąmonės plotmės	Sąmonės lauko valkmenys (auros)		
	1. Fizinis	2. Vitalinis	3. Mentalinis
III. <i>Visuotinė mentalinė sąmonė</i>	<i>Protas, tikrasis protas, buddhė / mentalinė esybė</i>		
	III.1. mentalinės sąmonės fizinis aspektas	III.2. mentalinės sąmonės vitalinis aspektas	III.3. grynoji mentalinė sąmonė
	sąmoningas fizinis protas, eksternalizuojantysis protas, eksternalizuojantysis (arba objektyvuojantysis) protas, išorinis fizinis protas, objektyvuojantysis (fizinis) protas objektyvuojantysis mentalumas, objektyvuojantysis protas, eksternalizuojantysis proto	atskiriantysis (atpažįstantysis) intelektas, skiriantysis supratimas, dinaminis intelektas, dinaminis protas, proto dinaminis aspektas, logiškai mąstantysis intelektas, supratimas, samprotaujantysis intelektas, pragmatiškai mąstantysis	<i>buddhė</i> , laisvai mąstantysis intelektas, aukščiausias intelektas, aukščiausias protas, aukščiausias mąstantysis protas, mentalinis protas, grynasis subtilusis protas, tikrasis protas, grynasis intelektas, abstrakčiai mąstantysis ir skiriantysis proto aspektas,

	aspektas, žemesnysis supratimas, protas, protas, sąlygojamas materialiojo kūno poveikio, materialistiškai mąstantysis supratimas, išorėn nukreiptas fizinis protas, suvokiantysis intelektas, fizinis mentalumas, fizinis protas, priimantysis ir objektyvuojantysis intelektas, intelekto žemesnysis poplotmis, tikrasis fizinis protas	protas (supratimas), vitalinis (arba dinaminis) mentalumo aspektas, valinis intelektas, valinis protas	mąstantysis intelektas, tikrasis mąstantysis protas, mąstantysis protas, tikrasis žinojimo protas
Sąmonės plotmės	Sąmonės lauko valkmenys (auros)		
	1. Fizinis	2. Vitalinis	3. Mentalinis
	<i>Sąmonės vitalinė plotmė / vitalinė esybė</i>		

<i>II. Visuotinė vitalinė są- monė</i>	II.1. Vitalinės sąmonės fizinis aspektas	II.2. grynoji vitalinė są- monė	II.3. Vitalinės sąmo- nės mentalinis as- pektas
	žemesnysis vi- talumas	aukštesnysis vitalumas	
	Žemesnioji vi- talinė prigim- tis, vitalinės plot- mės žemutinė dalis, materialusis vi- talumas, vitalinės plot- mės materia- liausioji dalis	centrinis vi- talumas, dinaminis vitalumas, vidurinis vi- talumas	[vitalinio] impulso dinaminis protas, emocinis protas, emocinis vitalumas, aukščiausias vitalu- mas, gyvenimo protas, protas gyvenime, protas, pasireiškęs gyvybėje, vitalumo protas, įprastinis žmogaus protas, energingas paviršu- tiniškai mąstantysis protas, vitalinės prigimties labiausiai mentali- zuota dalis, mąstantysis troš- kimų protas, vitalinis protas, vitalinis protas

			(protas, paniręs į vitalinę sąmonę), vitalinis troškimų protas
Sąmonės valkmenys	Sąmonės lauko valkmenys (auros)		
	1. Fizinis	2. Vitalinis	3. Mentalinis
<i>I. Visuo- tinė fizinė sąmonė</i>	<i>Fizinė sąmonė / fizinė esybė</i>		
	I.1. tikroji fizinė są- monė	I.2. fizinės są- monės vitali- nis aspektas	I.3. fizinės sąmonės men- talinis aspektas
	kūno są- monė (kū- ninė są- monė), kūninė pri- gimtis (kūno pri- gimtis), fizinės są- monės stan- gusis mate- rialusis as- pektas, stangioji fi- zinė [są- monė],	kūninis gyve- nimas, kūninis vitalu- mas, subtiliosios nervų siste- mos valkmuo, <i>prāṇakoṣa</i> , subtilioji nervų sistema, fizinės sąmo- nės vitalinio aspekto stan- giausioji dalis, vitalumas kūne,	gyvulinis, fizinis arba ju- timinis (<i>перцептивная</i>) mentalumas, <i>manasas</i> , fizinės sąmonės mecha- ninis (automatiškai vei- kiantis, mašinalus) men- talinis aspektas, mechaninis protas, mechaninis (automatinis, mašinalus) fizinis protas, protas, paniręs į fizinę sąmonę, materialiosios sąmonės mentalinis aspektas, nervų sistemos protas,

	stangioji fizinė būtybė, materialioji sąmonė, fizinės sąmonės materialusis aspektas, kūno fizinė sąmonė, (tikroji) fizinė sąmonė, materialiosios sąmonės fizinis aspektas, fizinė nervų sistema, stangiausiaji fizinė sąmonė, grynoji fizinė [sąmonė]	vitalumas, pabrėžęs į fizinę sąmonę, materialiosios sąmonės vitalinis aspektas, fizinės sąmonės tikrasis vitalinis aspektas	išorėn nukreiptas protas, fizinis protas, fizinis jutimų protas, suvokiantysis jutiminis protas, jutiminis protas, jutimų protas
--	--	--	---

TRUMPA SRI AUROBINDO POŽIŪRIŲ Į ANTSĄMONYBĘ EVOLIUCIJOS APYBRAIŽA

Ryškiausiai Sri Aurobindo religinių filosofinių pažiūrų evoliucija pasireiškia ant sąmonybės plotmių ir tų jėgų, kurios jas įkūnija, aprašyme.

Medžiagą, skirtą šiai temai, tikslinga dėstyti tokia seka:

1. Ankstyvosios publikacijos;
2. 1914-1920 m. dienoraščiai, 1914-1921 m. *Aryos* numeriai;
3. 1922-1926 m. vakariniai pokalbiai;
4. 1927 m. dienoraščiai;
5. *Laiškai apie yogą*, 1930-1938 m.;
6. *Dieviškojo gyvenimo* I knyga, 1939 m. redakcija;
7. *Dieviškojo gyvenimo* II knyga, 1940 m. redakcija;
8. 1948 m. leidimo *Yogos sintezė* (visiškai perredaguota pirma iš keturių knygos dalių, taip pat atskiri antros dalies skyriai);
9. *Supramentalumo manifestacija žemėje*, 1949-1950 m.

Ankstyvosios publikacijos

Mūsų yogoje ir jos tiksluose, parašytoje iki 1913 m., aptardamas antsamonybę Sri Aurobindo tapatino *vijñānā*, idealybę ir aukščiausiąją *buddhē*. „Viršum *buddhės*, kuri yra aukščiausia proto funkcija, esti aukštesnioji *buddhė*, ar *vijñāna*, *satyadharmos* buveinė, žinojimo tiesa, *bhāvos* tiesa, veikimo tiesa, o aukščiau šio idealaus gebėjimo (*ideal faculty*)...“ [CWSA, 13: 75].

Daugiau informacijos dėl centrinės sąvokos Sri Aurobindo sistemoje — *vijñānos*-antpročio — ankstyvosiose publikacijose aptikti nepavyko, todėl pereisime prie jo dienoraščių.

Sąmonės plėtmės dienoraščiuose

Sri Aurobindo dienoraščiai — tai savotiška jo *yoginės* patyros kronika. Joje Sri Aurobindo glaustai aprašo savo patirtį ir, suteikdamas patyrimams sistemingą pavidalą, plėtoja juos fiksuojančią terminiją. Dienoraščiai buvo rašomi nuo 1909 iki 1927 metų. Atsižvelgti reikia dar į tai, kad 1910 metai juose neatspindi, o daugiau mažiau reguliarius užrašai buvo vedami nuo 1912 m. sausio iki 1920 m. spalio. Paskui eina pertrauka, ir užrašai vėl atsinaujina 1926 ir 1927 m. sandūroje. 1927 m. pabaigoje Sri Aurobindo liaujasi rašęs dienoraščius, todėl apie tolesnius dvidešimt trejus jo *sādhanos* raidos metus bemaž nieko nežinoma [22: 104].

Reikia pažymėti, jog šie dienoraščiai — tai savotiška terminologinė laboratorija. Juose Sri Aurobindo kuria terminus ir jų grupes. Palaipsniui vienos sistemos išstumia kitas. Dienoraščiuose Sri Aurobindo fiksuoja *yogos* programos (*Septynių ketveriukių*), kurią jam davė Kṛṣṇa, realizavimo etapus.

Savo *yogos* šaltinio vieta Sri Aurobindo laiko esant ant sąmonybės sritį. Antpročio (*vijñāna*) buvimo vieta yra iškart virš galvos. Iš jos nužengia supramentalinė *śakté*, perkeičianti įprastinę žmogaus prigimtį.

Iki 1913 m. lapkričio 24 d. Sri Aurobindo skiria intelektą ir *vijñānā*. Intelektas priklauso sąmonės sričiai, o *vijñāna* — ant sąmonybės sričiai. Lapkričio 24-ąją Sri Aurobindo rašo apie

vijñānabuddhēs (*vijnanabuddhi*, *vijnana buddhi*, *Vijnana Buddhi*) — intuityviojo proto (*intuitional mind*) — susidėstymą (*self arrangement*) [31: 21, 54].

1914 m. lapkričio 20 d. Sri Aurobindo rašo, kad egzistuoja trys *vijñānos* rūšys. Pirmoji atitinka materialų protą ir leidžia jam intuityviai užsiimti daiktais ir idėjomis, kurios kyla iš jutiminės patirties. Tai *prajñānamaya vijñāna*, intuityvioji ir skiriančioji (*intuitional & discriminative*). Antroji atitinka intuityvų protą (*intuitive mind*) ir nepriklauso nuo jokios galimos patirties. Ji yra įkvėpiančioji (*inspirational*). O trečioji — tai grynoji *vijñāna*. Tai apreiškiančioji *sākṣāddarśana* (*sakshadadarshana*, tiesioginis regėjimas, betarpiška vyda) [25: 25-26].

1914 m. lapkritį Sri Aurobindo apreiškimą, įkvėpimą, intuiciją ir skyrą apibrėžia kaip Sūryos supramentalinės (antmoninės) veiklos aspektus. Gruodyje šie gebėjimai priskiriami intuityviajam supratimui: „... trys moteriškos energijos, Ila, Sarasvatė, Sarama (Iḷā, Sarasvatī, Saramā), reprezentuojančios skyrium tris iš keturių intuityviojo supratimo (intuitive reason) gebėjimus — apreiškimą, įkvėpimą ir intuiciją.“ [1: 277; 36: 36].

1915 m. kovą jos vėl tampa būdingomis antmonės jėgomis: „Aš prileisčiau, jog Dakšina, kaip ir žinomesnės Ila, Sarasvatė ir Sarama, yra viena iš keturių deivių, reprezentuojančių keturis Ritam (*ṛtam*), arba Tiesos-sąmonės, gebėjimus — Ila reprezentuoja tiesos regmę (*truth-vision*), arba apreiškimą;

Sarasvatė — tiesos girdą (*truth-audition*), įkvėpimą, dieviškąjį žodį; Sarama — intuiciją; Dakšina — skiriamąją intuityviąją skyrą.“ [1: 469; 36: 73]. Šiuo laikotarpiu intuityvųjį protą ar supratimą Sri Aurobindo veikiausiai traktavo kaip sąveikos tarp mentalinės sąmonės ir ant sąmonybės pasienio sritį. Iš čia — nuorodos į skiriamąjį (t. y. mentalinį) intuicijos (ant sąmonybės gebėjimo) pobūdį.

Jeigu sulygintume Sūryos-antmonės gebėjimus su trimis *vijñānos* plotmėmis, tai turėtume konstatuoti, kad Ila priklauso trečiajai plotmei, Sarasvatė — antrajai, o Sarama ir Dakšina — pirmajai.

Dienoraščiai, 1919-1920 metai

1919-1920 m. Sri Aurobindo toliau tyrinėja tris *vijñānos* plotmes (*triple ideal supermind*), kurias jis išskyrė dar 1914 metais.

Jis vartoja terminus *logistic* ir *logistis* aprašyti pirmąją *vijñānos* plotmę. Žodis *logistic* yra kilęs iš graikiško žodžio λογιστικός (įgudęs, įvaldęs meną aiškinti, samprotauti, svarstyti). Užrašuose, datuojamuose 1919 m. liepos 20-ąja, sakoma, kad idealus gebėjimas aiškinti (*logistic ideality, logistic gnosis, logistis, logistic vijnana*) — tai dieviškasis supratimas (*divine reason*). Sri Aurobindo jį taip pat vadina šviesinguoju supratimu (*luminous reason*).

Dieviškasis supratimas yra pati pirmoji *vijñānos* plotmė. Jos esmė yra *smṛté* — slaptojo žinojimo, kurį dėl neišmonės prarado protas, prisiminimas. Reikia manyti, jog toks *smṛtés* aiškinimas dera su platonišku mokymu apie pažinimą kaip prisiminimą. Netiesiogiai į tai nurodo Sri Aurobindo paaiškinimas: „*smṛté*, dieviškoji mnemosinė (*smṛiti, divine mnemosyne*)“ [26: 116]. 1920 m. balandį Sri Aurobindo savo broliui Barindrakumarui rašo: „Po penkiolikos metų aš tik dabar kylu į žemiausią iš trijų antpročio lygmenų...“ [31: 361].

Paskui eina hermetinė idealybė (*hermetic ideality, hermesis, higher ideality*), kurios esmė yra *śruté* — dieviškasis įkvėpimas pagal Sri Aurobindo traktuotę (todėl ši plotmė taip pat vadinama *śrauta vijñāna*). Tai antroji gnozės pakopa (1919 m. liepos 19 d.), arba antroji *vijñāna* (1920 m. vasario 7 d.). *Śrauta vijñāna* dienoraščiuose paminima jau 1914 m. balandį [31: 156].

Trečioji plotmė — providencinė idealybė (*seer ideality, highest ideality*), jos esmė yra *dr̥ṣṭé* — apreiškimas.

Trys *vijñānos* plotmės, kurias Sri Aurobindo aprašo 1914 m., nuosekliai sutampa su 1920 metų plotmių pavyzdžiu.

Nesileisdami į išsamią visos terminijos, kuri yra sutinkama šio laikotarpio dienoraščiuose, nagrinėjimą, pateiksime tik pavyzdį, kaip Sri Aurobindo terminizavo ir aprašinėjo savo *yogines* būkles. Jis išskyrė kelias (iš esmės tris) būdingas tam tikram patyrimui savybes, o paskui kiekvienoje iš jų (kaip

paplotmėse) nagrinėjo visokias jų kombinacijas, tuo pačiu savo terminiją padarydamas lanksčia ir spektriška.

Terminizacijos pakopos

1-oji pakopa

Vijnana			
Levels	Forms		
	intuitive / representative	inspired / interpretative	revelatory / imperative
Seer ideality			
Hemetic ideality			
Logistic ideality	intuitional ideality	inspired ideality	revelatory ideality

2-oji pakopa

Logistic Ideality			
Levels	Forms		
	intuitive / representative	inspired / interpretative	revelatory / imperative

Revelatory ideality	intuitive revelation	inspired revelation	full revelation
Inspired ideality			
Intuitional ideality			

3-oji pakopa

Revelatory Ideality			
Levels	Forms		
	intuitive / representative	inspired / interpretative	revelatory / imperative
Full revelation, full drashta lu- minous reason	revelation with interpretation but the front repre- sentative	the front inter- pretative with intuition involved in the drishti	the whole- drishti with the two other powers taken into the drishti
Inspired revelation			
Intuitive revelation			

Pokalbiai, 1922-1926 metai

Per vieną iš vakarinių pokalbių, kuris įvyko 1923 m. rugpjūčio 15 d., Sri Aurobindo mokiniams pasakoja apie tris antpročio plotmes.

Pirmoji — interpretatyvusis antprotis (*interpretative supermind*, *интерпретирующий сверхразум*). Tai antmoninis intuicijos analogas. Intuicijos mentalinė plotmė ir supramentalinis interpretatyvusis antprotis koreliuoja kaip galimybė ir potencialybė: „Vadinu ją interpretatyviu, nes tai, kas yra galimybė mentalinėje plotmėje, tampa potencialybe Supramentalinėje plotmėje. Interpretatyvusis antprotis padeda prieš jus visas potencialybes. Jis parodo pagrindinę priežastį įvykių, kurie gali tapti tikrove fizinėje plotmėje.“

Po to eina reprezentatyvusis antprotis (*representative supermind*, *репрезентативный сверхразум*). Ji atitinka įkvėpimą. Ši plotmė fiksuoja potencialybės, to, kas egzistuoja potencialiai, perėjimo į aktualybės, to, kas egzistuoja aktualiai, procesą.

Šio perėjimo rezultatas yra imperatyvusis antprotis (*imperative supermind*, *императивный сверхразум*). Jis atitinka apreiškimą. Tai žinojimas, pasižymintis įgimta savirealizacijos jėga: „Jis yra visada teisingas, nes niekas negali jam atsispirti. Tai Žinojimas realizuojantis save savo paties inertiška galia.“ [30: 484].

Šis 1923 m. antmonės plotmių nusakymas, pateiktas *Vakariniuose pokalbiuose*, kuriuos užrašė Purani, skiriasi nuo jų sekos ir aiškinimo dienoraščiuose. Ten pateikiama kitokia seka:

- 1) reprezentatyvusis supramentalumas yra žemiausia jėga ir atitinka intuiciją,
- 2) interpretatyvusis supramentalumas — aukščiausioji įkvėpimo forma, o toliau eina
- 3) imperatyvusis supramentalumas (aukščiausioji).

1926 m. rugpjūčio 18 d. pokalbyje pateikiama teisinga plotmių seka (The other three gradations are: 1. the Representative 2. the Interpretative 3. the Imperative) [30: 331]. Per klaidą Purani versija buvo paskelbta kaip paties Sri Aurobindo parašytas fragmentas — pavadinimu „Antprotis“ (Supermind) jis figūruoja rinktinių raštų, išleistų minint Sri Aurobindo 100-ąsias gimimo metines, 17 tomo 26 puslapyje [27: 229].

Taigi trijų idealybės, arba *vijñānos*, plotmių vietoje atsirado reprezentatyvusis, interpretatyvusis ir imperatyvusis antprotis.

Terminas ‘reprezentatyvusis antprotis’ pirmą kartą sutinkamas 1920 m. *Aryos* rugsėjo numeryje: *Yogos sintezės* skyriuje „Supramentalinė mintis ir žinojimas“ Sri Aurobindo supramentalinį supratimą (*supramental reason*) vadina žemesniaja reprezentatyviojo antpročio aktyvumo forma [5: 68; 18: 827]. Šis supratimas yra pasienio sritis tarp proto ir antpročio.

Ankstesniame skyriuje („Antpročio gradacijos“) sutinkama mintis, kuri tapo šio teiginio šaltiniu. Sri Aurobindo aprašo tiesos suvokimo gebėjimo kilimą, kuris padedant *yogai* vyksta antsamonybės srityje.

Kai dvasinis supratimas (*spiritual reason*) kyla, jis įgyja gebėjimą sutalpinti savyje reprezentatyvųjį veikimą, per kurį mumyse ir aplink mus pasireiškia [beasmenio] dieviškojo Aš realybė. Dar aukščiau eina supramentalinio žinojimo interpretatyvusis veikimas, kuris atveria mums potencialybę laike, erdvėje ir už jų ribų. Kilimą užbaigia aukščiausiasis žinojimas per tapatybę. Šis lygmuo — vartai į santykiškai aukščiausiojo [asmeninio] Aš pabudimą, taip pat į *Īśvaros* visažinumą ir visagalybę [18: 823-824].

Iš esmės čia pristatomos keturios plotmės. *Yogos sintezėje* iš jų paminėtos tik dieviškasis supramentalinis supratimas ir reprezentatyvusis antprotis. *Pokalbiuose* dar post factum pasirodo interpretatyvusis antprotis ir imperatyvusis antprotis.

Dėl supramentalinio supratimo, tai jis, atrodo, gali būti traktuojamas dvejai: a) kaip atskira plotmė; b) kaip reprezentatyviojo antpročio forma (tada jis skyrium neišskiriamas).

Sugrįžę prie *Pokalbių*, pažymėsime, kad juose pateikiama dar viena svarbi nuoroda dėl to, kaip Sri Aurobindo aiškina *vijñānos* (antpročio) plotmes. Per pokalbį, kuris įvyko 1926 m. birželio 18 d., Sri Aurobindo atsakė į mokinio klausimą apie galimybę išpranašauti ateitį ir apie išpranašautų įvykių determinuotumo laipsnį:

„Esama trijų rūšių judėjimų, kuriuos reikia skirti numatant ateitį. Visų pirma egzistuoja esamų sąlygų rezultatas: tai itin siauras laukas, dalykai čia fiksuoti, o ateitis paprastai labai artima.

Antra, egzistuoja potencialių galimybių žaismas, kuriame kovoja tam tikros jėgos, ir jūs galite pamatyti jėgą, kuriai veikiausiai pasiseks. Paprastai tai yra jėga, kuri reprezentuoja aukščiausiąjį sprendimą toje plotmėje. Tačiau jūs negalite būti visada tikri, kad jai pasiseks, jeigu užtikrintai nežinote, ar ji išties reprezentuoja aukščiausiąjį sprendimą — Tiesą.

Trečia, egzistuoja aukščiausioji plotmė, kurioje priimamai svarbūs sprendimai. Dėl šio judėjimo turite pakilti labai aukštai. Skirti šiuos tris judėjimus nėra lengva, ir daugelis aiškiausių neišvengia maišaties.“ [8: 27].

Pateiktas pavyzdys — ne kas kita kaip reprezentatyviojo, interpretatyviojo ir imperatyviojo antpročio charakteristikų išdėstymas, tik kontekstas čia yra *trikāladṛṣṭē*⁵⁶ — gebėjimas, kurį nurodo realizuoti *Septynių ketveriukių* programa.

Dienoraščiai, nuo 1926 m. gruodžio iki 1927 m. vasario

⁵⁶ Tiesioginis praeities, dabarties ir ateities žinojimas: objektų ir įvykių, nutolusių erdvėje ir laike, matymas.

Sprendžiant iš 1927 m. užrašų, Sri Aurobindo toliau realizavo programą, kurią jam davė Kṛṣṇa. Nuo 1920 iki 1926 m. Sri Aurobindo nefiksavo pažangos savo *yogos* kelyje, bet jos vystytasi. Taip 1926 m. lapkričio 24 dieną (vėliau ji bus pavadinta *Siddhės* diena) į Sri Aurobindo kūną nužengė Kṛṣṇos sąmonė.

1927 m. spalio 29 d. Sri Aurobindo užrašuose pirmą kartą paminima „globalaus proto sistema“, o kitą dieną kalbama apie globalaus proto jėgas. Tais pačiais 1927 metais jis liaujasi rašęs dienoraštį. Toks sprendimas veikiausiai buvo susietas su Kṛṣṇos vaidmens pasikeitimu ir su jo programos reikšmės persvarstymu Sri Aurobindo *yogos* raidoje.

Kṛṣṇos vaidmuo iš tikrųjų pasikeičia. Jeigu 1923 m. rugpjūčio 15 d. Sri Aurobindo mokiniams sakė, jog mėgina į savo kūną nužengdinti imperatyvų antprotį (*Imperative Supermind*) [30:485], tai 1935-aisiais — jog 1926 m. lapkričio 24 d. įvykęs nužengimas buvo globalinio proto dievybės (*Overmind Godhead*) nužengimas (į fizinę sąmonę), rengiantis kelią nužengti antpročiui (*Supermind*) [9: 136].

Dieviškojo gyvenimo XVI skyriaus („Trejopas antmonės statusas“) epigrafu Sri Aurobindo pasirinko Kṛṣṇos žodžius: „Mano savisanti būtis yra tai, kas palaiko visus esinius, gyvena juose ir sudaro jų esatį“ [2: 193].⁵⁷ Tai, jog kaip epigrafas šiam skyriui buvo panaudoti Kṛṣṇos žodžiai, rodo, kad Sri Aurobindo žvelgė į jį kaip į patį Aukščiausiąjį.

⁵⁷ Leidime, įtrauktame į jubiliejinius rinktinius raštus, vertimas kiek pakeistas, be to, dar pridėta citata iš *Vedy*.

Taigi iš pradžių Sri Aurobindo Kṛṣṇą laikė antpročio, pas-
kui imperatyviojo antpročio ir galiausiai — globaliojo proto
dievybe. Kaip pastaroji jis liovėsi Sri Aurobindo būti jo *yogos*
Viešpačiu.⁵⁸ Sri Aurobindo nebegalėjo kliautis ankstesniu pa-
tikimu vadovavimu ir dabar turėjo veikti visiškai savarankiš-
kai. Mažų mažiausiai po 1927 metų nuorodų į kokį nors vado-
vavimą Sri Aurobindo veikaluose nebeaptinkama.

Laiškai apie yogą, 4-asis dešimtmetis, Dieviškasis gyvenimas,
1939-1940 m.

Savo laiškuose Sri Aurobindo atsako mokiniams į gausius
klausimus, skirtus *yogos* praktikai. 4-ajame dešimtmetyje pa-
sirodžius globaliam protui ir antpročio plotmei dar kartą pa-
sislinkus į viršų Sri Aurobindo peržiūri savo mokymą apie
antsąmonybę. Jis įgyja aiškesnes, klasikines formas.

Laiko atžvilgiu prie *Laiškų apie yogą* glaudžiai šliejasi per-
redaguotas *Dieviškasis gyvenimas*, į kurį yra įtraukiami

⁵⁸ Vieną kartą dienoraščiuose (1914 m. birželio 24 d. įrašas) susidu-
riame su abejone, ar *yogos* Viešpats — tai Kṛṣṇa. Kyla mintis, kad tik-
rasis *yogos* Viešpats yra tas, kas dedasi esąs Kṛṣṇa, o pats Kṛṣṇa — tai
tik dievas tarp dievų, o ne aukščiausioji Dievybė. Sri Aurobindo susieja
šią abejonę su Vṛtros jėgų poveikiu. Jų būdingas pasireiškimas — tikė-
jimo stoka, pavyzdžiui, *yogos siddhémis*. Sprendžiant iš vėlesnių į-
rašų, šis tikėjimo kliuvinys buvo įveiktas [24: 182].

papildomi skyriai, atspindintys Sri Aurobindo požiūrių į antsamonybės sritį pasikeitimą.

Tai, ką jis anksčiau vadino idealybe, *vijñāna* ir antpročiu, dabar yra vadinama dvasiniu protu (*spiritual mind*), apimančiu aukštesnįjį protą (*Higher* [ВОЗВЫШЕННЫЙ] *Mind*), apšviestąjį protą (*Illumined Mind*), intuiciją (*Intuition*) ir globalųjį protą (*Overmind*).

Yra įmanoma sugretinti apšviestąjį ir aukštesnįjį protą su reprezentatyviuoju antpročiu ir dieviškuoju supramentaliniu supratimu. Aukštesnįjį protą Sri Aurobindo aprašo kaip protą, kuris pasižymi grynumu ir dvasios skaidrumu. Kaip ir dieviškasis supratimas, jis yra vadinamas šviesinguoju (*luminous thought-mind*). Pagrindinis jo bruožas — spontaniškas vidinis žinojimas, gimęs Dvasioje. Žinojimas atsiskleidžia jame kaip amžinoji išmintis, stojanti idėjos pavidalu, bet dažniau — kaip sistema, jungianti savyje gausius tiesos aspektus. Aukštesniojo proto mintis sukuria reprezentatyvųjį tiesos vaizdą [13: 939-940, 945]. Aukštesnysis protas tik suteikia žinojimo substanciją ir formą mintyje ir žodyje, o apšviestajame prote ima rasti ypatinga šviesa, energija ir *ānanda*, susijusi su žinojimu, kuris auga kylant antsamonybės plotmėmis [8: 1154 (CWSA, 28: 164)].

Anapus apšviestojo proto ribų egzistuoja dar galingesnė jėga, kurią Sri Aurobindo vadina intuicija. Jos šaltinis yra antsamoningas kosminis protas (*Overmind, globalusis*

protas), kuris turi tiesioginį sąlytį su supramentaline Tiesos Sąmone (*supramental Truth-Consciousness*) [13: 278].

Intuicijos plotmei būdingos keturios galios:

- apreiškiamojo tiesos matymo (revelatory truth-seeing) galia;
- įkvėpimo, arba tiesos girdėjimo (truth-hearing), galia;
- tiesos palietimo (truth-touch), arba nedelsiamo prasmės pagavimo (immediate seizing of significance), galia;
- automatinio tiesų skyrimo ir jų teisingo santykio supratimo, galia [13: 949].

Intuicijos gebėjimus, kuriuos Sri Aurobindo anksčiau buvo išdėstęs įvairiose antpročio plotmėse, dabar jis sutelkė į vieną plotmę.

Laikotarpiu nuo 1930 iki 1939 metų Sri Aurobindo vartoja terminus 'intuicija' ir 'intuityvusias protas' kaip lygiaverčius. Penktajame dešimtmetyje Sri Aurobindo atsisako nuo termino 'intuityvusias protas' (*intuitive Mind*), apibrėždamas jį kaip tikrosios intuicijos (*true Intuition*) mišinį su įprastiniu mentalumu (*ordinary mentality*) ir darydamas skirtumą tarp pačios intuicijos ir intuityviojo žmogaus mentalumo (*intuitive human mentality*) [21: 167]. Todėl *Dieviškajame gyvenime* (skyrius „Kilimas į antprotį“) intuityvusias protas nėra laikomas antpročio plotme.

Intuicijos plotmę palyginkime su interpretatyviuoju antpročiu ir su antrąja *vijñānos* plotme — hermetine idealybe. Savo dienoraščiuose Sri Aurobindo nurodo, jog pastarosios veiksmus lydi dieviškesnis šviesos spindesys ir ugningo tvaskėjimo liepsna (*diviner splendour of light and blaze of fiery effulgence*, 1919 m. liepos 20 d.) [26: 116]. Intuiciją Sri Aurobindo aprašo pasitelkdamas metaforą, kurią jis paima iš senųjų tekstų: intuicija yra nelyginant „nuolatinių žaibų“ jūra (*sea or mass of "stable lightnings"*) [13: 948]. Su hermetine idealybe intuicijos plotmę suartina ir tai, kad jai vienodai būdinga įkvėpimo, arba tikrojo girdėjimo, galia. Vienas iš hermetinės idealybės pavadinimų — *śruti*, žodis, pažodžiui verčiamas kaip ‘išgirsta’.

Intucija ir apšvietasis protas Sri Aurobindo pasižymi panašiais bruožais — matymu ir šviesa, tačiau jis pažymi, jog šviesa, atsiverianti apšviestojo proto lygmenyje, palyginti su intuicijos plotme, yra išsklidusi [8: 1155].

Globaliojo proto (viršpročio) vieta yra virš intuicijos plotmės. Tačiau tai dar ne antprotis, nes jame tebėra protui būdingas dalijimo principas. Jame beasmeniškumas gali atrodyti esąs tiesa, o asmeninis dieviškumas — tik beasmeniškumo kaukė, arba atvirkščiai, asmeniškumas — aukščiausioji tiesa, o beasmeniškumas — tik jos aspektas. Čia glūdi skirtingų religijų ir konfliktuojančių tarp savęs filosofinių sistemų šaltinis — kiekviena jų paima tik vieną tiesos aspektą, esantį globaliajame prote, kaip savipakankamą esaties pagrindą ir išpažįsta

jį kaip Dievystę arba kaip tikrąjį Dievą, virš kurio nebėra nieko aukščiau. Tokią padėtį, mano Sri Aurobindo, žmogaus pažinime sukelia būtent globalusis protas, bet jame pačiame nėra nei konfliktų, nei skirtingų tiesų sumaišymo — kiekvienas aspektas, kiekviena idėja, kiekviena galia turi pilnutinio savęs realizavimo galimybę ir harmoningai sutaria (*Puruṣa* ir *Prakṛtē*, vieningumas ir daugingumas, asmeninė Dievystė ir Dieviškasis beasmeniškumas). Tačiau šios harmonijos neišlieka anapus globaliojo proto, nes leidžiantis žemyn ima didėti dalijimo principo, arba daugingumo, poveikis. Harmoniją pakeičia konfliktas, dėl kurio atsiranda tokios negatyvios galimybės kaip neišmonė, nesąmoningumas, melas, mirtis ir kančia, kurios taip pat siekia realizuoti save [8: 244].

Globaliojo proto lygmenyje sąmonė išgyvena kosminio masto potyrius — visatos savyje ar kaip savęs jausmą; savęs ir kosmoso bei viso, kas jame yra, tapatybės jausmą; kosminės Patybės ar *Īśvaros* esamybės jausmą [13: 951].

Jau buvo paminėta, kad iki pat 1926 m. Sri Aurobindo imperatyvų antprotį laikė Śrī Kṛṣṇos sąmone. Būtent šios plotmės energiją jis siekė pritraukti žemyn į fizinę sąmonę, kad ją būtų galima perkeisti. Toks nužengimas įvyko, tačiau Sri Aurobindo ketvirtajame dešimtmetyje jį aiškina kaip globaliojo proto nužengimą. Taigi imperatyvusis antprotis, kurį *Pokalbių* laikotarpiu Sri Aurobindo vadino aukščiausiuoju, transformavosi į globalųjį protą, o antprotis vėl pakilo aukščiau — buvo imtas laikyti iš principo kitokia nei protas sąmonės

pakopa. Be to, ir imperatyviojo antpročio, ir globaliojo proto lygmenyje atsiveria *Īśvaros* esamybė.

Globaliojo proto atradimas lėmė ir tai, kaip Sri Aurobindo pradėjo traktuoti būties hemisferų vaizdinį, kurį jis perėmė iš indų tradicijos. Egzistuoja dvi šio aprašymo versijos. Pagal 1926 m. versiją viršutinei hemisferai priklauso Sat-Cit-Ānanda, o žemutinei — mentalinė, vitalinė ir fizinė sąmonė. Tarp hemisferų esanti antpročio buveinė [32: 397]. *Laiškuose apie yogą* žemutinė hemisfera lieka tokia pati, viršutinė apima supramentalumą (antprotį), o linija, skiriančia šiedvi hemisferas, tampa globalusis protas — aukso diskas, uždengiantis savimi supramentalinės Tiesos veidą [8: 103, 243, 248, 252].

4-ojo dešimtmečio publikacijos

Viename iš paskutinių Sri Aurobindo veikalų, sudaryto iš aštuonių trumpų esė (*Antmonės apsireiškimas žemėje*), ant sąmonybės plotmių seka nepakito — aukštesnysis protas, apšviestasis protas, intuicija, globalusis protas ir antprotis. Nebent tik ant sąmoningas dvasinis protas ėmė vadintis šviesos protu. Apie jį Sri Aurobindo sako, kad jis praktiškai priklauso viršutinei hemisferai, bet ontologiškai — žemutinei. Ši pastaba — ne kas kita kaip prisiminimas apie ankstesnį visos viršutinės hemisferos tapatinimą su ant sąmonybės sritimi, dėl kurio pirmąją ant sąmonybės plotmę jis laikė esant antpročiu [17: 67-74].

Supramentalinė žmonija

Su požiūriu į antprotį evoliucija tiesiogiai siejasi Sri Aurobindo mokymas apie antžmogį. Supramentalinė *yoga* yra užsimojusi atskleisti Dievystės pilnatį daugingumo, arba išreikštojo pasaulio, sąlygomis. Ne ištirpdyti trejopą žmogaus prigimtį, o užpildyti ją dieviškuoju virpesiu. Kaip tik su tuo ir yra susieti perkaitos sunkumai. Žmogaus prigimtis arba nepakelia naujo ritmo, kuris siekia joje įtvirtinti savo įstatymus, arba priešinasį jų įtvirtinimui.

Septynių ketveriukių programoje kūno perkaitos uždavinys nebuvo aiškiai suformuluotas. Akcentuojamas buvo siekis įgyti įvairias *siddhes* ir Dievystės pilnaties suvokimą užsimant supramentalinės *yogos* praktika. Antžmogių yra laikomas žmogus, kuris patyrimu realizavo antpročio plotmę. Ta pati tendencija įžvelgiama ir *Aryoje* — tai siekimas iširti antpročio plotmes ir nužengdinti jas į žmogaus sąmonę.

1923 m. rugpjūčio 15-ąją Sri Aurobindo pirmą kartą aiškiai suformulavo kūninės perkaitos uždavinį: „Įsitikinau, jog kol Materija nėra supramentalizuota (suantmoninta), protas ir gyvybė taip pat negali būti pilnutinai supramentalizuoti (suantmoninti). Fiziškumas todėl turi būti priimtas ir perkeistas... Dabar aš bandau nuleisti aukščiausiąjį Antpročio sluoksnį į fizinę sąmonę.“ [30: 484].

Kalbama apie imperatyvų antprotį, kuris vėliau bus imtas laikyti globaliuoju protu. Veikiausiai kaip tik nuo šio

momento prasideda ląstelių *yoga* — praktika, kuria siekiama perkeisti ląstelių sąmonę, kad ji galėtų pakelti supramentalinės galios esamybę.

Po 1926 m. antprotis pakilo viena plotme į viršų ir, kaip paaiškėjo gerokai vėliau, viena plotme žemyn atitinkamai pasilinko besipriešinantis jam sunkumas antžmogio evoliucijos kelyje. Naują situaciją su antpročiu atitiko uždavinys perkeisti sąmonę — sritį, esančią žemiau fizinės sąmonės. 1939 m. sausį Sri Aurobindo pareiškia savo mokiniams: „Viskas ėjosi gerai, ir atrodo, jog darbas man sekasi, kai nutiko tas nelaimingas atsitikimas. Tai parodė, jog Tiesos galia galės įsikūnyti tada, kai pasikeis sąmonė (*subconscient*); tada ji banga po bangos galės pasklisti žmonijoje.“ [30: 600].

Supramentalinės (antmoninės) perkaitos praktiką Sri Aurobindo suskirsto į du etapus — sąmonės etapą ir kūno etapą. Pirmojo etapo metu numatoma įvaldyti antsąmonybės plotmes ir nužengdinti jų jėgas į žmogaus prigimtį. Vieni mokiniai pasieks patį antprotį, o kiti sustos kokioje nors antsąmoningo proto plotmėje. Kadangi tik antpročio galia gali perkeisti kūną, tai tik tie iš jų, kurie pasiekė antprotį, galės pereiti prie antros Sri Aurobindo *yogos* stadijos — kūno ląstelių perkeitimo. Pagrindinė kliūtis kelyje į dieviškąjį kūną yra ląstelių protas, atgaminantis tuos įpročius, įgavusius įstatymo galią, kurie yra išsaugoti sąmonės evoliucinėje atmintyje. Tai skausmo, senėjimo ir suirimo įpročiai. Jiems talkina visa praėita evoliucija. Ląstelių protas nuolat kartoja skausmo ir

mirties algoritmą. Tad vienas iš pagrindinių uždavinių yra pasiekti, kad jis tarnautų *yogai* — imtų atgaminti naujojo pasaulio, naujos būties, siekiančios įsitvirtinti žemiškojoje prigimtyje, įstatymus ir programas. Galiausiai fizinio gyvenimo palaikymo funkcijas perims subtiliojo kūno centrai (*cakros*). Supramentalinio kūno vystymasis turi eiti fizinio kūno ir sąmonės lauko, kuris jį supa (auros), būdingų bruožų suartėjimo keliu.

Dievystės vyriškasis ir moteriškasis aspektas

Dabar patyrinėkime Sri Aurobindo požiūrį į vyriškąjį ir moteriškąjį aspektą supramentalinėje *yogoje*.

Karmayogine (1909-1910) buvo išspausdintas straipsnis *Simboliuose regimi dalykai* (*Things seen in symbols*). Pirma jos dalis yra skirta aptarti *dhyānā* (meditaciją), o antra — tam, kas atsiveria ją praktikuojant. Mūsų tyrimo tikslui ypač įdomi antra dalis. Ji trumputė, todėl pateiksime ją visą.

„Anapus esama keturių, kurie valdo didingąjį evoliucijos žaidimą. Tai jie sutvėrė visatą savo mintimis ir įvaizdžiais. Višnus ar Viratas kiekvieną jų paeiliui iškelia į priekį, ir kiekvienas jų valdo po ciklą. Visi nemirtingumo sūnūs kyla iš jų ir grįžta į juos, visi Žemės vaikai yra jų dalys. Vienas jų stovi priešakyje, o kiti įsikūnija jam padėti. Jie yra Pats Dievas savo ketveriopa reikštimi. Kartą per kiekvieną *caturyugā* jie nužengia

kartu, — tai *caturvyūha*, Šrikrišna, Balarama, Pradjumna, Aniruddha.

Šrikrišna apima visus kitus ir išleidžia juos iš Savo būtybės. Jis yra Yšvara, Šiva, Brahma, Višnus. Viešpatavimas — tai jo reikštis, Galybė ir išmintis — Jo *guṇos*. Balarama yra antroji Galia. Jėga — Jo reikštis; tvirtybė ir rūstumas — Jo atributai. Pradjumna yra trečioji Galia. Meilė — Jo reikštis; švelnumas ir smagybė — Jo atributai. Aniruddha yra ketvirtoji Galia. Troškimas — Jo reikštis; kūninis mėgavimasis ir žemiškas protas — Jo atributai.

Šrikrišna yra Brahmanas, kuriam tarnauja Kšatrijas. Jis turi dieviškąjį Žinojimą ir naudoja Savo galybę vadovaujamas Žinojimo. Balarama yra Kšatrijas. Jis leidžia Šrikrišnai savyje vadovauti Jo tvirtybei ir rūstumui, bet Jis Pats jiems nevadovauja, Jis mėgaujasi jais. Jis — Rudra. Pradyumna yra Vaišjas. Jis yra už *dāṇa*, *prema*, *karuṇa*. Jis atiduoda Save Patį žmonėms ir mainais nusiperka jų meilę. Jis yra visuotinis filantropas. Jis — švelni ir plakanti daiktų širdis. Aniruddha yra šūdra. Jis — *kāminas*, *bhoginas*, mokslininkas, materialijų išteklių naudotojas, demokratas, lygintojas.

Satja — kupina Šrikrišnos; tai — Aukso amžius, kai žmonės yra pilni galybės ir išminties. Treta — kupina Balaramos; Čakravartinas Radža yra Tretos įsikūnijimas; ji yra pilna didžiųjų karų ir didingų aukojimų. Dvapara — kupina Pradjumnos. Jis rengia Dvaparoje meilę, kuri palaiko žmones per Kalį. Aniruddha Šūdra viešpatauja Kalyje. Jis sutrupina senovines formas,

sudaužo į šipulius *ācārā*, Jis abejoja dėl visko, sugriauna viską, sulygina viską, atstato viską. Jis yra Šūdra ir dega aistra dirbti ir tarnauti; Jis atideda viešpatavimą, idant taptų žmonijos dieviškuoju Vergu.

Kiekvienas iš Jų yra ne tiesiog Pats Savaime, bet apima kitus tris ir jų atributus; tiktai Jo paties paprastai esama priešakyje. Kiekvienas jų yra ne dalis, o Pats Dievas visa Savo pilnybe. Jie nesiskiria ir yra tas pats — Keturi, kurie yra Vienas, Vienas, kuris yra Keturi. Tas Vienas — Šrikrišna.“ [CWSA, 1: 532-533].

Tekstas įdomus visų pirma tuo, jog Kṛṣṇa turįs keturias hipostazes, o antra, kad jame figūruoja indų trejybė — *tri-mūrtis*.⁵⁹ Sri Aurobindo, panašiai kaip „krišnaitai“ —

⁵⁹ Sutinkamas dar vienas variantas dėl to, kaip Sri Aurobindo pagrindžia aukščiausiąjį Kṛṣṇos vaidmenį Brahmos, Višṇaus ir Šivos vienybės atžvilgiu. Šiuo atveju Sri Aurobindo kalba apie ketveriopą vienybę, Būties, Sąmonės, Jėgos ir Ānandos supramentalinę kvaterniją: „Brahmā — Amžinatvės Buvimo Asmuo (*Eternal's Personality of Existence*), iš jo visa yra sukurta, jo esamybė, jo galia, jo impulsu). Višṇus — Amžinatvės Sąmonės Asmuo (*Eternal's Personality of Consciousness*); jame visa yra palaikoma, jo platybėje, jo pastovume, jo substancijoje. Šiva — Amžinatvės Jėgos Asmuo (*Eternal's Personality of Force*), per jį visa yra sukurta, per jo aistrą, per jo ritmą, per jo susitelkimą. Kṛṣṇa — Amžinatvės Ānandos Asmuo (*Eternal's Personality of Ananda*); dėl jo yra galimas visas kūrimas, dėl jo žaidimo, dėl jo džiaugsmingos smagybės (*delight*), dėl jo saldybės (*sweetness*).“ Baigdamas šį pasąžą Sri Aurobindo reziumuoja: „Brahmā yra

bengališkosios *Caitanya-bhaktės* sekėjai, Kṛṣṇą laiko ne Višṇaus *avatāra*, o pačiu Aukščiausiuoju Viešpačiu.

Sri Aurobindo dienoraščiuose Kṛṣṇos hipostazės figūruoja, tačiau itin retai. Balarāmą jis sieja su Mahākāle, o Aniruddhą — su Mahāśakte. Maheśvarė, Mahākālė, Mahālakṣmė ir Mahāsarasvatė yra paminimos *Septynių ketveriukių* programos *Śakti catuṣṭayos* skyrelyje [22: 8], o *Yogos užrašuose* apie jas pirmąsyk užsimenama 1912 m. liepos 16 d. įrašė, kur pateikiama nuoroda į šį skyrelį. Keturias *śaktes* Sri Aurobindo laiko Kṛṣṇakālės aspektais [22: 130]. Vėliau jos nuolat pasitelkiamos aprašant patyrimą, be to, kur kas dažniau, nei Kṛṣṇos hipostazės.

Mūsų yogoje ir jos tiksluose, parašytoje iki 1913 m., mes dar sutinkame dalijimą į *yugas*, bet Balarāma, Pradyumna ir Aniruddha išnyksta, o jų vietą užima Kālė — Kṛṣṇos *śaktė*. Kṛṣṇa — *gurus* toje *yogoje*, apie kurią kalba Sri Aurobindo. Jis *parātpara puruṣa* ir jam reikia pašvęsti visus savo veiksmus (ir atsakomybę už juos), kad transcendentinis visuotinysis Asmuo galėtų padedamas *śaktės* vykdyti savo darbą per žmogų.

Prie keturių antpročio vyriškųjų aspektų Sri Aurobindo sugrįžta 1915 metais. *Ṛgvedoje* jis aptinka atitikmenį Kṛṣṇos

nemirtingumas, Viṣṇus — amžinybė, Śiva — begalybė, Kṛṣṇa — Aukščiausiojo amžinasis, begalinis, nemaringas savęs turėjimas, savęs leismas, savęs apreiškimas ir savęs rasmus.“ [CWSA, 12: 208]. Tokiu būdu Kṛṣṇa apima sutrauktu pavidalu visą hindų trejybę.

hipostazėms ir Sūryos jėgoms (be to, ir vienas, ir kitas Sri Aurobindo simbolizuoja antprotį). Jis mano, jog tam, kad Sūryos tiesa būtų įtvirtinta mirtingoje žmogaus prigimtyje, dar yra būtinos pirminės sąlygos. Jas sukuria esmingųjų Sūryos jėgų įsigalėjimas žmogaus prigimtyje. Atrių himnuose Sri Aurobindo išvardija dievus, kurie įkūnija Sūryos jėgas, ir aprašo jų funkcijas. Platų tyrumą ir aiškią platybę, sunaikinančią bet kokią nuodėmę ir suktą melą, simbolizuoja Varuṇa; šviesingą meilės ir supratimo galią, vedančią į visų minčių, veiksmų ir paskatų harmoniją, — Mitra; aiškiai skiriančiojo siekimo ir pastangų nemirtingą galybę, — Aryamanas; teisingo mėgavimosi visais daiktais, kuris išsklaido nuodėmės, klaidos ir kančios blogą sapną, laimingą spontaniškumą — Bhaga [2: 108]. Bhaga atitinka Aniruddhą, Aryamanas — Balarāmą, Mitra — Pradyumną, Varuṇa — Kṛṣṇą. Tačiau vėliau keturių hipostazių vyriškos dievybės idėjos Sri Aurobindo nebenaudoja.

1928 m. Pondičeryje Šviesą išvysta nedidelis Sri Aurobindo veikalas *Motina*, kuriame jis pagrindžia vadovaujantį *śaktės* vaidmenį *sādhanoje*. Ypač įdomu tai, kaip Sri Aurobindo aprašo kiekvieną iš jos hipostazių.

Viskas yra *śaktės* raiška, „viskas yra jos žaidimas su Aukščiausiuoju; viskas yra jos apreiškiami Amžinatvės slėpiniai, Begalybės stebuklai“. Aukščiausiasis „reiškiasi joje per amžius kaip amžinoji Saččidananda, apsireiškusi per ją pasaulyuose kaip Yšvaros-Šaktės vienatinė dvejopa sąmonė ir Purušos-Prakritės dvejopas principas“.

Kaip vienatinė pirmapradė transcendentinė *śakté* (*Mahāśakté*) Motina žemutinės trejopos visatos pasaulyuose apsireiškia per savo keturis didžiuosius aspektus-hipostazes — Maheśvarę, Mahākālę, Mahālakṣmę ir Mahāsarasvatę.

Maheśvaré — hipostazė „visa rėpiančios išminties ir ramaus palankumo, neišsemiamos užuojautos, viešpatingos ir nepranokstamos didybės ir visa valdančios galybės“.

Mahākālė „įkūnija jos tviskantį stiprumą ir neatsispiriamą aistros galią, jos karingą nuotaiką, jos triuškinamą valią, jos veržlų greitumą ir pasaulį krečiančią jėgą.“ Jinai — pasaulių karžygė (Warrior of the Worlds).

Mahālakṣmė yra „gyva, švelni ir įstabi savo gilia grožio, harmonijos ir rafinuoto ritmo paslaptimi, savo išpuoselėta ir subtilia prabanga, savo prikaustančiu patrauklumu ir savo kerinčia malone.“ Jinai — visuotinis grožis.

Mahāsarasvatė — motiniška darbo hipostazė, ji „yra aprūpinta nuodugnaus žinojimo ir kruopštaus nepriekaištingo darbo atidžiu ir giliu gebėjimu, ramiu ir tiksliu tobulumu visuose daiktuose.“ Jos sritis — mokslas, amatas ir darbo atlikimo technika. „Ši Galia yra ryžtinga, nenuilstama, rūpestinga ir veiksminga pasaulių statytoja, tvarkytoja, valdytoja, technikė, meistrė ir skirstytoja.“ Ji artimiausia fizinei prigimčiai. [CWSA 32: 14-18]

Sulyginus Kṛṣṇos aspektų charakteristikas, pateiktas veikale *Simboliuose regimi dalykai*, ir transcendentinės Motinos aspektus paaiškėja jų tapatumas.

<i>Simboliuose regimi dalykai</i> (1909-1910)		<i>Motina</i> (1928)	
Kṛṣṇos hipostazės		Motinos hipostazė	
pavadinimas	charakteristika	pavadinimas	charakteristika
Kṛṣṇa (<i>brāhmaṇas</i>)	valdžia, išmintis ir galybė	<i>Maheśvaré</i>	išmintis, užuojauta ir galybė
Balarāma (<i>kṣatriyas</i>)	jėga, tvirtybė ir rūstumas	<i>Mahākālē</i>	jėga, triuškinama valia, karinga nuo- taika
Pradyumna (<i>vaiśyas</i>)	meilė, švelnu- mas ir smagybė	<i>Mahālakṣmē</i>	harmoningu- mas, grožis, žavin- gumas ir švelnu- mas, „būti arti jos — didžiulė laimė“
Aniruddha (<i>sūdra</i>)	troškimas, kū- ninis mėgavi- masis, aistra dirbti, tarnauti ir žemiškas pro- tas	<i>Mahāsaras- vatē</i>	tobulybė, neprie- kaištingas darbas, artumas fizinei pri- gimčiai

Mūṣy yogos ir jos tikslų tekste Kālė yra Kṛṣṇos *śakté* be jokios vidinės diferenciacijos, tai galbūt lėmė tas, kad šis veiklas yra populiarius leidinys. Dienoraščiuose ji turi keturis aspektus. Veikale *Motina* metafizinis Kālės statusas sumenksta

— ji virsta vienu transcendentinės *Śaktės* aspektu, o Kṛṣṇa apskritai neminimas.

Mūsų yogos ir jos tikslus pats Sri Aurobindo priskiria anks-tyvajam *sādhano*s etapui [CWSA 13: 597]. Jam būdinga tai, kad Kṛṣṇa yra garbinimas kaip Aukščiausiasis, esantis supramentalinėje plotmėje, — *Parātpara Puruṣa*. Kṛṣṇos hipostazės — vyriškos, o Kālė — tik jo vykdomoji jėga, pats Kṛṣṇa, besireiškiantis galios aspektu.

Vėlyvajam jo *yogos* laikotarpiui būdinga tai, kad vyrauja moteriškojo prado garbinimas. Tik Motinai yra prieinama supramentalinės būties pilnatis. Tuo tarpu Kṛṣṇa tampa globaliojo proto dievybe, o jo hipostazės — transcendentinės Motinos aspektais (kurie iš dalies išlaiko pirminį „*varṇinī*“ pobūdį⁶⁰). Veikale *Motina* Kālė iš supramentalinio Kṛṣṇos kuriamosios energijos virsta vienu iš šių aspektų. 4-ajame dešimtmetyje Kṛṣṇos hipostazės (Kṛṣṇa, Balarāma, Pradyumna ir Aniruddha) vėl susijungia. Naujojoje klasifikacijoje Kṛṣṇa atitinka Mahākālę. Kartu jie sudaro globalųjį protą [14: 74, 75, 87]. Tokiu būdu Sri Aurobindo grįžta prie *Mūsų yogos ir jos*

⁶⁰ *Archives and Research* paskelbtas Sri Aurobindo *Septynių ketveriukų* variantas, kuriame viena iš *śaktės* charakteristikų yra „keturvarnystė“ (*caturvarṇya*), deja, nėra datuotas. Tobulas žmogus turi turėti visų keturių *varṇų* kokybes [43: 5]. Akivaizdu, kad formuluodamas savo programą Sri Aurobindo ir šiame savo mokymo momente norėjo pasiekti integralumo.

tikslų varianto, kuriame Kṛṣṇa ir Kālē aptariami kartu. Sielos, kurios yra apibrėžiamos ankstyvuoju etapu kaip Kṛṣṇos hipostazės dalelės, po 1926 m. pradedamos laikyti Motinos dalelėmis, jos vaikais. Nors Sri Aurobindo tvirtina, kad supramentalinis *Puruṣottama* (aukščiausiasis *puruṣa*) ir Motina yra viena, akcentuoja savo pamokymuose moteriškąjį aspektą. Besileidžianti galios srovė liaujasi buvusi beasmene antpročio plotmių energija, kurią nukreipia Īśvara, bet pateikiama kaip Motinos galia [14: 142]. Pats Īśvara po 1926 m. lieka globaliojo proto lygmenyje, o Sūrya, kuris anksčiau jį atitiko, pakilo į viršų įkandin antpročio.

Yogos sintezėje, kuri buvo perredaguota 1948 m., t. y. praėjus dvidešimčiai metų po *Motinos* išleidimo, Sri Aurobindo analizuoja savo ankstesnę patirtį Dievystės vyriškojo ir moteriškojo pradmenų atžvilgiu. Skyriuje „Aukojimas. Trejopas kelias ir Aukojimo Viešpats“ Sri Aurobindo aptaria tas dvejybes, su kuriomis savo kilimo metu susiduria sąmonė.⁶¹ Viena jų yra Īśvaros ir Śaktės dvejybė (*duality of Ishwara-Shakti*). „Vie-name jos poliuje siekėjas gali suvokti tiktai Buvimo Viešpatį, leidžiantį ant jo Savo žinojimo, galios ir palaimos energijas, kad jį išvaduotų ir sudievinėtų; Śaktė jam gali atrodyti esanti tik beasmenė Jėga, išreiškianti šiuos dalykus, ar Yśvaros atributas. Kitame poliuje jis gali sutikti Pasaulio Motiną, visatos

⁶¹ *Aryoje* skyrelis „Aukojimas ir trejopas kelias“ yra gerokai mažesnis apimtimi ir jame nėra mokymo apie dvejybes.

kūrėją, leidžiančią iš savo dvasinės substancijos Dievus, pasaulius ir visus daiktus bei esinius. Arba net jeigu jis mato abu aspektus, tai gali būti, kad mato su nelygiaverte skirstančiąja regme, subordinuojančia vieną aspektą kitam, laikančia Šaktę tik būdu priartėti prie Yšvaros. [(...) Bet kai siekėjas prieina prie šių patyrimo polių vienybės], jis ima atsiverti pilnutinės nei galiai, kuri jį iš padrikos Idėjų ir Jėgų sankirtos, vykstančios čia, visiškai iškels į aukštesnę Tiesą ir įgalins šiosios Tiesos nužengimą, kad ji apšviestų, išvaduotų ir visavaldiškai veiktų šį Neišmonės pasaulį. Siekėjas pradeda imti į rankas integralųjį slėpinį, kuris visa savo pilnatve gali būti permanytas tik tada, kai jis pereina Žinojimo, kuris viešpatauja čia, neatsiejamai persipynęs su pirmaprade Neišmone, dvejopą terminą ir kerta sieną, už kurios dvasinis protas išnyksta supramentalinėje Gnozėje.“ [18: 125-126].

Akivaizdu, kad Īšvaros ir Šaktės dvejybę Sri Aurobindo aptaria atsižvelgdamas į savo mokymo apie globalųjį protą kontekstą. Būtent *Īšvarą* ir *Šaktę* skirstančioji regmė arba regmė su dominuojančiu *Īšvara* vyrauja ir ankstyvuosiuose Sri Aurobindo veikaluose bei *Aryos* numeriuose. Vėliau nusveria *Šaktės* garbinimas formaliai pripažįstant *Puruṣottamos* vaidmenį. Galutinį Sri Aurobindo požiūrį charakterizuoja ir vieno, ir kito įtvirtinimas vienodu mastu.

Išvados

Ankstyvųjų savo *yogos* etapų laikotarpiu Sri Aurobindo manė, kad iškart virš galvos (virš proto) prasideda antsamonybės sritis, suprakosminės transcendentinės Sat-Cit-Ānandos sritis. Būtent todėl veikiausiai ir atsirado terminas ‘antprotis’, žymintis Sat-Cit-Ānandos dinaminį aspektą, kuris atneša į žemesniąją sąmonę įkvėpimą, apreiškimą, regėjimą ir intuiciją.

Kai Sri Aurobindo „atranda“ sau globalųjį protą („atranda“, nes ilgą laiką jis šią plotmę laikė esant antpročiu), supramentalinė Tiesos Sąmonė pasislenka aukštyn, o jos nepažadinta hipostazė — savo ruožtu nusileidžia viena plotme žemyn, į pasąmonę. Jeigu iki 1926 m. antprotį atitiko uždavinys perkeisti fizinę sąmonę, tai po to, kai Sri Aurobindo įsisąmonino globaliojo proto prigimtį, naująjį antpročio statusą atitinka uždavinys perkeisti pasąmonę, be to, visos žmonijos pasąmonę.

Globaliojo proto atradimas turėjo įtakos tam, kaip Sri Aurobindo aiškina saulės vaizdinį *Vedose* ir *upanišadose*. Savo naujojo patyrimo atliepą jis randa *Īśa upanišados* aukso disko, kuris dengia Tiesos veidą, vaizdinyje. Šis diskas, atspindintis antmonės Saulės spindulingą puikybę, bet uždengiantis ją pačią, ir yra globalusis protas. *Vedų ršių* patyra dabar yra siejama ne su praktika nužengdinti žemyn — į mentalinę, vitalinę ir fizinę sąmonę — jėgas ir gebėjimus, kuriais pasižymi

antmonė, o su veržimusi į ją pačią be kokių nors pasekmių proto, gyvybės ir kūno žemutinei trejopai būčiai. *Upaniṣados* nuorodą, jog praėjusysis Saulės (supramentalumo simbolis) vartus nebegalės išlaikyti savo esamybės fiziniame kūne, lėmė, Sri Aurobindo nuomone, arba nesėkmė realizuoti antmonę fizinėje sąmonėje, arba apskritai nuostatos, kad tokia galimybė įmanoma, nebuvimas. Todėl visos dvasinės pastangos Indijoje užsibaigė *māyāvāda*. Pažymėsime, jog ankstyvaisiais *yog* etapais dėl itin kontempliatyvaus Indijos dvasingumo Sri Aurobindo kaltino Šankaros mokymą ir jo *māyos* traktuotę, besiskiriančią nuo to jos supratimo, kuris pateikiamas *Vedose*.

Sri Aurobindo patyrimas plėtojosi, ir jis, atsižvelgdamas į tai, sąvoką „antprotis“ pripildydavo skirtingu turiniu. Palaipsniui joje radosi vidinė diferenciacija, dėl kurios antsąmonybės sritis buvo padalyta į kelias plotmes.

Mokymo apie antprotį ir antsąmonybės plotmes vystymesi lemiamais yra 1914 metai, kai susiklostė antpročio padalijimas į tris poplotmius, ir 1926 m., kai Sri Aurobindo įveda globaliojo proto sąvoką. Būtent tais metais Sri Aurobindo pasiekia apibrėžtą patyrimą, kurį po to bando užfiksuoti ir teoriškai įsisąmoninti plėtodamas savo terminų sistemą. Pačioje pradžioje joje išvelgiama tendencija kreiptis į indų ir graikų tradicijas (*vijñāna*, *buddhē*, *manasas*, logas, gnozė ir t. t.). Vėliau Sri Aurobindo sukuria savo paties terminiją, išlaisvindamas jo aprašomą patyrimą nuo tradicinių asociacijų.

Kriterijus, dėl kurio vis naujos antsamonybės plėtmės būdavo priskiriamos proto sričiai, yra jų negebėjimas pakeisti žmogaus prigimties. Palaipsniui antsamonybės srityje atsiranda dvasinio proto, kurio viršūnė yra globalusis protas, plotmės. Tokiu būdu kosminė sąmonė palaipsniui prasiskverbia į tą sritį, kuri anksčiau buvo laikoma suprakosmine, transcendentine.

CITUOJAMA LITERATŪRA

1. *Arya*, vol. I. 1990, Pondicherry, Sri Aurobindo Ashram: All India Press.
2. *Arya*, vol. II. 1990, Pondicherry, Sri Aurobindo Ashram: All India Press.
3. *Arya*, vol. III. 1990, Pondicherry, Sri Aurobindo Ashram: All India Press.
4. *Arya*, vol. V. 1990, Pondicherry, Sri Aurobindo Ashram: All India Press.
5. *Arya*, vol. VII. 1990, Pondicherry, Sri Aurobindo Ashram: All India Press.
6. Sri Aurobindo, 1994: *Essays divine and human with thoughts and aphorisms*, Pondicherry: Sri Aurobindo Ashram.
7. Sri Aurobindo, 1998: *Essays in Philosophy and Yoga*, (vol. 13 of CWSA), Pondicherry: Sri Aurobindo Ashram.
8. Sri Aurobindo, 1991: *Letters on Yoga*. 2 vol, Pondicherry: Sri Aurobindo Ashram.
9. Sri Aurobindo, 1989: *On Himself*, Pondicherry: Sri Aurobindo Ashram.
10. Sri Aurobindo, 1992: *The Essays on the Gita*, Pondicherry: Sri Aurobindo Ashram.
11. Sri Aurobindo, 1972: *The Harmony of Virtue*, (vol. 3 of SABCL), Pondicherry: Sri Aurobindo Ashram.

12. Sri Aurobindo, 1993: *The Hour of God*. Pondicherry: Sri Aurobindo ashram.
13. Sri Aurobindo, 1988: *The Life Divine*, Pondicherry: Sri Aurobindo Ashram.
14. Sri Aurobindo, 1982: *The Mother*, Pondicherry: Sri Aurobindo Ashram.
15. Sri Aurobindo, 1994: *The Philosophy of the Upanishads*, Pondicherry: Sri Aurobindo Ashram.
16. Sri Aurobindo, 1998: *The Secret of the Veda*, (vol. 15 of CWSA), Pondicherry: Sri Aurobindo Ashram.
17. Sri Aurobindo, 1993: *The Supramental Manifestation and Other Writings*, Pondicherry: Sri Aurobindo Ashram.
18. Sri Aurobindo, 1999: *The Synthesis of Yoga*, (vol. 23-24 of CWSA), Pondicherry: Sri Aurobindo Ashram.
19. *Sri Aurobindo. Archives and Research*, vol. 2, 1978, Pondicherry: Sri Aurobindo Ashram.
20. *Sri Aurobindo. Archives and Research*, vol. 6, 1982, Pondicherry: Sri Aurobindo Ashram.
21. *Sri Aurobindo. Archives and Research*, vol. 7, 1983, Pondicherry: Sri Aurobindo Ashram.
22. *Sri Aurobindo. Archives and Research*, vol. 10, 1986, Pondicherry: Sri Aurobindo Ashram.
23. *Sri Aurobindo. Archives and Research*, vol. 12, 1988, Pondicherry: Sri Aurobindo Ashram.

24. *Sri Aurobindo. Archives and Research*, vol. 13, 1989, Pondicherry: Sri Aurobindo Ashram.
25. *Sri Aurobindo. Archives and Research*, vol. 15, 1991, Pondicherry: Sri Aurobindo Ashram.
26. *Sri Aurobindo. Archives and Research*, vol. 17, 1993, Pondicherry: Sri Aurobindo Ashram.
27. *Sri Aurobindo. Archives and Research*, vol. 18, 1994, Pondicherry: Sri Aurobindo Ashram.
28. Satprem, 1968: *Sri Aurobindo, or The Adventure of Consciousness*, New York: Harper&Row.
29. Полани М. 1985: *Личностное знание*. М.: Издательство "Прогресс".
30. Purani A. B., 1995: *Evening Talks with Sri Aurobindo*, Pondicherry: Sri Aurobindo Ashram.
31. Sri Aurobindo, 1991: *Bengali writings*, Pondicherry: Sri Aurobindo Ashram.
32. Pavitra, 2007: *Conversations with Sri Aurobindo*, Pondicherry: Sri Aurobindo Ashram.

SABCL (Sri Aurobindo Birth Centenary Library). Set in 30 Volumes. Pondicherry: Sri Aurobindo Ashram, 1970-1975.

CWSA (Complete Works of Sri Aurobindo) 37 vol. Pondicherry: Sri Aurobindo Ashram, 1997–. Prieiga per

internetă: <<https://www.sriaurobindoashram.org/sriaurobindo/writings.php>>

VERTĖJO PASTABOS

Sri Aurobindo terminija kol kas dar yra ne ką tetryrinėta. Anglakalbiams skaitytojams integraliosios *yogos* kūrėjo tekstai dažnusk yra it savaime suprantami, vertėjams į romanų kalbas keblumų ne itin kyla dėl to, kad jie daugumą terminų gali tiesiog persikelti, sugramatindami juos pagal savo kalbos normas, o vertėjai į indų kalbas gali naudotis stačiai neišsemiamais savo filosofinės terminijos lobiais, galvą sukdami nebent dėl to, kad Sri Aurobindo hindi, bengalų, gudžaratų ir kitomis dabartinėmis indų kalbomis neskambėtų perdėm tradiciškai ir nekeltų anachroniško įspūdžio, jog autoriaus esama kone *darśanų* laikotarpio mąstytojo. Keblesnė padėtis yra vertimų į germanų ir slavų kalbas srityje, kur net tokie pamatiniai Sri Aurobindo terminai kaip *supermind* ir *overmind* gali būti verčiami visai skirtingais terminais ar pasitelkiant neologizmus — *Supramental* ir *Obermental* (*Übermental*) arba *Übergeist* ir *Obergeist*, o rusiškai atitinkamai — *суперразум* (*сверхразум*) ir *надразум* (*глобальный разум, Верховный разум*) arba *супраментал* ir *надментал*. A. Veličenka savo tyrinėjime apsiriboja tik nedidele dalimi terminų, skirtų aprašyti išorinę sąmonės dalį, tačiau net ir jo nagrinėjami binariniai terminai leidžia problematizuoti integraliosios *yogos* psichologinę tematiką. Vis dėlto pats A. Veličenkos metodas binarinius terminus versti nusakomuoju keturių žodžių junginiu yra traktuotinas ne tiek kaip sektinas vertimo pavyzdys,

bet kaip būdas suprasti terminų turinį. Todėl, tarkim, terminas *fizinis materialiosios sąmonės aspektas (physical material)* yra verstinas kaip *fizinis mentalumas (fiziškasis mentalumas)*; *fizinis vitalinės sąmonės aspektas (physical vital)* – kaip *fizinis vitalumas (fiziškasis vitalumas)*; *mentalinis fizinės sąmonės aspektas (mental physical)* – kaip *mentalinis fiziškumas (mentalusis fiziškumas)*; *vitalinis mentalinės sąmonės aspektas (vital mental)* – *vitalinis mentalumas (vitalusis mentalumas)* ir t. t.

Taigi autoriaus pateiktos binarinių terminų lentelės lietuvių kalba galėtų būti tokios:

1-oji lentelė. Binariniai terminai⁶² – pirmas variantas

Sąmonės plotmės	Aplinkinės sąmonės (auros) valkmens		
	1. Fizinis valkmuo	2. Vitalinis valkmuo	3. Mentalinis valkmuo
III. Visuotinė mentalinė sąmonė	III.1. mentalinis fiziškumas	III.2. mentalinis vitalumas	III.3. tikrasis mentalumas
II. Visuotinė vitalinė sąmonė	II.1. vitalinis fiziškumas	II.2. tikrasis vitalumas	II.3. vitalinis mentalumas

⁶² Arabiškais skaitmenimis žymimi valkmens, o romėniškais – visuotinės, arba kosminės, sąmonės plotmės.

I. Visuotinė fizinė sąmonė [Mate- rija]	I.1. tikrasis fiziš- kumas	I.2.fizinis vitalumas	I.3. fizinis mentalumas
--	-------------------------------	--------------------------	----------------------------

Binariniai terminai – antras variantas

Sąmonės plot- mės	Aplinkinės sąmonės (auros) valkmens		
	1. Fizinis valkmuo	2. Vitalinis valkmuo	3. Mentalinis valkmuo
III. Visuotinė mentalinė są- monė	III.1. fizinis mentalumas	III.2. vitalinis mentalumas	III.3. tikrasis mentalumas
II. Visuotinė vi- talinė sąmonė	II.1. fizinis vitalumas	II.2. tikrasis vitalumas	II.3. mentalinis vitalumas
I. Visuotinė fi- zinė sąmonė [Materija]	I.1. tikrasis fi- ziškumas	I.2. vitalinis fi- ziškumas	I.3. mentalinis fiziškumas

1-oji lentelė. Binariniai terminai – pirmas variantas

Sąmonės plotmės	Aplinkinės sąmonės (auros) valkmuo		
	1. Fizinis valkmuo	2. Vitalinis valkmuo	3. Mentalinis valkmuo
III. Visuotinė mentalinė sąmonė	III.1. mentalusis fiziškumas	III.2. mentalusis vitalumas	III.3. tikrasis mentalumas
II. Visuotinė vitalinė sąmonė	II.1. vitalusis fiziškumas	II.2. tikrasis vitalumas	II.3. vitalusis mentalumas
I. Visuotinė fizinė sąmonė [Materija]	I.1. tikrasis fiziškumas	I.2. fiziškasis vitalumas	I.3. fiziškasis mentalumas

Binariniai terminai – antras variantas

Sąmonės plotmės	Aplinkinės sąmonės (auros) valkmuo		
	1. Fizinis valkmuo	2. Vitalinis valkmuo	3. Mentalinis valkmuo
III. Visuotinė mentalinė sąmonė	III.1. fiziškasis mentalumas	III.2. vitalusis mentalumas	III.3. tikrasis mentalumas

II. Visuotinė vi- talinė sąmonė	II.1. fiziškasis vitalumas	II.2. tikrasis vitalumas	II.3. mentalusis vitalumas
I. Visuotinė fi- zinė sąmonė [Materija]	I.1. tikrasis fiziš- kumas	I.2. vitalusis fi- ziškumas	I.3. mentalusis fiziškumas

Versta iš A. Veličenkos knygos *Sri Aurobindo yogos paslaptis. Tyliojo žinojimo rekonstrukcija*, paremtos autoriaus diserta-
cija (А. Е. Величенко *Тайна йоги Шри Ауробиндо Реконструкциях безмолвного знания*, СПб.: Изд-во С.-
Петербур. ун-та, 2005). A. Veličenkos knyga yra paskelbta ir in-
ternete [žiūrėta 2019-10-7]. Prieiga per internetą:
<<http://psylib.org.ua/books/velia02/index.htm>>